

308. 830

HELIKONI
KEDVTÖLTÉS.

1819

I. K ö t e t.

1. Kötet.

Helik.

Lehnhardt. del. et. sc. Pest.

HELIKONI KEDVTÖLTÉS

A'

MAGYAR LITERATURÁNAK

NÉMELLY BARÁTJAI ÁLTAL.

1819 E S Z T.

Biblioth. Patensis & P.

ELSŐ KÖTET.

PESTEN,

Trattner János Tamás betűivel 's költségével.

1819.

ELŐFIZETTSÉGI KÖNYV

AZ IDŐ-IRÁSOK' MOSTANI ÁLLAPOTJA.

Idő-írások vagy olyanok, mellyek bizonyos időszakaszonként jelennek-meg, a' mai világban minden tanult Nemzeteknél nagy számmal vagynak. Európában lehet számokat tenni általjában mint egy két ezerre. Német Országban jelenik meg esztendőnként mintegy négyszáz; Párisban magában közel száz harmintz. Ezen Párisiak[részszerint politicus ujságok, részszerint tudományos dolgokról szölkök, 's ezen utolsó rendbéliék ismét vagy általjában minden tudományokra kiterjednek, vagy azoknak tsak némelly nemeire. A' nevezetesebbek közöttök a' következők

1. POLITICUS IDŐIRÁSOK.

1. Moniteur universel.
2. Gazette de France.
3. Journal de Paris.
4. Journal général de France.
5. Annales politiques, morales et littéraires.
6. Constitutionel.
7. Journal de Commerce.
8. Journal des Maires.
9. Journal des Debats.
10. Quotidienne.

- 11 és 12 Bon Français és Memorial religieux, politique, et littéraire.
13. Diligent.
14. Journal général d'Afriches.
15. Le Narrateur.
16. Le Journal des Campagnes.
17. Feuille Parisienne, ou Echo de Paris.
18. The Messenger or the Spirit of the english Journal.

II. TUDOMÁNYOS IDŐIRÁSOK.

A. Közönségessen kiterjedők :

1. La bibliographie de France, ou Journal général de l'imprimerie et de la Librairie.
2. Journal général de la littérature de France.
3. Catalogue systematique et raisonné de la nouvelle lit. française.
4. Annales encyclopediques redigées par le Chevalier Millin.
5. Journal des Savans.
6. La Quinzaine litteraire.
7. Le Mercure de France.
8. Archives philosophiques, et politiques litteraires.
9. Les Lettres Champenoises.
10. Le Correspondant.
11. La Revue.
12. Diogènes à Paris.
13. Le Censeur litteraire.
14. Nain Rose.

15. le Geant vert, ou melange de Pol. et literature.
16. La Ruche d'Aquitaine.

UGYAN ILLYENEK A' KÜLFÖLDI LITERATURA SZÁMARA.

1. Monthly repertoires of english Litterature.
2. bibliotheque Brittanique.
3. Panorama d'Angleterre.
4. l'Israélite francais.
5. Observador Lusitano en Paris v. Collecção litteraria, politica e commercial.
6. Le Mercure étranger.
7. Journal général de la litterature étrangère.

B. Különösen a' tudományoknak egy vagy más ágózatját illetők. Ezeket egyenként előszámlálni hosszas volna. Egy osztálya sints a' tudományoknak és szép mesterségeknek, melly sok e'féle különösen néki szentelt irásokkal nem ditsekedhetnek. A' szép tudományokat vagy inkább a' Poésist magás tárgyazók között legjelessebbek ezek:

1. Journal de Muses.
2. Almanac de Muses.
3. Journal des Amateurs.
4. Le petit Astrologue parisien.
5. Le Caveau moderne, ou le Rocher de Cancale.
6. Le Chansonnier de l'Amour et des Graces.
7. Almanac de Dames.
8. Journal des Dames et des Modes.
9. Almanac des Demoiselles.

10. Epicurien francais.
11. Etrennes lyriques p. Ch. Malo.
12. Etrennes pieuses et edificantes.
13. le Souper de Momus ou recueils de chansons,

Mindezekből részszerint hetenként, részszerint hónapoként, sőt némelyekből minden naponként is nagy tsomók, sőt egész vastag kötetek jönnek napvilágra; az árrok sem kitsin. Hazánkban illy özönvizet ugyan ne kívánjunk; de még is óhajtsuk, hogy valamint egyéb tudós munkák, ugy jóféle időirások is nagyobb számmal jelenjenek meg ezután. Nemzeti nyelvünkön, mint eddig.

Lásd: Halle'sche Lit. Zeitung 1817. im Dez. Heft.

PARNASSRA - UTAZÁS.

Képzetim' ámitása

'S Ditsőség' szomjuzása

Minap ama' szent hegyre vitt,

Mellyet Parnassznak hivunk itt,

2.

Egy deli szüz megbójolt

Kezében trombita volt;

Értte majd szivem hasadott;

De ő rajtam tovább adott.

3.

Szint ugy az a' homoly szép

Ki tört döf 's sziveket tép,

Hidegen szólta: hagyj engemet,

„Kérd Thaliát testvéremet.

4.

Tüstént ehez futottam,
'S válaszul ezt hallottam:
„Édesem, nekünk Istenek,
„Nem illy legények, kellenek.

5.

„De nem szükség busulnod,
„Mert könnyü boldogulnod;
„Van kivel házosítsalok,
„Szobalyányunk egy gyöngy alok.

6.

'S ott termett a' Romántza
Tántzolt, igézett tántza;
Komoly vidám tekintete
Szánva 's enyelgve nevette.

7.

Ennek szép ajakára
Minden Muzák láttára
Tsókot adék; megkedvele,
S most már kunyhóm Éden vele.

8.

Eggyütt dallunk, regézünk,
Oktandikat letzkézünk,
Tsinálunk néha szárnyakat,
Szedvén Ovidból tollakat.

9.

Igy játszva, így tréfálva,
'S vad vágyoktól megválva
Szebb vigság' részese vagyok,
Mint sok széll-el-béll-et Nagyok.

ÁLOM AZ EMBERI ROMLOTTSÁGRÓL.

Quid mentem traxisse polo, quid profuit altum
Erexisse caput? pecudum si more pererrant.
Claud.

Tegnap estve soká nem tudván elaludni arról gondolkodtam az ágyban, melly nevezetes részévé rendeltetett az ember a' teremtésnek, 's melly sok tekintetben jelesebb minden látható teremtményeknél. Kitsinyenként arra a' romlottságra tért elmélkedésem, mellyet az emberben a' vétkes kívánságok, alacsony vágyások 's vad indulatok okozni szoktak, 's melly azt a' Teremtő által néki szánt méltóságtól olly sokszor 's olly igen megfosztja. Ezen kedvetlen tárgy egy ollyan érzést gerjesztett bennem, melly haragból és megvetésből volt öszve elegyedve. „Melly nyomorúlt, melly eszelős, melly hijába való faj az ember!” így szölkék 's így tündém magamban, mind addig, mig az álom el nem nyomott.

Minthogy felhevültt képzelődésem akkor is folytatta az elkezdett foglalatosságot, mikor az okosság ébren lenni megszűnt: gondolatim a' következő képekre oszlottak-el. Álmomban tüzesen versengtem magammal az emberek' gonoszsága felett, szörnyen boszongkodtam reájok 's épen azon törtem fejemet; mikép' menekedhetném - meg egészen az ő gyűlöltt társaságoktól, midőn szavaim hallására két felül két férjfi jött hozzám. Ezek ábrázatjokra nézve olly igen hasonlétottak egymáshoz, hogy a' ki őket külön látta volna, mind a' kettőt könnyen azon egynek tarthatta volna: de

én, minthogy mind a' kettőt egyszerre láttam, jól észre vehettem, hogy ámbár a' komolyság mindeniknek tulajdona, még-is azt az egyiknek arztán egy bizonyos természeti jóság enyhíti, a' másikon pedig néha néha az eltitkoltt rossz szív tsufos ~~vántzossággá~~ változtatja.

Nem tudtam mire vélni, miért sietnek mind a' ketten olly sebesen hozzám, 's midőn erről gondolkodnám, az a' kinek megjelenése leginkább terhemenre volt, így szóllot társához, kérlek, ötsém, hagyd magára ezt a' bohót; úgy nem sokára tigrissé fog változni. Ennek hallására irtózás fogta el szívemet, a' mit a' másik megsejdvén 's rajtam szánakozván, megszollétott, 's azt mondotta, hogy ámbár az emberi nemzettel, midőn azt a' helyett, hogy jobbitani igyekeztem volna, megvetve gyáláztam, illetlenül, sőt nagyon is rutul bántam; még-is azon fog igyekezni, hogy a' veszedelemből mellyben forgok kiszabadithasson. Ekkor valamenyire neki bátorodtam, 's mint hogy engedelmeséget és szófogadást ajánlottam, a' rossz szívü testvér nagy haraggal elment, boszongdván, hogy engem szerentsétlenné nem tehetett. Midőn a' másikkal, a' ki hozzám szives barátságot mutatott, magán voltam, beszédbe eredtem vele, hogy azon szóknak értelmét kitanulhatnám, mellyek elébb bennem irtózást és rémulést okoztak.

Kérdzőskedésekre az esméretlen ekképen felelt: hogy megtudjad kivel van dolgod, értésedre kell adnom, hogy az én nevem Intés, azé pedig, a' ki elment Pirongatás: mind a' ketten egy anyától születünk, de atyáink különbözök vol-

tak. Mind a' kettőnknek anyja az Igazság. Engemet a' Szeretet nemzett ezen anyától. De nem sokára azután a' Harag lest vetvén az Igazságnak 's azt eltsábitván és, terhbe ejtvén, azt nemzette vele, a' kit imént láttál. Az Anyáktól nyert természeti indulatunk, mind a' kettőnket egyenlő foglalatosságra, az emberek hibáinak felfedezésére tesz hajlandóvá; de minthogy az Atyáinkról igen különböző tulajdonságok ragadtak reánk: azon egy foglalatosságot igen különböző szándékkal 's különböző társaságban vesszük véghez. Nekem természeti jó szívem van, 's az mindenütt a' Barátságot keresteti-fel velem: amaz pedig igen heves természetű, 's ugyan azért szüntelen a' Gyűlölséghez hajlik.

Az alatt, míg ezeket mondotta, egy olyan tájra érkeztünk, a' hol három egymás mellett lévő sétáló helyek nyíltak. Mi a' középsőt választottuk, melly egyenes és alkalmas széles ut volt, 's mellynek szépségét a' két felől plántált sor-fák annyival inkább - is nevelték, minthogy ezek az ő sűrű gallyaikkal hives árnyékot tsináltak, a' nélkül, hogy a' világosságot egészen elfogták volna. Midőn itt mentünk, figyelmessé tett utitársam a' más két sétáló helyekre. Ezek közül az egyik tele volt kösziklakkal és mély völgyekkel, mellyeken a' Pirongatás irgalmatlanul kergetett maga előtt sok szerentsétleneket; a' másik szebbnél szebb tulipánokkal és más tzifra virágokkal ékeskedő kertből állott, de a' virágok alatt kigyók lappangottak, a' sétáló hely végén pedig egy bünösbajos, kinek neve Hízeltetés volt zöld levél színt készített,

hogy ott a' lelkeket elaltassa. Mi szüntelen a' kö-
 zepső uton mentünk; mind addig, mig a' végén
 egy épülethez nem értünk. Ez az épület hajdan
 az I g a z s á g' vára volt, mellyből az az emberek-
 re vigyázott, 's azoknak jobbitása végett a' szerént,
 a' mint a' szükség kívánta, majd az I n t é s t majd
 a' P i r o n g a t á s t leszokta küldeni. A' bėjáras
 felett egy ábrázatot láttam köbe metzve, mellynek
 ajakán szív láztott, 's melly a' H ü s é g e t jelentet-
 te. A' kapu alatt az E g y e n e s s é g és N y á j a s -
 s á g voltak, a' kik soká ellenségnek tartották egy-
 mást, de a' kiket az I n t é s olly szerentsésen öszve
 egyeztetett, hogy most igen jó barátok, 's egy-
 mást testvérképen szeretik. Minekelötte a' gráditson
 felmentem; megmostam szemeimet, egy különös
 természetü vízzel, melly abból a' kutból meritte-
 tett, mellyben Demokritus bizonyága szerént az
 I g a z s á g sokáig rejtezett volt, mig abból végre
 kiyétetett. Ezen viz tsudálkozásra méltó képen éle-
 sitette látásomat. E' megléven felvezettettem a'
 legfelsőbb emeletre, 's onnét egy mesze kiterjedé-
 sü tájéket láttam, melly az emberi nemzet' esmé-
 retének neveztetett. Alig nyitották -ki az ablako-
 kat, tüstént eltüntek minden felhők szemeim elöl
 's a' világnak minden külömbféseségeit tiszta fény-
 ben láttam. De melly igen máskép tünt itt szemem-
 be az emberi nemzet, mint a' millyennek rend-
 szerént látszani szokott! Az embereknek még ábrá-
 zatjaik -is nagy részént elváltoztak. Némelyeket
 kut y á k', másokat m a j m o k', 's ismét egyebe-
 ket p a p a g á j o k' fejei tsufitották, 's egy szóval
 mihelyt valaki az oktalan állatoknak valamelly tu-

lajdonságait vette magára, azonnal meglátzott ábrázatján - is lelkének elváltozása. Ha valakit bátorság helyett baromi dühösség lelkesített, 's dölfös kevélységgel eltöltött, annak feje lófejjé változott, szemei ki dültek, orra lyukjai elszélesedtek, 's haja a' nyakának egyik részere takarodott lobo-gó serény gyanánt. Azokat a' kik a' társalkodásban a' kissebbitést és rágalmazást szeretik, tsevegőtsatskaságok ludak' seregévé változtatta: Ajaikaik a' beszédben szünetnélkül gyakoroltatás által ludorrokká keményültek, ekkor - is időtöltésért szüntelen gágogtak, vagy tsufolva pessnegtek, 's kitsinyenként karjaik tollas szárnyokká formálódtak, melyekkel egy látogatásból másikra repültek. Az irigyek és álnokok külömbféle ki gy ó k fe j e i t viselve másztak a' földön, 's minthogy nem igyekeztek magokat felemelni, hanem szüntelen tsak arról gondolkodtak, hogyan ártassanak másoknak a' földből mind több - több mérget szívtak, nyelveiket a' köveken hegyes fulánkokká köszörülték, 's ruhájik apródonként hosszúra nyultak 's kigyófarká lévén, öszvekanyarodtak. A' képmutató gonoszok K r o k o d i l u s o k' ábrázatjával birtak, szájaik kegyetlenségnek, szemeik tsalárdságnak eszközei voltak. Ezer gonoszságokat hövettek - el, 's még - is szüntelen panaszkodtak, hogy a' világon olly sok gonoszság vagyon; a' vigyázatlanokat öszve martzangolták, 's azután azoknak maradványainál sirtak. A' fösvények az u'sorának szüntelen számlálása által ujjait annyira meggörbétették, hogy utóbb Harpiják' körmeivé váltak, ezeket - is ök szüntelen több kints - és vagyon - kaparásra terjesztették - ki,

és soha sem elégedtek meg azzal a' mit öszve kapartak. A' tsalárdok Kameleonokká lettek, minden szempillantásban más ábrázatot vettek magokra, 's legyekkel éltek, mellyek esztelen-létek-re seregenként repültek hozzájuk. A' parázna egy ganéjkuptzon kevélykedő K o k a s s á változott, tollai fénylettek 's taréja felállott; minduntalan birkózott, tsak nem mindenkor magyerettetett, 's mégis győzdelmet kukorikolt; egyedül a' gyávák emeltek-fel hegyesen nyulfüleiket, 's futottak előtte. A' komor M ü v i t é l ö k matskákká váltak, ugymint a' mellyek a' morgásban találják gyönyörűségeket. A' hivság' bohóji m a j m o k k á lettek 's tzifra ruhákban pipeskedtek. A' hizelkedők a' p u m i k u t y á k képét vették magokra, 's majd farkaikat, tsóválták, majd a' földön lesimultak. A' ravaszok a' r ö k á k t ó l, a' restek a' s z a m á r t ó l, a' kegyetlenek a' f a r k a s t ó l a' gorombák a' m e d v é t ö l, a' fajtalónok a' k e t s k e b a k t ó l, a' nagy ehetők a' d i s z n ó tól költsönözték fejeket. A' részegség volt az az egyetlen egy véték, melly az ötöt gyakorlók' ábrázatját, valamelly oktalan állatével fel-nem tserélte; de azt semmi-kivételnek sem tarthattam: mert egy az, hogy a' részegség már magában-is elegendé eltsufítja az embert; más az, hogy egy oktalan állat sins, melly illy esztelen mértékletlenségre vetemednék.

Midőu ezen tárgyakat, ugy a' mint az alom mutatta 's a' világi élet rendetlensége-is mutatni szokta, zavarosan szemléltém, a' szomorú látás bosszonkodást gerjesztett bennem. Szemeim megnevésedtek, 's mind ha azon viznek, mellyel megmosattattak, ereje, azért, hogy szivemben indula-

tosság támadott, egy ideig elenyészett volna; mindenfelől felhők gyűltek össze 's elborították a' ki látást. Kísérőmhez, a' ki eképen szóllott hozzám: Láttad most, ilyen az emberi nemzet' állapotja, midőn méltóságát elveszti; őrizd magadat az elfajulástól; megsegét attól menekedni a' lélek' felemelkedése és a' tiszta szemérem. Add tudokra ezt szeléd jósággal minden barátidnak - is. Tedd figyelmesekké őket hibáikra, mihelyt azokat rajtok észre veszed. Rajzold - le ezeket a' mint a' környülállások kívánják vagy józan komolysággal vagy nyájas elmésséggel. Némellykor fesdd - le a' vétket tisztán és igazán és saját színeivel; másszor pedig mond barátaidnak azt, hogy egynéhány napok vagy hónapok mulva, ha elkezdett vétkeikről lenem mondanak, medvékké, rókákká, farkasokká, 's a' t. fognak válni. Legtávolabb lévő esmerőseidről se felejtkezzél - el, ha gondolhatod, hogy intéseid nálók foganatosok lesznek. Ha szemelvényeket kémelni akarsz, csak azon állatokat rajzold - le nekik mellyeknek tulajdonságait magokra venni látod. Alig lehet gondolni: hogy az ilyen rajzolatokat el - ne értenék és magokra nem magyaráznák. Ezen magyarázat olly könnyű volt eleitől fogva hogy már a' régi Aegyptombéliek irás helyett állatok' lerajzolása által adták gondolatjaikat egymásnak értesére; az olta pedig még könnyebb lett, miolta Ézóp az okatlan állatokat a' némaság állapotjából kivette sőt az emberek tselekedeteiről beszélgetni tanította.

Itt kísérőm elvégezte szavait 's én épen ígéretet akartam tenni, hogy elfogom írni azt mások

hasznára, a' minékem mutattatott; midön inasom szobamba belépésével felköltött.

FILEP ÉS ASTER.

Mint az éles fegyver, úgy az éles elme
Annak a' ki birja, sokszor veszedelme:
Csak vagdalkozni tud, nem semmit egyebet,
'S a' hit védni akar, azon is ejt sebet.
Boldog az együgyü, halgat, száját tátja,
Senkit sem bánt, buját senkitől sem látja,
'S nem kevés esze volt annak az anyának,
A' ki első szülött kedves magzatjának,
Forró csókok között midön megáldotta,
Hogy ostoba legyen tsak azt óhajtotta.

Hogy a' nagy elmesség sokszor Urának árt
Kitetszik, ha nézzük Filep király mint járt,
Mennyi kárt tett neki egy elmés tréfája,
'S melly káthatos módon hirdeti példája,
Hogy (a' mit mindenkor hittek az okosok,)
Száz barát is kevés, egy ellenség is sok.

Midön hadát Filep vitte Thráciára
'S utjában akadályt tett Methone vára
Itt' szolgálatjával Aster kínálkozott,
Ő, kinél jobb nyilast a' föld nem hordozott.
Az illy' hasznos embert kiki ajánlotta,
Mert felöle a' hir nyelve azt vallotta,
Hogy soha nem vesztett - még célzt lövésében,
'S le tud ejtnei bár melly madárt is reptében.
Jól van, monda Filep, társul fogjuk venni
Majd, ha madarakkal fog háborunk lenni.

Az így csufolt Aster, ki mérgében égett,
A' bézárt várba fut bosszuallás végett,
Annak buját ésszel 's kézzel orvosolja,
'S Filep diadalmát vitézül gátolja.
Eltelik a' vivó had háborodással,
Mert egy nyil, melly kijöt ilyen felirással;
„Ettől szemét veszté Macedók' királya,
A' jól erányzolt czélt pontban altalálja.”

A' Király elvesztvén jobb szeme világát,
Bánja elméjének jádzó pajkosságát,
'S a' nyilat a' Várba illy szókkal repélti:
„Astert, ha megkapja Filep felfeszétti.”

Meglett a' békesség: Aster kiadatott,
'S keményen meglakolt, mert felakasztatott.

AZ ELMÚLT BÓLDOGSÁG.

Pesten Januárius 1817. *)

Búsan bolygok az est' homályában,
Elmerülve szívem' bánatjában

A' néma fák lombjai alatt,
'S könnyes szemem eleibe jönnek
Öröm képei a' múlt időnek,
Mellyeket a' vas sors elragadt.

*) Az időt mellyben e' verseket irtam, azért tettem ki, hogy azt az olvasok mostani gondolkodásomnak ne tulajdonithassák; mert vannak az emberben több olyan vonások, a' mellyek mindég változnak, úgy

Óh! mint buzgott égi érzésekkel,
Altal-telve bődög képzetekkel

Egykor ártatlan, hiv kebelem! —
Istent érzett minden nagyban 's jóban,
Angyalt képzelt minden halandóban,
'S mindent áltölte szent szerelmem. —

Óhajtottam, reménylettem, hittem,
Boldogságom várát égig vittem; —

Egy Kedvestől várván jutalmam,
Szivem nyitám a' szent Barátságának,
'S reményében egy tisztább világnak
Le-le-tettem minden nyugalmam.

hogy ázokra nézve bátran mondhatja az ember:
„Nem vagyok a' mi voltam,” csak az ember való-
sága ne legyen változó. Ez főképen az érzésről és
phantasiáról igaz, annyira hogy a' mi egy eleven
ifjúnak szájában szép, kellemetes, ditséretes, az il-
letlen és rút, ha éltesebbtől származik. — Minden
kornak vagydon tulajdon érzése, phantasiája, gon-
dolatja, a' mellyet csupán csak azon kornak enged-
hetünk meg. — Ha a' felserdült iffjú szerelmeket
énekel, — jó szível mosolygok andalgásain, mert
eszembe jut:

„Nos quoque floruímus, sed flos fuit ille eaducus,
„Flammaque de stipula parva, — brevisque fuit.”
Ha ezt a' férjfi tselekszi megvetem, mint gyáva ér-
zékiiséget; — az éltes öregben pedig utálok, mint
sült bolondságot; — mert „Turpe seuex mifes;
turpe senilis amor! —

Jaj! de mint a' füst eltűnt előttem
Égi váram, néma körülöttem
A' Természet tenger mindene;
Utam tüskés, — setét ködbe mászok, —
Egy előttem szökő fényt vadászok;
'S nintsen kéz, melly ultra intene. —

Reményemet haldokolva látom; —
Szívemet elárulta Barátom; —
Egy Kevesben bizék 's megtsala:
Elszakadtam hát az emberektől,
Igazságot vártam az Egektől;
De már e' hitem - is meghala. —

Olvastam a' Természet' könyvében,
Nyomoztam az Egek' fényközében, —
Tán kifejlik éltém ösvénye; —
'S tsalfa a' Természet vonásában,
Hazug a' Tsillagok irásában:
Szülni 's ölni - örök Törvénye. —

Jaj! már ki adhatja vissza nekem,
Örökös Tavaszszal zöld vidékem,
Magam képzeltem világomat? —
Ki öltja el Lelkem' szomjuságát? —
Ki törli el Létem' valóságát? —
'S visz'adja nem voltam koromat? —

De hijában, — a' mi elenyészett,
Nem szüli azt újra a' Természet; —
A' múltat hijába siratom; —

A' Lét' nyoma eltörölhetetlen;
Hogy nem voltam legyen — lehetetlen: —
Szomjumat itt, 's ott sem ölthatom! —

'S búsan bolygok az est' homályában,
Elmerülve szívem' bánatjában
A' holtaknak hamvai felett,
'S nézven boldogságom' sirhalmára,
Látom, — hogy eltünknek szük határa, —
Látom, — hogy e' m i n d — tsak Képzelet!!! —
Thaisz András.

EGY BÉKESZERETŐNEK HADI VISZONTAG- SÁGAI.

Ha ez itt le irtt furtsa történeteimet hiszi-e valaki vagy nem, azzal nem sokat gondolok. Tsak néhány neveket hallgatok el; egyéberánt a' velem történt dolgokat hitelesen iparkodom elől-adni. Ugy irtam a' mint szívem érzett, 's olly igazán mint Benyovszky az ő történeteit. Azomba megvallom, ha feleségem, gyermekem, 's szép falusi jószágotskám nem volna, ezt egész valóságában így előladni soha se bátorkodnám. Ha beszédem talám hosszatskára terjed, az eránt engedelmet kérek. Tzélom mulattatás, az olvasók' figyelmét kikérni van jusom.

Harmintzkilencedik születésnapom.

October 6-ikén 1806-ban Berlinben egy tudós-
nak való szobátskában lakván, ért utól harmintzki-

lentzedik születés napom. A' mint fel ébredtem hadi lárma zajgott minden felől, 's borzadás futotta végig tőstemet. Ez volt első gondolatom, esztendő ilyenkor Negyven esztendő! — Negyven —

Tizenkilentz esztendő korában örömmel várja az ifju a' huszadikkal meg-tiszteltetését, mert mig a' tizesek között bolyong, nem tartja a' világ mindenre alkalmasnak, a' mire a' volna is. Ellenben a' huszonkilentz esztendő férfi, nem leg szebb szemmel fogadja a' harmintzadik beköszöntését. Az élet' virgontz napjai bútsut vesznek. Hát még ha a' negyvenedik virad reánk! egy férfi se tölti azt el kedvetlen érzések nélkül. Negyven esztendő! Uram teremtő! talám egy leány se tenkint ezután reánk! Ez annál fájdalmasabb, ha még nőtelen az ember!

Én pedig még az valék; annak nem magam voltam ugyan oka. Azért is böltsen fellettem magamban, hogy valamig a' vén ifju legények tisztos rendje közé tartozom, soha harmintz kilentznel idősbnek, 's harmintz nyoltznel fiatalabbnak nem mondom magamat, ha bár nyoltzvan 's kilentzven évet érnék - is.

Ezen kétségbe ejtő fel-tételek között keltemfel, 's vettem reám innepi ruhámat. Valamint mondam gyötrelmim majd meg-emésztettek.

Már majd negyven évü, és még nőtelen! Még most is tsak Theologia' Candidátussa minden hivatal 's kilátások nélkül. -- Még tsak egy Városi iskola tanítóságára se verődhettem. Mi haszna tudományimnak, harmintz esztendei szorgalmamnak, mi haszna, bátran el mondhatom, jámbor, fedhetet-

len, példás életemnek? Nem voltak atyámiai pártfogóim, jóakaróim! Hétről hétre, utzából utzába futottam, érdemes szülők gyermekeit külön tanítani, hogy nyomorult örömtelen életemet táplálhassam. Szün oráimban hónapos irásokba illő darabokon dolgoztam. De kinos munka ez! A' könyvárosok szorgalmamnak felét se fűzették meg.

Mindenütt szerettek; kiki ditsérte eszemet — de senki se segített, ki vévén ha valaki ebédjéhez hívott. Iffjuságom' gyönyörű álmai melly rutul meg tsalátok'. — Mások felényi esméretekkel régen hivatalokba léptek, mivel gazdag rokonaik voltak, vagy a' szerentse szolgált nekik. Sajnálkodtak ök ekkor rajtam. Bár inkább gyűlöltek volna! Hedves Friderikém héjába volt hozzám hív, el hullatta virágit.

Könnyek borították el szemeimet. El merültem keservimbe, sirtam, zokogtam mint a' gyermek. Oh! ákarmi Mesterségre taníttatott volna bár inkább az atyám.

Kilentz esztendő óta volt jegyesem Friderikém. Mint valami szenvedő szent, olly ditsően 's jamborúl; mint én olly magánossan 's szint' olly szegényen állott e' vilagon; én voltam minden gondolatja, reménye. Az atya egy Tisztartó elszegényedése után hirtelen meg holt. Koros anyja Lengyelország' határin lakott, olly szoros környül állások között, hogy Leányát magánál nem tarthatta. Friderike tehát Berlinben egy Uraságnál a' Nagyságos Asszonynak társolkodója, vagy igazabban szoba leánya volt, 's béréből segétgette szegény anyját. — Vig természetemmel is a' kétsebbe eséssel kellett

volna küszküdnom, ha nemes lelkü Friderikém nem lebegett volna körülöm mint véd-angyalom. Most már meg közeléttetem negyvenedik évemet, Friderikém a' huszonötöt! 'S én még most is Theologia Candidátussa, 's kedvesem — szoba-leány! —

L e v e l.

Illy szomorú gondolatok között fel öltöztem Kotzogatnak. Belép a' levélhordo. Egy vastag levelet nyujt, öt garast kelle érte füzetnem. Nagy költség egy Theologius' tsak nem fenéig üres erszényének.

Le ülök tsendessen szalmaszékemre, a' petsét 's fellülrást vizsgálom, 's abból akarom az író' nevét ki tanulni. Ezt szoktam mindég tselekedni kívántsíságom meggyőzésére, egyszer'smind azért is, hogy reménységem szép játékkal mulasám magamat, mellyeknek tellyesedését a' levél megnyításával szívszakadva várom. Az a' kérdés tamadott, ha megnyissám-e ma, vagy holnapra hallasszam? Mert születésem napja lévén kedvetlen hirt nem örömet olvastam. Rosz következésétől féltem volna az egész esztendőre. Babonás az ember midőn szerentsétlen, minden hitetlensége' mellet is.

Sorsot vontam. Fel nem nyításra szólott. Rosz jel! — Félre a' sors bizonytalanságával, félre a' habona' félelmeivel! Így biztata kívántsíságom, a' bátorság paizsába öltözködve. — Fel töröm a' levelet, olvasom, 's szemeim a' könnyek miatt el homályosodnak. — Félre kellett tennem, hogy magamhoz térjek. Ujra el olvasom — mennyei irgalom,

Friderikém! — félre tevém ismét a' levelet térdre estem, homlokommal a' földet illettem, most tsordultak életemben először öröm könnyek szemeimből hálát adtam a' mindenható Istennek, a' mindene-ken könyörülőnek ennyi kegyelméért.

A' levél t. i. egy Frankfurti Kalmártól, egy nagy jó- akarómtól jött, kinek gyermekeit mint házi tanító oktattam. Történetből! de a' hol Isten van, ott nints történet — elég az hozzá, ezen áldott barátom' közben járása által egy Grófnak egyik jószágára meghivattattam Predikátornak; a' fizetés hét száz forint, szabadlakás, kert, fa, 's más efféle volt. Ehez járult még az a' remény, hogy ha a' Grófnak személyem megtalálna tetszeni, Urfia mellé választ tanítónak különös fizetéssel. October 19-dikén okvetetlen Magdeburgba kellett volna érkeznem, a' melly napon a' Gróf azon keresztül utazván, ott latni kívánt. Frankfurti Maecenásom, nem győzte levelébe a' Grófnak mint barátjának szép tulajdonságait eléggé ditsérni. — A' meg hívó levél, a' Gróf által alá írva, levelemben volt zárva.

Igy jutottam reménytelenül husz esztendeig óhajtott tzielomhoz. Magamat hamar öszve tsinosítván, a' hívólevelet hozzám vévén, siettem-sőt repültem egyetlen barátémhoz.

Asszonya szerentsémre a' templomban volt. Friderikét magát találtam. Meg döbönt látasomra. Lélekzetem elfogyott. Artzom tüzes volt. Szemeim szikráztak. — Reszketve vezetett szobátskájában. Szerentsémet akarám elbészélni, de nem voltak szavaim. Sirtam, zokogtam: erősen szívemhez szoritottam — tüzes ábrázatónmal vállára borúltam.

Reszketett karjaim között. „Mi szerentsétlenség lehetett az, a' mi barátom kemény bátorságát ennyire megtörte?” így szolla hozzám. Oh kedves Friderikém így felelek „a' nyomoruságot megszokta már szivem! a' legmostohább sorsot mosolyogva fogadnám; hanem az öröm szokatlan vendég! az ellen nints paizsom. Szégyenlem hogy az engem Philosophust földre teperhet.

Az öröm? kedves Doctor Úr! így kiálta bámulva Friderikém.

Igy értsük a' dolgot. A' midőn az Universitást oda hagytam, Magister bonarum artium névvel tértem haza; hanem ujmódi szemérmességéből, inkább szerettem a' Philosophiae Doctor, mint a' szép mesterségek' Magistere' nevét halleni.

„Tudja-e még édes Friderikém, így szollék hozzá, a' midőn szeretetünket egymásnak először megvallottuk a' Sanssouci kertben? Most kilentz esztendeje! Oh Friderikém! Fogadásunkat, melyet akkor a' tsillagos ég' boldozatja alatt, a' mindenütt jelen való Isten előtt a' jóságnak 's szerelemnek tettünk, egész a' mai napig meg nem szegtük. El jösz-e most vélem? ezt susogtam elpirulva füleibe most legelőször: egy falusi lakás, mellette egy kert vár reád, akarsz-e boldogságomban részt venni? imhol a' levél Predikatornak hivatatom.

Elolvassa. Az örem, minél tovább olvasott, annál szebben terjedett nyájas ábrázatján. Illy keblem még soha nem lebegte körül. Leereszté kezeit a' levéllel, némán 's pirulva tekénte reám, artzái, ra öröm könnyek gördültek. „Veled megyek a' ho-

va akarod édes Ferdinandom!" ezt mondá zokogva mejjemre borulván. Ajakiról kereszt nevemet, 's azt a' nyájas bizodalmu Te nevet hallám, a' melly édes anyám halála olta soha füleimet nem érte! —

Boldogabbak valánk mint az angyalok az ő legditsőbb egekben! Ki fejté magát azután karjaim közzül, könnyezve emelé fel kezeit az égfele, térdre esvén egy székre borult, háláadó hymnussát botsáttotta az irgalom' attyához.

Felkelyén azután, nyájas mosolygással ezt kérdé tőlem: de igaz - e mind ez? Elöttem tsak álomnak tetszik. Hadd lássam még egyszer a' levelet, egy szót se tudok már foglalatjából.

Kéz-fogás 's elválás.

Az ugy is értetődik, így szöllétám meg, én hivatalom' folytasához, addig nem fogok, míg összeve nem kelünk. Hogy terhelhetném én magamat tisztem' első napjában kigazdaságunk elrendelésével? Tanuló 's lakiszobáink hol legyenek, azt Friderikém néked kell megmutatnod. Az idegen házat nyájas kedves lakó helyé kell által változtatnod. Hanem arról meg ne felejtkezzél tanuló szobám ablakjának virágos kertetskédbe kell nyilni, hogy tavasszal a' midőn tanulok, néha láthassam, mint rendeled elvirág ágyaidat.

Elpirult, szemérmessen mosolygott, semmit nem akart mind e' felől még tudni. Az ablak szőnyegek' színéről, 's a' kert elrendelése felől tsak ugyan szöllött; kérdezte azután azt is, ha nem kerülne - e kevesebbe, ha mindent Frankfurtban sze-

reznenk meg? továbbá ha édes anyját nem vehet-
nénk - e hozzánk? a' konyhá 's pintze felől is lett
szó.

Illy környülmények között nem volt már egyébb
hátra, mint a' dolgozhoz fogni; az Uraságot Fride-
rike' elbolsáttatása eránt megkérni, tanuló szobáts-
kámról 's adott oráimról lemondani, 's magunkat
mint tisztességes házasulandó személyeket, a' Szent-
egyház szokása szerint kihirdettetni 's t. e.

Minden rendje módja szerint ment. Minden fe-
lől jöttek a' jó kívánások 's ajándékok. Gazda-
gabb voltam mint az ez előtt valaha. Berli ni jó aka-
róim közül egy, kinek gyermekeit több esztendőnk-
olta oktattam. Magdeburgba való utazásomra kön-
nyü tszájával 's lovával imádott meg, melly aján-
lását el is fogadtam.

A' szükséges utazó leveleket megszereztem. Há-
ború volt mindenféle, bátortalan minden lépés. A'
Király egész hadi seregével Thuringenben állott,
egy meg nem győzött ellenséggel szemközt. Azom-
ban nem féltünk. Mert a' felől tsak kétség se lehe-
tett, hogy a' Frantziákat legfellebb két hét alatt a'
Rhénuson túl ne verjék. Haszon keresés' fejében
én előre mint-egy huszonöt hadi 's győzedelmi da-
lokat irtam padlás szobatskámban, mellyekben min-
den lejendő ütközetek úgy levoltak írva, hogy tsak
a' neveket kelle helé írni, hol és mikor történtek.
Az a' reménység láplált, hogy azokat a' Berli ni
könyvárosoknak majd néhány aranyon eladhatom.
Azomba hozzám vevém még is, hogy, ha ne talám
ez idő alatt ütközetek esnének, még Magdeburg-
ban kinyomtathassam az elsöbket.

October' 14-dikén azon a' nagy következésű napon butszutam el Friderikémtől. Kilentz esztendők oltá az első megváltást! Magdeburgból való vissza jövelelem utánra határozottuk öszve kelésünket, 's helyünkre megindulásunkat. Akarmi ketseg-tető volt bár a' kilátás, azzal magunkat megváltásunknál még se vigasztalhattuk meg. Ugy látszott, mint ha e' lett volna örökre elszakadásunk. En mint Philosophia' Doctora hathatossan tagadtam minden elő-érzéseket; hanem mint völegény állhatatosan hittem. — Ferdinandom Isten veled! légy szerentsés mi soha többé egymást nem látjuk, ezt mondván, zokogva vált meg tőlem Friderikém.

Magdeburgi utazás.

October 15-dikén hívó levelem 's győződelmi dalaim zsebemben lévén, ki indultam a' Magdeburgi kapun, olly boldog érzések között mint egy idvezült lélek. Némely dolgaim miatt Potzdamban megkelle hálnom. Estve kísétáltam a' Sanssouci kertbe. — Annak egy szép, nékem felejthetetlen helyén, mellyen tizenhat esztendő Friderikém örök szerelmet ígért, ujétottam meg kilentz esztendő mulva ujj esküvésekkel hívségemet. Haza érvén majd éjfélig egy pásztori dalban irám le reményeimet; álmaidat, házi boldogságunk közelgető gyönyörűségeit, tával a' világ' zajjától.

Mi szükségünk többre kedves Friderikém? hogy a' menny országnak minden örömei miénk legyenek? Hájlékunk, kertetskénk leszen nekünk az Isten

nagy világában a' legkedvesebb hely. Másoktól nem irigyeltetvén az angyalok sorsát se irigyeljük.

Szális, utolsó kívánságom nevű dalljának végzésével szenderedtem el, álmaim ébren lémnek csak vidámabb 's gyönyörűebb folyamati valának. Más nap korán megindultam. Magam valék a' kotsis, lóvam igen jó és szeléd volt. Utközbe elrendeltem már gondolatimban azon beszélgetést, mellyet Magdeburgban, a' Gróffal, öszve jövetelemkor tartani fognék, hogy tulajdonságimat legszebb fényben bemutathatnám; vagy pedig arról andalogtam, mint fogom Friderikémet új papi lakhelyemen végig vezetgetni, néki ezt mondván: lásd angyal! ez a' te királyságod. Utobb Uraságom jelenlétében bé köszöntő beszédemet mondtam az öszve gyűlt hallgatóság előtt, a' kik bennem lelki pásztorjokat tisztelték. Beszédem nagyon szivreható volt, majd minden szem könnyezett. Tsak nem imádtak. Friderikém örömébe nyakamra borulván egy tsókban a' legédesbb jutalmat nyomá ajakimra.

Brandenburgba érkezvén a' fogadó körül mindent nagy mazgásban láttam. Nagy ütközetekről volt szó, mellyek most történtek; Ferdinand Lajos Hertzegnék Szaalfeldnél történt vitézi halálát, rettentően megboszulták; a' Thüringiai erdőkben a' holt testek' halmai gátolják a' folyókat utjokban.

Nem türtöztethettem tovább magamat, zsebembe nyultam gyözüdelmi dalljaimért. Eggy tisztos öreg, kivevén szájából pipáját, titkon ezt dörögé hátom megett: „Adná Isten hogy ugy volna, de én jól tudom e' mind hazugság. Bizonyossan nagy szerentsétlenség történt rajtunk!

Kezem zsebemben zsibbadtt e' szavak hallására. Tyrtäusi dalljaimat helyeken vesztég hagyám. Nagy szerentsétlenség? 's én Magdeburgba? Nem zárhat-e el az ellenség Friderikémtől borzadás futotta végig testemet.

Azomba, a' szerentsétlenséget jövendölö öregén kívül, az egész népség olly meggyözödéssel vigadozott, mindenik az ütközetet 's gyözödelmünket olly környül állásosan tudta elöl adni, hogy azt vagy szemmel kellett látnia, vagy szemmel látott tanuktól hallania. Én a' többség szavát hittem, 's tsendes szívvél mentem nyugodni.

Rétséges kilátások.

Másnap több Kurirokkal akadtam szemköztt, a' kik vagy Magdeburgból, vagy a' hadi seregtől jöttek 's Berlin felé siettek. Ezeknek komoly hallgatása, nagy gyanúra szolgáltatott okot, mert az öröm akarat nélkül is kimutatja magát.

Egy faluba Tzizár és Burg között sok népsödült öszve; feléjek tartottam, de nem tértek ki előlem. Nyeregben álló lövakat vettem egy ház előtt észre, benn a' házban az ablakon által Burkus Huszárokat láttam.

Mi ujjság? így szollitám meg a' körül állókat, 's meg állék kotsimmal. — Uram Teremtö Istenem! így kiálta egy vén asszony felém, oda vagyunk! — A' Frantziák nem meszsze tölünk, talám egy óra alatt a' nyakunkon lesznek.

Ezt én hittem is nem-is; de meg akartam tudni mi légyen a' dologban, a' nagy épület felé tartottam kotsimmal, leugrottam 's bémentem. Tele volt a'

szoba tolyongó néppel; huszárok, parasztok, uraságtisztjei, alig mozoghattak egymás miatt; dohányoztak, ittak, káromkodtak, beszélgetek, de csak egy vig artzot sem láttam. Majd a' Burkosok tökéletes megverettésekről, 's Frantziak közeletésekről volt szó; majd pedig egy Főstrázsamester-ről, a' ki nagy sebjei miatt továbblovon nem ülhet, hanem kotsin kell vitetődnie. Egy tszát kerestek a' faluba a' kiküldött-esküdtek.

Remegtem féltemben, helyet kerestem, a' hol le ülhettem volna, egy itze sert kértem, jöllehet felette rossz volt, csak hogy alkalmatosságom lehessen a' dolog mivoltát igazán kitudni, hogy magamat én is ahoz szabhassam. Tíz minutum alatt nem volt egy Huszár is a' szobában, 's azt mondák hogy lóra ülnek. Az ablakhoz tolódtam elindulásokat látni — láttam is őket elindulni, 's Berliu kotsimat köztök sebes igetve halladni.

Héjában kiáltottam ki az ablakon, meg állj! az az én kotsim! — Egy minutum alatt eltűntek szemeim elől. Kísiettem a' sokaság közül az utzára de üres volt kotsim helye.

Legyen nyugodtt elmével az Ur, így szollita meg egy sovány alacsony emberke, a' ki Uraság tisztje lehetett; még ma vissza küldi az Urnak, a' Főstrázsamester Ur, a' kotsiját. Tsak a' legközelebb fekvő faluig megy benne. A' drága jó Ur halállal küszködik veszedelmes sebeiben; nem messze fekvő jószágára veszi egyenessen utját.

De ki hát az a' Főstrázsamester Ur? ezt kérdem tőlök; azt megmondani senki nem tudta. 'S hová ment kotsimon? Nem tudták. Kifutottam a'

faluvégre a' kotsi tsapáson, de ott három négy felé ágozván az ut, nem lehetett észre venni merre tsavaródtak. Senkire se akadtam a' ki utánnok igazíthatott volna. Vissza tértem az öszve tsoportozott néphez de azok nem sokat ügyeltek bajomra; mindenikét maga sorsa, 's a' Frantziáknak közelgetése nyughatatlanította.

„Jelelje fel ezt az Ur az jegyzőkönyvbe így szollottam az Uraság tisztjéhez, az Ur maga, 's az egész falu bizonyosága lehet e' hatalmaskodásnak. Jelelje fel az Ur, hogy én a' Főstrázsamester Ur' költségére élek mind addig itt, míg kotsimat vissza nem küldi; 's azonkívül fel tartom magamnak még különösen a' törvény utját.”

Ezt a' jegyző könyvbe beiratván annak mássát magamnak kikértem, 's győzödelmi dalaim mellé tettem. El tölt egy éjj, el a' reá következett nap' is. Nyughatatlanságom hátaratlan volt, kotsim meg sem érkezett.

Azomba eljött az October 19-dike Istenem! reám a' Gróf Magdeburgban várakozott. A' Főstrázsamester Ur költségére egy kotsit, vagy legalább egy hátoslóvat kértem, a' mellyen rendeltetésem helyére siethettem volna. De olly kevés hitele volt, hogy nevére nekem semmit nem adtak, sőt a' mit költöttem annak kifizetése nélkül el sem bocsátottak.

Szerentsémre minden pénzem nálam volt. Kiválthattam tehát magamat, de ruháimat mind elvitte magával a' Főstrázsamester. Mivel elégéthesem ki Berliáni barátomat elrablott löva 's kotsija helyett. Minn szerezhessenek magamnak fehér és más

ruházatot? hogyan kultözködhessem Friderikémmel papi helyemre? Valójában egyj Tiszteletes atya! keresztényi hitének nagy meg - kísértése.

Egy páltzát metzettem, 's arra támaszkodva bátran követtem Magdeburgi utamat. A' Gróf Ur majd tsak segétt rajtam, ezt reménylettem magamban, nem gondolván az őszi hideg köddel, jo kedvel ezt dalolám:

Mikor mikor tellyeséted Hold szerény kívánságom?

V i s z s z a t é r é s .

Vissza vert, mindenféle népből álo Burkus katona tsapatok, némellyek fegyverrel, mások fegyver nélkül jöttek előmbe, mellyeket markotányos 's más hadi szekerek követtek, tsendesen mentek el mellettem. Nem volt elég bátorságom e' hadi vitézeket megszólétani.

Hová? hívá? kedves Doctor Ur, így szollamla meg valami esmerős hang, a' midőn Burg városkának keréttései mellett ismét egyj tsapat katonaság mene el mellettem. Egy Hadnagy volt ez, kivel Berlinben egyj háznál lakván, megismerkedtem. Tréfából Nagy Károlynak szoktam nevezni, mivel nemzetségét ezen nagy bajnoktól származtatta.

„Magdeburgba Hadnagy Ur” ezt felelém.

Oda már be nem mehet Doctor Ur, mert a' Frantziák 150,000 emberrel körül vették. Forduljon vissza mi vélünk, azt tanátslom. Egyenesen Berlinben megyünk, mindenütt sarkunkban az ellenség. Minden oda van. A' Braunschweigi Herzeg megholt. Möllendorfot elfogták, a' király hol-
létét

létét senki nem tudja. A' tartalék sereg Hertzeg Würtemberg Eugenius alatt tegnap Hallé városánál szélyt szóratott.

De kedves Hadnagy Ur. Szükségképpen Magdeburgban kell még ma lennem.

Ugy egyenessen a' Frantzia puska nyársokba szalad az Ur, — szerentsés utat hozzá. — A' midőn Nagy Károly ezt mondja, két vasas katona nyargal el mellettünk ezt kiáltván. „Az ellenség Würtembergánál már ált' költözött az Elbe vizén.” Most kettőztette a' gyalogság lépéseit, 's én is, minthogy egyedül a' Magdeburgi ostromló sereget vissza nem verhettem, a' Hadnagy Ur' seregéhez tsatoltam magamat, 's hátat fordítottam a' Gróf Urnak. Isten véled szép reménység — paraditsom — lakodalom. —

Illy tsapását nem érezte vélem a' sors egész életemben. A' Jénai szerentsétlen ütközet szélyt tépte minden reményimet, mellyek szebben mint most, még soha nem mosolyogtak. Tehát ismét tsak Doctor — vén iffju legény — mint egyy ehes egér, olly szegény!

Kérlelhetetlen sorsom azomban most éppen azon régi helyemen talált, mellyen vele szembe szállhattam. Mig volt valami veszteni valóm, mindég féltem rettegtem; most minek utánna a' rajtam lévő sem volt enyim, ha Berliu barátom lovát, kotsiját megfüzetteti, vidám természetem fellül emelt minden szerentsétlenségekenn.

Tábori Papi hivatalom.

„Rajta! már most Nagy Károly zászlóit követem, ezt mondám hahotával a' Hadnagyoknak, a' kinek Berlinbe kegyes protectiojáért fogok esedezni." Illyen amollyan adtát! Nem is fogja az Ur azt megbánni. Van még fél századom, mind derék Burkusok, kik az ördögöktől se rettegnek. Tsak még egy ágyum volna, két regiment Frantzia előtt se mozdulnék meg. Dörgő, forgó! Hertzeg Braunschweig létemre, e' vélem Jenánál ugyan nem történt volna. Jöjjön vélem Doctor Ur, Tábori Pappá tészem fél századomnál.

Ha valami falun menénk keresztől, a' Hadnagy, külömbféle ezeredekből szélyt oszlott, 's most öszve szedett tsapatját rendbe állitá, 's dob pergés mellett büszkén ballagtata el a' parasztok előtt, ezt kiáltván. „Fegyvert karra!" a' kinek fegyvere nem volt, eltsüggedve a' butyoros szekerek után ballagott.

Mint Tábori papnak nékem is itt volt helyem. Esmeretséget vetettem a' markotányosnéval, a' kié a' kotsi volt. Ezen tisztességes szatyor, jól eltalpalt sovány tzepéje mellett, 's elbeszéllette környül állásosan a' Szaalfeld, 's Auerstädt körül történt tsatákat; átkozta a' Burkusok állásait 's fordulásaikat. Semmit ellene nem mondhattam, mert egy 200,000 emberből álló jó hadi sereggel tsatát veszteti, talán magamnak is lett volna elég eszem.

Ezen hadi mesternének neve Erzsébet volt, a' mi több hajszátra hasonlétott Erzsébet Angoly Királynéhoz, mert a' mint a' réz nyomatokból láthatni annak is egyik vállá fellebb állott valamint ennek, 's ez is Gróf Essex kedvesseként örök szüzes-

séget fogadott. — Erzsébetnek jó kedve volt, a' mi több szép esze 's olvasottsága előtt nem voltak idegenek Spiesz és Kramer munkái Berlini operákat zengedezett magosra emelkedő ezüst szavával.

Minthogy rossz pálinkáját Nagy Károly csak papirossal, én ellenben jó pénzel füzettem, különösen nagy kegyelemben állottam nála. Elméje 's pálinkás hordója által nagy befolyása volt a' seregre, ez által pedig a' Vezérre elannyira, hogy a' hadi tanátsnak egyik fő tagja ő volt, 's mindenütt belé szöllött, a' hol a' seregnek merre menetele felől folyt a' tanáts.

A' Szaalfeldi 's Auërstädti Vitézek jobban el nem voltak tikkadva, mint a' mi Erzsébetünk tzepeje, nem is tsuda, mert tsak maga vonta a' pálinkás hordót, mellyet a' tsapat sarkon követett, a' sereg után a' Vezér ment; 's ugy minden ellenmondás nélkül igaz az, hogy Erzsébet Királynénk vezette az egész sereget, 's mi napjában soha két három mértföldnél tovább nem halladtunk. Azon kívül a' dolog ugy volt elintézve hogy éjtszakára soha városba ne essünk, hanem falura, a' hol a' katonaság szabadabb, Királynénk pedig lovának szénát abrakot ingyen kaphatott. Közbe - közbe nyugvó napot is tartottunk.

Illyformán messze ugyan nem haladtunk, azonban seregünk az szélleddt ezeredek embereiből naponként szaporodott, 's már majd kétszázra nevedett száma. Volt különösen két vasas katona és négy trombitás is velünk.

Ez er ed Se géd.

Negyed nap estvéjén Nagy Károly magához szol-
litt. Már régen vettem észre, hogy nagy feltételek
végre hajtásában főtt feje. — Doctor Ur! így szol-
lita meg: háboru' idején tehet az ember szeren-
tsét! Nyoltz esztendő oltá Hadnagy vagyok, most
Generálisi méltóság várhat reám. Majd két száz
embernek parantsolok. Mig az Odéra vizéhez érünk,
két ezerre szaporodhatik seregem, mellyet Királyom
elejbe vezetek, minek utánna elébb vitéz tettei ál-
tal, hirt nevet fogott szerezni magának. Seregem-
mel Saxoniába ütök, 's az ellenségén háta megett
ejtek tsapásokat.

Az Ur nem Berlinbe akar menni? „ezt kér-
dezem tőle Friderikém jutván eszembe.

Nem, jobbra vonulok Mittevalde felé. Doctor,
a' Tábori Papság nem az Urnak való. Jobb ha az
Ur katona lessz. Adok az Urnak egy katona ka-
lapot, kék kabátot, kardot, lovat, legyen az Úr Ge-
nerál Adjutánsom. Tudom az Ur érti a' Mathesist,
és jól rajzol. Használhatom az Urat az ellenség fel-
keresésére, 's a' tájak felvevésére.

Minden ellenmondásim haszontalanok voltak.
Elfogadtam tehát az ez er ed segédséget, mert lóra
segétett, mellynek serényebb lábai Friderikémhez
elébb eljuttathattak. Hüséget esküdtem Vezéremnek,
's a' megígért papi hivatalt Szent Péter kardjával
tseréltem fel, mellyel azomban valakinek fület le-
vágni nem volt szándékom.

Még azon estve számba vevé a' Vezér seregét,
ujj Kapitányokat, Hadnagyokat, Káplárokat rendel,

engem pedig segédjének nevezett ki. Elöl adja a' bámulóknak oriási szándékát.

Igen is Bajtársim! így szollitja meg seregét, tsipejére téven jobb kezét, szándékom ez: Vitéz tetteink által szerezzünk hirt, nevet! Bajtársim! mi adnánk meg magunkat? Mit választhatunk? Gyözzünk vagy haljunk meg inkább mintsem gyalázatos rabságba essünk! A' ki hívem marad ezt kiáltsa: Gyözzünk! vagy haljunk!

Felbuzditotta e' beszéd a' sereget: többnyire ezt kiáltották: Gyözzünk vagy haljunk! tsak kevesen, a' kiknek a' Berlieni husos bográtsok forogtak eszékbe kiáltották ezt gúnyolva: gyözzünk és faljunk!

Erzsébet Királynénk is tanúja volt e' felséges jelenésnek. Észre lehetett venni, mennyire megbántodottnak érzette magát, hogy az ő tudta nélkül ment e' nevezetes határozás végbe. Bornotját szipogatta bosszuságába 's gúnyolódva rázta fejét, fenyegetődzve durtzáskodott.

Más nap regvel nem messze Brandenburtól ki áll a' sereg. Vezérünk fejedelmi méltósággal ugrat ki elejbe 's én egy kemény száju ehes pejkon utánna. Balra a' Berlieni széles Ország útja nyula el előttünk, jobbra egy keskeny, a' halhatatlanság ditső mezejére vezető sáros szekér ut kanyaroda el Mittelevalde felé. Mi ketten, úgy mint a' vezér és én egy pillantatig se tétováztunk merre térjünk, a' ditsőségre vezető utat választván. A' sereg követett. A' tsapatot a' markotányosné pálinkás kotsija zárta. A' mint az ut elvált, lovát balra vezette.

Alig vette az utoljára sereg észre a' pálinkás hordónak balra tértét, az is minden szó nélkül azonnal balra vonódott, egyik sor a' másikat követte, egyik példája a' másikat vonta utánna; lassanként mind oda hagyták a' halhatatlanságra vezető utat, 's az Ország útján elgördülő kocsit követték, míg végre Vezéremmel csak magunk maradtunk, ő elmerülve hadi fortélyaimnak kifőzésébe, én Friderikém után való keservemben.

Gondolhatja kiki Vezérünk mély szomorúságát, a' midőn észre vevé seregünk' eltűntét, lelkekhez nőtt pálinkás hordókat látván követni. Nékünk hátot fordítottak, Erzsébet Királyné, pálinkás hordaján mint valami győzdelmi szekéren ülven, lett a' hadi sereg' Vezére, 's hangos szóval ezt énekelé.

Addig örülly éltednek

Mig szikrája fénylik.

A' Vezér dult fult dühösségében. Utánna nyargaltunk a' hite szegett seregnek; a' Vezér megálljt! kiált; de valamig a' dölfös Királyné szekerét győzdelmi útjában meg nem állította, fenyegettelen seregünk nem engedelmeskedett.

Most kemény hangon kezdé a' bajnok szivü Hadnagy Fülöpi beszédit előttök harsogni; soha Xenophon és Plutark bajnoki, szivre-hatóbban nem szóllottak. A' Hatónak nagy figyelemmel hallgatták szavait, de közben közben, csak ugyan Erzsébet tündér szekerére katingattak ha nem szökik-e el?

Azomba nem tudom Fővezérünknek hatalmas beszédje mellett is, mi lett volna utóbb belölkünk, mert Erzsébet ismét kezdé fejének gyanús bitzegtetését, ha egy új történet nem foglalta volna el egész figyelmünket.

Nagy Károly hadi seregének utja.

Sebes vágatva jöve egy Huszár Hadnagy a' Berlini utról felénk. Valamint ama dühös Chaumigrém Tsászár az Asiai Banize nevü Románban, a' bátor szivü Pegu véres történeteinek elbeszélést szörnyü átkokkal kezdette; ugy ez is minden más előljáró beszéd nélkül szép betyárossan így köszönte hozzánk: „Hová pokolba akartok erre menni ilyen amolylan adták! A' Frantzia már bement Berlinbe, elvagyunk seregüktől zárva; vagy az Odera vizén, vagy Szilezia felé kell ált' lopódnunk.

„Ezer ördög pokol! Mi katonák vagyunk, nem lopódnunk, hanem keresztül vágjuk magunkat „ezt viszonozá Vezérünk.

Ez letsillapétotta a' dühösködő Chaumigrént, a' kit én itt Rontónak fogok nevezni, hosszú bajuszát pödöréntvén tisztelettel közelétt Fővezérünkhöz.

„Ha az Ur[seregemhez akarja magát tsatolni, mellyet én a' végre gyűjtöttem öszve, hogy megmentsem, azon örülni fogok. Azon esetre ált adom az Urnak a' lovasság vezérlését (a' melly most még csak két vasas katonából és négy trombitásból állott.) mellynek száma reménylem rövid időn megszaprodik. Az egész sereg azomban az én parantsola-

tomtól függ! És így: Tsapat soronként jobbra Mars!
A' ki ezután Berlinről még tsak álmadik is, azt
mint szökevényt a' legelső fára felakasztatom. Után-
nam Mars!

Most már az előbbi keskeny sáros szekér uton
halladánk Mittevalde felé. Senki se nézett többé a'
Berlini utra, nem annyira a' felakasztás, mint a'
Frantziáktól való félelem miatt. Erzsébet maga is
meghunyáskodva követte a' sereget, magába térve
le szálla gyözödelmes hordója' tetejéről. A' katona-
ság között nagy megtsüggedés terjedett el. A' Fran-
tziák már Berlinben? Honnét pokolból értek oda?
Talám az égből tsak nem hullottak?

Én is elszomorodtam. Fele Ország az ellenség
kezébe, a' fő várossal 's Friderikémmel együtt. Jól
mondotta ő azt elválásunk alkalmával: „Ferdinandom!
mi most látjuk utolszor egymást.

A' dolognak mi rettentő megváltozása, néhány
napok alatt! Burkus Orzágnak bátor seregei egé-
szen szélyt verve; kedvesem a' legtsábittóbb nem-
zetnek hatalmában; joakaróm a' Grof egy olly vár-
ba zárva, mellyet Tilli mar egykor elégetett; papi
helyem Isten tudja hol? 'S én béke szerető Philo-
sophia Doctora, Magister bonarum artium, elren-
deltetett Pap — 's völegény — most se több se ke-
vesebb — Nagy Hárolynak Ezered segédje. —

Tréfán kívül, ha sorsomat jól meggondoltam,
ha néha Hadnagy Generálisom, 's Rontó Kapitányom
mellett bus gondolatokba merülve lovagoltam, 's
képzelődéseim majd Friderikém, majd Berlini ta-
nuló szobám körül tévedeztek; ha ilyenkor tündér
paripám botlására felserkenvén, körülöttem esmé-

retlen tájt, fekete borzas bajuszu mortz képeket, — utánnam egy tsapat fegyverbe öltözött katonaságot láttam, — valójában orromhoz kellett nyulnom 's karomat megtsipnem, hogy a' felől meggyözödhessem, ha vallyon nem álmodom-e?

Noha boszonkodtam, hogy a' hadi szerentse megpróbállása helyett, mért nem repültem a' szerelem szárnyain Berlinbe. Ugyan mit is véthettek volna a' Frantzia Tsászár Nagy hadi Vezérjei, egy Philosophia Doctorának, a' ki szerentséjére győzdelmi daljait még nem nyomtotta ki? egy gondolat azomba ismét meg-békéltetett sorsommal; nem Friderikém fedhetetlen hűsége, se nem a' győzödelmesnek erántam mutatandó nagy lelkűsége, hanem guta ütötte lapos erszényem' meggondolása. Miből élnék már most Berlinben? Tanítványimat más oktatóknak engedtem által győzödelmi daljaim héjába készülnök. — Mint Ezered segéd legálabb katonásan ingyen chettem, ihattam, 's volt ingyen quartélyom. Isten tudja, ezt gondolám, mire nem juthatok még a' hadi ditsőség' utján? Tudjuk, Moreau tsak Prokátor volt, a' ki utóbb mint hadi vezér, Xenophon hires vissza vonulásának, mutatta mását. Ki tudja egy Philosophia Doctora, vissza-vonulásai által, nem fogja-e a' világot bámulásra birni?

Sokféle hírek, mellyek a' Frantziáknak Berlin felől való érkezéseket terjesztgették, tsapatunkat mind inkább délfele szoritották. Mint hiresedni kívánó férjfiak egymást buzdítani akarván, sokat beszélltünk ugyan keresztül vágásunk felől, azomba Rontónak az ált lopódzásról ejtett szava, nem volt éppen helytelen; mert mint valami kolduló tsapat,

ugy bujkáltunk faluról falura, tsupa puszta utakon. Erzsébetünk kotsija elejbe négy vontató-ló volt fogva; két nap kettős utat tevénk egymás után; a' derék föld népe az ellenség' hol léte felől hitelesen tudósított, ételben italban nem hagytak fogyatkozást látni. Azonban egy szájjal lélekkel azt javasolták: Vonuljatok Szileziába, mert a' Frantzia elfoglalta Frankfurtot az Odera vize mellett.

G y ö z ö d e l m e s t s a t a.

A' Berlini utról való eltérésünk után, másod nap estve egy rongy faluban állopottunk meg, éjjeli hálásra. Minek utánna a' szélső Örök mindenfelől kiállittattak volna, így szólla a' Hadnagy Rontónkhoz: „Már most tsak ugyan az ellenség' háta megett verek fészket.”

Ezt nagy maga megelégedésével mondván, jó izün mosolygott; 's azt akará tudtunkra adni, hogy ő ezen szavai alatt többet ért, mint mondott.

Elhiszem, ezt felelé Rontó; tsak holnap az ne verjen fészket a' mi hátunkon. — Borzadás futá végig testemet, természet szerint nekem is azonnal a' magam háta jutott eszembe. Rontónak borzasztó észre vétele mindnyájunknak elég okot adott a' gondolkodásra. Mind hárman hallgattunk. Egyszerre fel ugrunk mind hárman, 's úgy állunk mint a' bálványok. Puska pattogás hallatott a' faluban, katonáink kívülről ezt kiáltják: Frantziák, ellenség! Fegyverbe, fegyverbe.

Pörög a' dob, riadnak a' trombiták. Rontó el halványul. Én hogy félelmemet titkolhassam dú-

lok, fülök, a' fogadós' szobájában, 's ezt kiáltom: Rajta! rajta! derék Burkusok! tsak rajta! Keresem az ajtót, de mint a' vak nem találok. Mivel ajtót nem találok a' fogadosné almárjomját feszegetem, feltöröm, 's még keményebb hangon ezt kiáltom: Rendbe! Előre Burkusok! el ne hagyjatok! A' fogadosné ijedtébe jajgat, gyermekei ordítottak. Kutyá, matska, széken, padon keresztül a' meleg kusz-kóba futottak.

E' felfordult világ, 's a' körülöttem lévő lárma zavarodásomat még inkább nevelte, mert azt gondoltam, hogy a' Frantziák valójában a' szobába törvén irgalmatlanul nyársalják a' gyermekeket. Tsak most egyszer könyörüljön az ég rajtam, azt gondolám magamban, soha életemben nem leszek többé Ezered segédje.

Böszülő lármámat Nagy Károly és Rontó hallván, azt szerentsémre vitézségnek magyarázták, erre ök is néki bátorodtak. Kardot rántván kimentek az udvaron rendbe állott sereg elejbe, 's én is utánok. Megenyhültem kint a' setétben, a' hol senki nem látott. — Most ha a' szükség ugy hozná magával egy Moreau vagy Xenophoni vissza vonulást tehetnék. Nem vagyok ugyan gyáva, most az egyszer még is késérteti rémülés lepett meg. Igaz ugyan estve mindég félénkjebb voltam mint nappal.

„Adjutáns Úr! husz emberrel menjen előre a' Templomhoz, a' szélső vigyázók ott támadtattak meg. Ha a' szükség ugy kívánja, küldjön vissza, hogy segítségül mehessünk. Még most tsak a' szélső vigyázók puskáznak.” E' parantsolatra meg indult

husz ember, az éjjeli homályban az alig sajdítható Templom' tornya felé, 's én boldogtalan bonarum artium magister ki vont karddal elől.

Az ördög gyötri - e e' Hadnagyot? ezt mormogám magamban, nem tudja - e hogy én Berlinben egy padlás szobátskában laktam?

Azomban elég hogy bátorságomban bizott, 's a' betsület-érzés győzött. A' midőn a' Templomhoz közelítettünk, egyszerre elhomályosodtak szemeim, a' Templom régi kerettésén száraz kóro hajladozott. Én a' falat Frantzia katonaságnak, a' kórokat puska nyársoknak képzeltem; félre ugrok tehát tsapatom elől mintha késértetek foggadtak volna ezt kiáltom: Tzélozz! Tüzelj! —

A' puskapor lángjánál vevénk tsak észre hogy egy régi kökeréttéssel eredénk tsatába.

Pardon! Pardon! ezt kiáltják egyszerre több szavak', 's hét könnyü szerü Frantzia gyalog bujt elől a' fal mellől, a' hová magokat elrejtették. — A' bonarum artium magister lábaihoz rakták le fegyvereiket. Ha a' bolondok nem mottzantak volna, mi észre nem vettük volna őket.

A' foglyok ki vetköztettek azonnal minden fegyvereikből, 's számba vetetödvén a' fő quartélyba késértettek. Hogy Vezérünk elejbe, az istáló lámpások 's szalma tsutakok fényénél, egy kiss büszkeséggel álltam kiszakaszommal, azt elgondolhatni. Meg ölelt az egész sereg előtt ezt mondván: Segéd Ur! Bátorsága 's figyelmetessége az Urnak nagy betsületére szolgál. Az Urnak e' dologban kimutatott okos maga viseletét annak idejében el nem fogom mulatni, érdeme szerint elől adni.

Fogottainktól értették meg, de a' mit én már a' Templom kerettésénél tudtam, hogy egy század Frantzia könnyü szerü gyalogság volt e' félre esett faluba, éjjeli szállásra rendelve, azomba mihelyt Burkusokra akadtak, kiket itt találni, kivált olly nagy számmal nem reménylettek, azonnal vissza vonták magokat. (A' sereg' számát a' számossan kiállított szélső vigyázókból, a' dobosok és derék trombitásoknak lármájokból gyanithatták nagyinak.) Ezen hét fogoly vigyázatlanságból messze elment előre.

Örömömben jól megvendéglettem mindennel a' mink volt, ezen ugy nevezett világ meggyözőit. Ezek voltak életemben az elsők, kiket fogságban ejtettem, ezek kiket mint ellenség katonáit láttam. Hálálva köszönték hozzájuk mutatott jó voltomat, erántok való védelmemet; 's nekem ugy tezett, mintha nekem lett volna okom védelmeket kikérni. Mert a' midön azt kérdezném tőlek, ha sok Frantzia van-e e' tájon? azt felelték, hogy Davoust Fő Vezér alatt egy hadi sereg veszi ezen keresztül utját Saxoniából Berlinbe.

Elbeszéltem Vezéreimnek mit mondanak a' foglyok.

Nagy Károly, serege győzödelmeinek Zsengéjén örült, 's szüntelen kezeit morzsolta ezt mondván: „Ördög, pokol! tehát tsak ugyan a' Frantzia hadi sereg' háta megett munkálódom!”

Rontó ellenben elhalaványult, szemei elmeredtek 's homályosodtak mint valami mesterséges üveg szemek.

Második tsata, 's annak következesi.

Nevezetes tsatazásomra nézve az a' szép meggyözödéés vigasztalt leginkább, hogy egy ember társom életébe, söt tsak egy tsepp vérbe sem került. Igaz ugyan ez nem az én érdemem. Általjába véve minden Vezér' érdeme minden kissebb 's nagyobb tsatákban én előttem nagyon kétszéges kitsinynek látszó, sokszor szembe sem tűnő történetek egy káplárnak furtsa esze, vagy egy dobosnak maga feltalálása, a' közlegénységnek maga elszánása, valójában néha többet tesznek a' véres tsaták szerentsés kimenetelekre, mint a' leghiresebb hadi Vezér' jól elintézett plánuma. A' lovas 's gyalog ezeredek az ütközet' rémittő tüze között nem annyira maschinák, mint a' millyeneknek némellyek képzelek. A' Marathoni, Pharsaliai, Marengói, 's Jénai ütközeteket, szeretném én egy mindentűdó 's részre nem hajló Történet-irónak tollával psychologicé leírva olvasni.

A' midőn hajnallani kezdett, készen valánk az elindulásra. Nagyon hideg volt. Vezérünk pedig mára nagyon heves napot jövendölt. A' földnép, tudoséttása szerint körül belől minden helységek pezsgettek az ellenség' tsapatjaitól. Hadi tanátsunkban az végződött, hogy az erdőkön, pusztá utakon menjünk keresztül. Utmutatoink voltak.

Alig hagyánk el a' falut, az előttünk elterülő térségen mindenünnen Frantzia tsapatokat láttunk egyenesen felénk tartani, még azon erdő felől is jöttek mellybe rejtödzni akaránk.

Hadnagy Generálisunk meg sem szeppent. Tsendes elszánással állitá ki hadi rendbe seregét; bal szárnya egy potsótára, jobb szárnya egy diofához dült.

„Bajtársim! így szollitá megvitézeit: El ne felejtsetek, hogy Burkusok vagytok. Nints ugyan zászlónk; vigyázatok kalapom kötségiára, a' ditsőség utján elöttetek fog ez mindenütt lebegni.

Ezen szavak Negyedik Henriket juttaták eszembe, a' ki egykor, de nem illy szoros környül állások között mondott valami ehez hasonlót.

„Ha a' sokkal nagyobb számu ellenséget meg nem gyözhjük is, minket Burkusokat tsak ugyan meg nem gyöznek. Rosszabb rajtunk nem történhet, mint, ha ama nagy hirü Ziethen, Schwerin, Winterfeld Vezérekkel, és a' felejtethetlen Nagy Fridrikkel ülünk vatsorához, a' helyett hogy egy rongy faluba szállnánk meg éjjelre.”

Soha Leonidas a' Termopylaei tsata előtt, halni kész Spártai vitézeit velősebben nem buzdithatta, mint most Nagy Károlyt, a' ki a' nélkül hogy tudná a' Lacedaemoni Királyt parodirozta.

A' mi vitézeink azonban e' mulandó világszallonnát, gombóztot 's káposztát, az Eliziumi ditső vatsoránál többre látszattak betsülni. Még talám magam is inkább fogadtam volna el Friderikém' kegyes kezeiből egy darabka kenyér héjat, mint eldödiink 's hőseink társaságokba a' mennyei ambroziát.

Borzasztó látás volt a' Frantzia egyes tsapatokat a' tarlóföldeken keresztül felénk közelétteni, 's időrül időre dobjaik' pergését hallani,

Tsüggedezve ültem tündér paripamon a' sereg jobb szárnyán közel a' diofához; reszkettek minden tagjaim. Rontónknak, a' ki Seregünk bal szárnyára volt kiállitva, tudom nem volt jobb sorsa. Négy trombitásai rettentő lármát fújtak.

A' véres ütközet kezdődése előtt még egyszer hozzám rugtat a' Vezér, ezt mondván: „Ma vagyon az a' nap, mellyen Segéd-Úr hadi elmességét illendően kifogja mutatni; azomba kérem az Urat, vitézi bátorságától nagyon elragadtatni magát ne engedje. Mindent a' mit tselekeszik, jól meggondoljon. Ha én elesem, vegye az Úr által a' Vezérséget. Az ellenség ereje igen nagy — ha vissza nyomattatunk, a' faluba vonódunk vissza, a' templom keretésében az utolsó emberig védelmezzük magunkat.”

Ezzel elnyargalt tőlem, 's engem szegényt dühös bátorságomra hagyott.

Erzsébet Királynénk kotsijával a' potsótának ki kerülése által egy bátor fordulást tett, kétség kívül hogy a' földek közé menő pusztá utra verődessen; de ez által a' dühösködő Rontónak lovassága a' rajtahajtásban akadályoztathatott volna, azért is a' rivásra fakadt markotányosnét iszonyu káromkodásával a' seregelőtt a' diofa felé való menetelre kényszerítette.

Ezen váratlan fordulás, véget' vetett a' tsata kiménetelének, még minek előtte elkezdődött volna.

Mert éppen azon pillantban, midőn vitéz seregünk mohó szemekkel nézné, az előtte gördülő

kotsin

kotsin a' nektárt - szollamlík az ellenség ágyuja. Ir-
tózató eset! a' jól erányzott ágyunak golyója a' hor-
dó közepét éri, 's a' katona szívét hevétto szent
ital szélyt foly, 's a' megböszült lovak a' kotsival
elnyargaltak.

Az öszve zúzott hordóból ki folyt mennyei ital
el enyészésével, eltünt seregünk' vitézi bátorsága
is. Az elő tsapat hanyatlani kezdett, a' hát sereg
vissza fordult a' falu felé. Vezérünk ezt kiáltja:
Elöre, Mars! — de oda volt a' sereg bátorsága;
senki előre nem ment. Rémülése közben a' Vezér
is elfelejtette, hogy kótsagjának kellett volna a' di-
tsőség utján elől lebegni — most pedig a' sereg'
háta megett állott; azért is vitézeink bizonyosan
azt hitték, hogy a' ditsőség utja a' falu felé megyen.

Szöll másodszor az ágyu. Paripám az elsőnek
dördülésére is tsudálkozot, a' második' hallására Ú-
rának nyughatatlansága ötet is meg lepte. Nem áll-
hattam tovább, vissza tekintek, meg akartam gyö-
zödni, ha a' falu felé menő utát láthatom - e?

Most kezd az ellenség puskából tüzelni. Egy-
gyes lovakok jobb szárnyunkra rugtatnak. Reá ria-
dok szakaszomra: tüzelj! — Fejembe nyomtam ka-
lapom, azt gondolám magamban, Isten véletek! —
A' faluba akartam vissza nyargalni — de minék
előtte kemény száju dögommet vissza fordithattam
volna, tüzet adnak szófogadó legényeim. Erre meg-
íjed lovam magammal együtt. Felágoskodik velem
a' diofa alatt, azután előre ugrik, ki a' merre téres-
seb. — Három Frantzia Chasseur reám lö, de mi-
vel le nem estem, 's látták mint nyomom ki vont
kardommal fejembe kalapomat, (mert másképp fél-

tembe ki emelkedett volna) ök ezt vakmerő bátorságnak vélték. Mint a' nyil feléjek vitt lovam — hátat fordítottak, mentek a' mint mehettek.

Tátasom szügyébe vágta fejét, hijába rángattam a' kantár szíjt 's zablát utánna vitt a' három lovasnak. Káromkodtam, sirtam — simogattam, peszegettem — megálljt! kiáltottam — mind héjába, vitt a' mint vihetett legsebesebb futtába. Az előttem nyargaló lovasok egy keskeny utnak tsavarodtak túske keretések közé, az enyim egyenességben uton elejhek vitt. A' három Chasseurt, a' kik már most ki nem térhettek előllem, kétség kívül nagy rémülés lepte meg, mert már tsak nem nyakokon voltam. Sarkantyú közzé vették még egyszer faradtt dögeiket, — ördögi tátasom ugrásait ujja kettőztette.

A' szaladó Frantziák kétség kívül átkozott bátor kölyöknek tartottak, a' ki magába feltette mind hármok lenyakazását — mert néha néha borzadással néztek vissza. Szegény ördögök! Tsak tudtátok volna, mint szepegettem, féltem, 's mi keserü győzödelem volt ez reám nézve.

A' midőn egy fenyves erdő sarkát elhagytuk volna, szép térség nyult el, mellyen Frantzia sereg táborozott. Ennek látására egyszerre kiugrott mind a' két lábam a' kengyelből — az előttem szaladók elszéledtek — néhány gyalogok reám süöttek puskájokat, átkozott dögöm félre ugrott alólam, 's én földre kerültem.

Isten hozzád Friderikém! Jó éjtzakát tsalfa világ. Mert valamint a' katonák én is azt gongoltam, hogy agyon löttek, Nevetve futottak felém, a' há-

rom szaladó lovas is oda ugratott. Reszketve álltam lábra. Kardomat kérték, oda nyújtottam. A' gyalogok kiakartak rabolni, de a' Chasseurök ellenzettek, esküvéssel erősítvén, hogy én derék, bátor szívű katona vagyok. Az ellenségnek illy érdemetlen dicséretén nagyon örültem, de még inkább örültem azon, hogy sebet testemen nem éreztem.

Igy lettem hadi fogollyá. Meg győzőim egy magányos paraszt házhoz vezettek. Utközben oramtól, erszényemtől, 's azon arany gyűrűmtől, mellyet Friderikém hívségének jeléül viseltem, megfosztottak.

Eggy Oberster több Tisztekkel együtt a' paraszt házában fölöstökömnél ült. Minek utánna a' három lovasnak egész a' táborig üzettetését, 's hogyan esett el fogattatásomat meghallotta, tisztségemet kérdezte tőlem. — Mit feleljek most? Leendő Pap? — vagy bonarum artium magister? Philosophia Doctora? Nem hitték, vagy bolondnak tartottak volna.

Nagy Károly engem ezered segéddé teve. Minden tétovázás nélkül azt mondam a' kérdezőnek: Adjutant General." Ruha teszi az embert, néha a' titulus is. Leültettek azonnal a' reggelihez — hideg pentsenye, malaga liqueur volt feltéve. A' derék Oberster fogságba esésem eránt vigasztalni kívánt: „Ilyen a' hadi szerentse, ez előtt hatvan esztendővel a' Burkusoknak volt Nagy Fridrichjek, 's Roszbachi tsatájok; most mi ditsekedünk a' Nagy Napoleonnal 's Jénai ütközetel.

Hadi fogság.

A' tiszték lóra ültek, engem a' tábori őrizetre bízta. Hidegglelési rázkodásom még most se múlt el, azért is az 'Ör-tüzek' parázsával estem barátságba.

Vallyon mi sorsra juthatott Leonidás Hadnagy seregével? Miérhette Erzsébet Királynét szélyt dült hordajával? így tünődtem magamban, 's mi lessz most én belöllem? A' mit tölök előre kivehettem Oderai Frankfurtba volt szándékjok küldeni, hogy onnét azután nagyobb tsapat hadi foglyokkal Frantzia országba sétáltassanak. Semmiképp nem botsáttattam szabadon még, azon igaz szivből származott 's betsületemre tett fogadásra sem, hogy soha többé a' Frantzia Tsászár ellen fegyvert nem fogok. Sorsom eránt fellebb helyen kelle jelentést tenni.

Valami Frantzia Országi Várba kel tehát mened szegény Doctor. Melly hirtelen megváltozott minden! Bár most is padlás szobátskából nézhetnél nyugodtt szivvel az egymás mellett fel emelkedő épületek' tetejét. Nagy emberek történeteit író Plutarchusodat olvasgatnád, vagy a' Szép-nem számára járó ujságokat mosolyognád pipád füstje mellett! Mi héjával volna boldogságod? Tanitói óráidat nap hosszat egymásután elvégezvén, estve Friderikéddel andaloghatnál a' boldog jövődő felől, vagy Gleim atyánál kelkével vitézi dalokat írnál magánosságodban,

Most jutának eszembe gyözödelmi daljaim mellyeket vélem hordoztam. Körül tekintettem ha nem lát-e valaki, zsebembe nyultam érettek 's a' tüzbe dobtam. Mert oly gyözödelmi dalok, mellyekben az ellenség gúnyoltatott, halált okozhattak volna. — Szint oly örömmel néztem most a' lángok között elenyészteket, mint egykor boldogabb óráimban tenyészéseket. Hogy a' dalokkal együtt hívó levelem is láng prédája leve, még az se zavharhatá meg örömömet.

Tsak körül vevének erre néhány gyalogok, ugyan azok kik lovamról le löttek, 's azt kérdezik: Mit égettem most el a' tüzben? Kémről 's akasztófáról kezdének tsatsogni. Hamarjában nem tudtam mit feleljek; ez még rosszabbá tette állapotomat. A' gorombák belém akartak veszni, a' mint vevém észre. Gyanús embernek hirleltek, az örszobához késértek kabátomat, kalapomat elvették, saruimat lehúzták, 's magokkal elvitték. Se ruháimat, se gaz embereket többé nem láthattam.

Ugyan az nap az elégetett papirusok eránt, néhányszor kérdöre vettek, de mivel első vallástételem mellett maradtam, hogy familiai, 's más jó barátimtól jött levelek 's más apróságok voltak, két legénynek által adtak, a' kik szemem láttára töltöttek meg fegyvereiket, 's így a' fő-hadi-szállásra késértek.

Igy kabát nélkül, mezítelen lábbal 's fővel, kelle egy nedveshideg October napján három orányi távolságra, késéröimnak gorombasági között sétálnom. Sárral tele, rongyossan, kirabolva, szegényebb voltam egy koldusnál, rabságom sullya

alatt. Sőt még életem is veszedelemben forgott, mert a' Frantziák háboru idején egy ember élete felett folyó pernek hamar véget vetettek. Vagy kém vagy nem, tsak a' neve legyen az szegény ördög felakasztatik, vagy agyon lövetik, ha rossz neven veszi is, azzal nem sokat gondolnak.

Öszve találkozás.

Be estvéledvén az idő, hosszan elnyúló örtüzek ragyogtak szemeim előtt. Arra ment utunk. Egy tágos táborhoz értünk, egy a' falun kívül fekvő tsinos katsélyba vezettek. Minden szobák megvalának benne világítva. A' kapu előtt gyalog 's lovas örök állottak. Külömbféle ezeredekből való tisztek jártak ki és be. Itt egy katonai ítelő szék elejbe vezettek; elolvastatott a' rólam tett jelentés, nevemet 's rangomat kérdezték. A' többi fogottakhoz vele! ezt kiáltá, egy tiszt. A' jelen voltak közül egy más ezt mondta: „Gyalázat a' mint ezt megfosztották!” Egy harmadik pedig így szólla: „Tsak menjen az Úr, lessz gondom ruházat eránt.”

Ezzel vissza vezettek a' táborba, ott egy tisztnak adtak által, a' ki a' hadi foglyokra vigyázott, a' kik nagy határ tüzek mellett voltak megtelepedve 's barna kenyerekenn rágódtak. Ezek közé dültem le én is.

Közel hozzám, halvány képével 's fekete bajuszával a' dühös Rontó feküdt, 's mellette Nagy Károly; egy tserép tálból krumpli leveseket hörpölgették, mellyet itt asztal nem lévén, Erzsébet Királyné tartott szüz ölen, kínálgatván vendégit.

Hát az én Vezérem is itt van? így kiálték fel örömtől elfogott szívvél, ez esmerős 's kedves ábrázatok látására. Ez-e az a Vatsora, mellyet Ziethen, Schverin, Winterfeld 's a Nagy Fridrich társaságokba ígért volt Vezérem Elyzium Mezején?

A Hadnagy, szavam hallására örömebe felugrott, elérzékenyülve szoritott karjai közé: „Segéd Úr még él? hálá az egeknek derék egy katoná maradt életben. Óh! mennyit sajnáltuk az Urat! de hogy átkozott vakmerőségét nem zabolázhatja! Láttuk mint köszködött az Úr három Chasseurrel, mint megfutamtatta őket. Az Úr példája ismét megbátorította már eltsüggedett seregemet. Előre szegzett puska nyársokkal rontottunk az ellenség közé — sok sebesek 's holtak maradtak mind a két részről. Majd fél óráig viaskodtunk. De a szaporodó ellenségtől körül vétetvén le kellett fegyverünket raknunk. Jöjjön kedves Segéd Úr, legyen tsekély vatsoránknál vendégünk.”

Több ízben öszve meg öszve ölelgetett Hadnagy Generálisom, a bátor szívé Rontó is felugrott, 's karjai közé szoritott. Erzsébet Királyné oda nyujta bádog kanalát, 's elfelejtettük nyomorúságunkat.

Fél óra múlva elől jön az őrizeten lévő tiszt egy káplártól késérve. Ki az Úrnak közül az ezere dség? — Nagy Károly, a kérdéssel meglegedve reám mutatott ujjával, mert frantziául beszélni nem tudott.

„Segéd Úr!” így szollita meg a tiszt: nagyon sajnálkodom az Úron, gyalázatosan bántak az Úrral. A főquartélyból némely ruha darabokat küldenek az Úr számára, vegye azoknak hasznát; azon

kivül egy palatzk hort is hozok erejének vissza szerzésére. Legyen a' felöl meg gyözödve az Úr, hogy a' Frantziák ellenségeikben is tudják betsülni az érdemet, és hogy a' rablók 's kóborlók tsak fattyai e' nagy nemzetnek.

Nemes szívü ellenségeimnek jó voltokat a' mint lehetett megköszöntem, 's nagyon sajnálom, hogy hamarjába nem találhattam szebb ki ejtésre mint ez: „A' világ meggyözői engemet most másod izben gyöznek meg. (a' melly a' Frantzia nagy nemzet' bö nyelvén „les conquerans de l'univers” sokkal helyessebben hangzik.) — A' Német nemzet héjába akarja tagadni hogy a' Frantziák nem volnának a' mái Európának legelméssebb népe, 's a' mi időnknek Görögjei. A' legeggyügyübb Frantzia katona is azon aparkodik, hogy külső kellem által tehessen oly érdemre szert, mellyre a' németeknél tsak szín-jádzók juthatnak. Egy jól eltalált mondás megbájolja, egy jó gondolat megjutalmazza, 's a' betsület érzése őket egyyül egyyig felragadja őket, Van ezen nemzetben lelki erő; nem tsupa serből és krumpliból áll.

Maga kiszabadéttása.

Más nap minden hadi foglyokat Oderai Frankfurtba kísérték. Én e' kedves Várost jól esmértem, de esmértek engem is sok oda való érdemes emberek. Azomban ezen szerentsém igen szükségtelen volt életemnek mostani környül állásaira nézve, mivel ott való esmértségem életemtől foszthatott volna meg. Mert tsak tegyük fel hogy egyy betsü-

letes Frankfurti lakos, reám esmervén, előmbe ugrik, az ezered segédet mint kedves Doctorát köszönti hadi 's győzödelmi daljaim eránt értekeződik — — —

A' midőn a' Város kapujához értünk, mint dohogott szivem! — Mcljen szememre nyomtam a' Frantzia nagy kalapot 's orromat az akkori nyalka legények modijok szerént, vastag nyak kendőmben voltam. Szégyenlettem ezen jól esmért Városba mint valami gonosztévő foglyok között menni. Annyira a' mennyire tsak ugyan vétkes is voltam, mert oly katona Tiszti rangot tulajdonítottam magamnak, a' melly engem semmikép nem illetett.

Mindenféle bámászoktól, voltunk szüntelen körül véve - vagy, nem nevezem ezen betstelenéttő névvel a' jó lelkeket. Szánakodásból, kivántsíságból közeléttetek hozzánk, ha vallyon nem találnak-e köztünk jó barátjaikra, kedves attyokfiaira. Noha már alkonyodni kezdett, még is rejteztém a' mint tsak lehetett rongyos társaim' csoportjok közé, a' kik ellenben büszke tekintettel mentek nézőik előtt, ezt akárván nekik jelenteni: „tsak bámuljatok, ezt mi a' királyért 's a' hazáért szenvedjük.” Igaz lelki esmérettel ezt mondhattam volna ugyan én is, de az olyan jó tett, mellyet akaratumk ellen viszünk végbe, egy hajszálla hasonló a' bünhöz. Utóbb Pontiusból Pilátushoz, a' Generalistól a' Vár Comendánsához igazéttattunk éjjeli szállásra. Minket tiszteket egy rossz fogadóba szoritottak öszve, tisztességbeli ört állítván kikapunk elejbe, noha betsületünkre fogadtuk mind szóval mind írásban, hogy magunk magunkat ki nem váltjuk.

Megesmérém azomban, hogy betsületemre tett fogadásom nem származot igaz szívből. Mert a' midőn az Ezeredségéd nevet alá irtam ez volt eszembe, tartsa meg az ezeredségéd tisztí betsületére adott fogadását, a' nélkül hogy ezen fogadás a' Doctort 's Magistert kötelezné.

Mihelyt setétedett, Városi esmerőseimnek látogatásokra kértem engedelmet, kik alatt valami gondatlan kapu őrt értettem. De azt minden betsülettel megtagadták tőlem. Mivel azomba az ajtónál senki nem tartóztatott; mivel a' kapunál senki nem kérdezett: hová megyek? Mivel az utzán senki utamat nem állta; mivel senki rossz néven nem vette, midőn a' város kapuján kívül mentem friss levegőt szívni — — az ör kétségkívül Frantzia tisztnek tartott — nem voltam rest szerentsémet már tovább folytatni, ill a' berek, nád a' kert, már most szöktem, vagy is a' hadi uj ki ejtés szerint, magam rantzioniroztam magamat. Mert a' hadi nyelvben is szaporodnak a' bünt 's kárt szépítő ki ejtések mellyeket a' hadi ember szokásban lévő szavakkal mondani szégyenel, ugymint: Vissza vonjuk magunkat, az az: szaladunk; requisitiót tettünk, az az: raboltunk 's a' f. Ez bizonyága a' naponként terjedő culturának, még azon nemü emberek között is, a' kik kötelességből minden culturát rontanak, a' kiket egyébként nyilt 's egyenes szívüségékért minden ember betsülni szokott.

Lovász és kotsis.

Futottam talám egy óráig - mert a' rossz sáros ut ellenére is lélek szakadva szaladtam - míg végre jónak találtam a' tsendesebben menést. Meg tikkadt lábaim alatt puha homokot érzettem; körülöttem magosra nyúló fenyőfák suhogtak, fejem felett a' hives halvány hold kacsingatott alá a' ritka felhők közül. Körülöttem minden oly gyönyörű 's bájoló volt egész az elragadtatásig. Azonba ezen tündér világot örömet fel tseréltem volna akarmi paraszti vékony vatsorával, 's egy-szalma nyoszolával.

Az a' kérdés támadt már most: hová szándékozik Ex-General Adjutans Úr? Mivel kívánja ezután kenyerét keresni? Én úgy-segéljen se az egyikre se a' másokra nem tudtam felelni. Igen jó az, hogy az ember a' világban az ily mellék és dolgokra néha válaszolni nem tud. Épen ily környülállások fűszerezik az ember éltét, midőn azt se tudja hová, tsak halad a' nagy világ' térjén? A' remény 's kíváncsiság tovább vonja. — Esmértem egy gazdag embert, a' ki kedve szerint élhetett volna, még is bus és kedvetlen volt. Lehet hogy az élet egyszerűségén megundorodásának éppen gazdasága volt oka. Utálta életét, mivel gond nélkül való volt. Unalma miatt, mellytől menekedni majd semmikép nem tudott, majd önn-gyilkossá lett. 'S mi tartóztatta élete fonalának félbe szakasztásától? Egy akkor időben híres német ujság. Azt akará élete vége előtt abból megtudni, mi lejend a' világból? — Ha az ujságot elolvasta ezt gondolá, ez már halálom után történt volna, ha tegnap egy golyó ál-

tal magamat életemtől megfosztottam volna. Tsak ugyan jó, hogy ezt még boldog kimulásom előtt megtudhattam. Igy ez az egyébként igen derék ember, egyy ujságtól a' másikig tzepele unalmas életét, mig nem két kalmár rajta könyörülvén, egyy tsinos kifejezésü, de gaz emberekhez illő Banquerott jelentés által, javainak nagy részétől megfosztották. Most vesztésének helyre állításán dolgozván éjjel nappal, kirepültek fejébül bohóskodási. Az éhség soha nem gyötrőbb, mint mikor nints mivel enyhéthessük, az élet soha nem kedvesebb mint mikor nints mivel menteni.

Ezek lehettek a' fellebb emlétett sudár fenyők' suhogásai között gondolatim. Tovább vántzorogtam fáradtt lábaimon, nagy aggodások között, vallyon mi lejend belölem, 's hová vezet még mostoha sorsom. Kutyaugatást hallok azomban — messzere világosságot láttam — faluhoz közelé tettem.

A' fogadó előtt egyy könnyü tséza állott, két befogott lövakkal, mellyek arra valának fejjel állitva, a' merre az én utam ment. A' tséza hátulján üres volt a' bak — jól megvizsgáltam, — szerentsémre nem volt hegyes szégekkel kiverve az oly tsalfák ellen, kik az Utazók' gondatlanságát hasznokra forditván, ingyen hordoztatják magokat országról országra. Ez reám nézve nem tsekély vizasztalás volt, hogy eltikkadtt testemnek nyugvó helyet találhattam. — A' kotsi üres lévén, tulajdonossa még a' fogadóban volt. Hikerestem minden zsebjeimet, de egyy fillérre se akadtam, pedig örömet vettem volna egyy darabka kenyeret. Koldulni nem akartam: kivánni azomba szabad. Szerentsét próbálni bé léptem a' fogadóba.

Ott egy kerék kalap, szür, és egy ostor heverték az abrak lánán. — Éljen az a' derék ember, a' ki a' magát feltaláló elmét először kigondolta. Hamar földre dobtam katona kalapomat, a' durva gömbölüt tevém felhelyette; a' setét kék hosszú tiszt kabátot félre vetettem a' kuszkoába, 's nyulánk testemmel a' vastag bőv szürbe bujtam. Ha kardom lett volna, az ostorral tseréltem volna fel, de ezt is mint reá adást kezembe vevém magam védelmére, ha tsak kutyák ellen is. Hogy már most mint valóságos tolvaj e' háznál a' vatsoráról nem gondolkodhattam, az tudni való. Ez magában elég rossz. Öröömre szolgált az azomban, hogy e' ruha alatt a' frantziák' vizsgállódásaik előtt bátrabban pihegettem, esméretlenül folytathattam utamat.

A' ház ajtajának küszöbén állottam, az utzát vizsgálgtván szemeimmal, honnét lehetne a' kotsi elindulását legjobban meglesni 's a' bakjára loppal felugrani. Hertelen megnyilt hátom megett egy ajtó — frantziaul karomkodva ugrik ki felém egy ember, átkozott kemény öklével úgy hátba taszított, hogy végig terültem ki az utzára, nyakig a' sárba. Mind ez olly hertelen történt, hogy még most se tudom hogyan gondolhatta 's vihette mind ezt olly rövid idő alatt végbe.

„Allons Bougre allons!” ezt szórja a' frantzia elejbém, a' ki engem alkalmasint kotsissának vélt. Nem tudtam hertelenébe meghatározni, ha holt-nak tetessem - e magamat, vagy mint tolvaj felugorjam 's elszaladjak, mig fel nem akasztanak. A' frantzia nem várta mind ezt, hanem nyakon ragadott erős markával, felemelt, oda vezetett a' kotsi ele-

jéhez, az ülésre mutatván ezt parantsolja „*ùllj fel!* — Maga is felugrott, 's ezt kiáltja: „*allons avant!*” —

Nem bánom azt gondoltam magamban, fel ültem az ülésbe, jót vágok a' lovak közé, 's ki vágatást a' faluból. A' kinos bakon ülés helyett, a' büszke kotsis helyét foglaltam el. A' ruházatjától 's hivatalától megfosztatott előttem volt kotsis General adjutansi szolgálatba léphetett.

Gyilkosság és halál.

Minél sebesebben hajtottam, annál inkább meg volt vélem elégedve parantsolóm. „*Bon, bon!*” ezt mondván. Siető lehetett dolga, 's a' mint el el harapott magával való beszédéből, 's nyugtalanságából észre vehettem, lelke esmérete nem igen lehetne tsendesebb az enyimnél. A' mint a' bujkálló hold világánál sejdéhettem azon fontos emberek közül lehetett, kiket a' Frantzia hadi seregnél Employéz névvel szoktak nevezni. Tiszthez igen polgáriássan, polgárhoz igen tisztiessen volt öltözve.

Beszélgetésünk kevés szavakból állott. Ő nem szólt németül, én feltételem szerint frantziául nem. Ha azt kérdeze: messze van-e Pozen? Azt feleltem: igen messze! Ha azt kérdezte: van-e erre Burkus? azt feleltem: mindenfelé elég! — Azután mind a' megörült ezt kiabálá; hajts! hajts! én pedig úgy hajtottam valamint a' lovak mehettek. Később azt mondam neki; adna ennem, ha volna mit. Nem értett. Könyörületességről beszéltem előtte; azt nem esmérte. Ehségemet emlegettem, igen jó

testbe lévén, talám azt soha se szenvedett. Kenyereket kértem, ezt elértette, 's adott egy darabot.

Egy Király nagyobb öröm közt nem ülhet thronusán, mint már most én kotsi-ülésemben; meg békültem szolgálai sorsommal, a' melly mindent nyújtott a' mire szükségem volt. Akár Pap, lovász, General Adjutáns, Magister, vagy tábori Kaplán — nem mind egy e' végre? Minden kabátban tsak az ember a' legjobb rész; elég rossz, ha a' kabát a' legjobb az emberben. — Lengyel Ország felém ment utunk. Ki tudja azt gondolám magambam, ha a' sorsnak változandósága a' Visztula vize partján, nem mint Hadi Vezért szállit-e ki kotsimból? Senki kétségbe ne essen, van Isteni gondviselés! Ha beborúl is néha látkörünk, ki tisztul az ismét. Olly jó kedvem volt, kész lettem volna mulatságnak mint ki nevezett Pap, békőszöntő beszédemet elmondani, a' midőn a' hold világ fényénél az uton fegyvereket láttam tsillámlani. Azon pillantásban észre vevé az Employéz Úr is, kardot ránt, pisztolyhoz nyúl 's felhuzza. Sárkányának kettyenésére hideg verejték futotta végig testemet.

„Bougre! Bougre! hajts! menj a' mint mehetz!” azt kiáltá hozzám.”

„Meg állj! ki vagy? Meg állj! qui viv? Ezt rikolták elejbénk néhány katonák, 's puska nyársaikkal tsak nem vékonyomat érték.

Ki szavát fogadjam? kéntelenségi hazugsággal akartam magunkon segíteni. A' katonákat frantziáknak tartván, a' kik seregeiktől elmaradtak, ezzel akartam lerezcenteni: Uraim! A' Generális Úr, a' kit viszek frantzia Generalis.

„Meg álljt, kiáltának most többen, adjátok meg magatokat.

Foutre! kiált a' kotsin lévő; sebes leugrásával két katonát terétett földre, reájok lött; durr, durr, durr! jobbról balról pattog a' puska, füleim mellett füttyültek el a' golyok — lovaim még jobban meg ijedtek mint én. Sebes vágatva vittek; ostorom is repesztgette bőröket. Hard tsattogás, puska pattogás rémítették füleimet — de ez mind hamar megszűnt. Meg menekedtem a' veszedelemtől; ezer hála lovaim okosságoknak 's serénységeknak.

Átkozott történet volt ez! gondoltam magamban, félig holt testemet végig vizsgálgattam tetőtől fogva talpig; első rémültömben azt véltem olyan lezend testem mint a' rosta, de hajszalomat se érte semmi.

A' jó! de hát Uraságomból mi lett? Vissza forduljak-e még tudni? talám hogy engem is öszve kontzoljanak, 's nyársra huzzanak. Annyira még most Uraságomhoz vonzó hivségem nem terjedt. Isten tudja mi lehetett a' hadi biztos Urból. Azt későbbre se tanulhattam ki ezen utjártomban.

Utóbb lassabban eresztettem egészen megikkadt lovaimat. — Eggy kis falut értem ismét. Most azon törtem fejemet, mi tévő légyek? Ott háljak-e vagy tovább menjek? Füleim körül még most is füttyültek a' golyok, 's félelmem még tovább késztetett. — De kie a' kotsi, lö? felelet: még most azé kinek birtokában vannak, a' ki azokat se nem lopta, se el-lenségtől nem vette el, se nem requirálta. — Kérdés: Mit tegyek ezen más tulajdonával? el ajándékozzam-e? el adjam-e? vagy megtartsam? Az el-

söt tenni nem volt kedvem, másodikhoz nem volt jussom, a' harmadikhoz pénzem nem volt.

Ezen tünődésim között a' fogadóhoz értem; nem volt még oly késő mint gondoltam. Jön a' házi szolgálga, a' lovakat kifogtam, szénát abrakot kértem, magam számára meleg sert, 's a' kályhához ültem. Ha szorul a' kaptza, kalapom, szűröm füzet meg helyettem, amaz ugy is igen szük, eme' pedig bő volt.

Veszédelmes Utitárs.

A' zömök fogadósne oda állott asztalom elejbe, tsipejére tévén kezeit azt kérdezé tőlem: ha ott szándékozom-e éjjelre maradni? — felelet: Nem. — Ha*** városkáig akarok-e tsak menni? — felelet: addig. Ez a' kérdés igen kedvemre esett, mert azt nagyon ohajtottam tudni melly tájján kóborlok e' roppant világnak, 's hová viszen ez ut? — Nem vinnék-e el oda egy leánykát, a' ki idáig gyalog jött, de igen elfáradván most az ágyon nyugszik? Jó borra-valót reménylhetek tőle, — felelet: örömet. Ez a' felelet szivemből eredt, kivált a' jó borra-valóra nézve, de egyéb eránt is jobb szerettem, ha lessz utitársom. — Nem job' volna-e az éjjel itt maradni, 's hajnalba megindulni? így kezdé ujra beszédét; mert az éjj senkinek se barátja, kivált most háborus időkben. Sok frantzia katonaság kóborol ide 's tova, nem külömben Burkusok is, a' kik menekedni kívánnak. Eggy nap se mulik gyilkosság 's rablás nélkül; — fejem bitzegetésével helyben hagytam mondását. Inkább hajnal előtt eggy két

orával felköltet , 's jökor oda érek a' hová szándékozom; Uraságom azért bizonyosan meg nem szid. — Azt elhiszem — 's így ott maradtam. Mind magamnak , mind lovaimnak , 's a' leányasszonynak is jól esett a' nyugvás. Feltettem tsak ugyan magamban , hogy jökorán elindulok. A' dolgot természetesen meghányván , vetvén , azt találtam , hogy reggenleten legbátorságossabbak az Utak , mert azok a' kik éjtszakákon bátorságtalanokká teszik , vagy fáradtságból vagy féltekből hajnalra elrejteznek , azok pedig kik nappal akarnak utazni , nem választják az éjjelt.

Nyoszolám , mellyen az istállóban féltemben keveset nyugodtam jökor fel eresztett. A' midön a' toronyban négyet ütött , már derék lovaim körül forgolódtam. Felvertem a' házbelieket. Mig a' fogadós tselédje befogott egy lámpás homályos világánál , uj tulajdonomat a' tszát nézegettem. Kasának oldala több helyeken ált' volt golyok által lyuggatva. A' kotsiba bent egy kard hüvely hevert ; egyik mellék zsebjében egy ezüstel megvert szép tajték pipa , mellette selyem dohány zatskó , ne félejts virágokkal szépen himezve , ezen belé tüzött szavakkal : Souvenir de l'amitié. Kéttség kívül az Employéz Úrnak valami jó szívü német leánykától kapott vagy rablott nyeresége. A' kotsi láda jól bé volt zárva , mellynek kultsát előbbi gazdája szükségtelenül magánál tartotta.

A' fogadosné elől jött , ásitozva adta elől számszerint mennyit ettek lovaim , mit ettem , ittam magam. Az nékem igen unalmas volt , mivel úgy se felejtettem meg el ; azért is tsak azt feleltem reá ,

majd megfűzeti a' leányasszony. Felhágván a' kotsiba, előbbi Uraságomnak helyére ültem. Ott az ülés sokkal alkalmatosabb 's puháb' volt; azon kívül a' leányasszonnyal tartandó beszélgetésből szép mulatságot reménylettem.

Elöl jöven az is, mellém ültették. Jó egészséget mondván eligettetem lovaimat. A' mulatságos beszélgetésből azomban semmi se lett. Utitársom annyira elvonta magát tőlem a' kotsi szegletjébe, a' mennyre lehetett; barátságos észrevételeimre, hogy az idő hős és setét, 's az ut alkalmatlan, egy rövid „az ám” felelettel elégetett ki, 's magam képzelődéseire hagyott.

Az én képzelődéseim mindég furtsábbak levének a' midön szép utitársom—igaz ugyan, setétben szépségét inkább gyanítani lehetett mint látni — tszámnak lobbállása által mind tsak közelebb tsuszott mellém. A' jó leányhoz viseltető tsupa szánakodásból, hogy oly igen ide 's tova ne hanyattassék három négy ujjnyival közelebb ültem. Egy kis idő múlva a' nyájas szunnyadónak feje vállomra hajult — bizony kemény vankos. Nyulánk testét féllénk könyörületességből bal karommal által fogtam a' szendergő angyalt mejjemre vontam. Oly nyugodtan aludtt ott mint az ártatlanság, szivem heves dobogása se költötte fel, én pedig reszkettem mint valami gonosztévő.

Mejjemen életemben most nyugodott legelőször egy szunnyadó leány, most tartottam oráig ált ölelve először asszonyi teremtest karjaim között. Botsásd meg Friderikém ha ezen pillantatokban — de hidd meg, szivem most se leve hiytelen hozzád,

mert rólad gondolkodtam. Néha azt képzeltem te vagy utitársom ; ha az idegent nyájasan hozzám vontam , téged véltelek annak , titkos sohajtásim mellölle is te hozzád emelkedtek , azon istentelen tsók, mellyet — kezére nyomtam , ajakodra volt szánva. Hanem egy ily szép teremtmény mellé , a' midön lehelletének nyájas pihegése szerint mejje majd emelkedett majd szált , testének hozzám simulása , még soha nem érzett tüzre gyullasztott , térdének térdemhez többszöri veszedelmes ütődése — egy ily bájoló teremtmény mellé , egy jégből hóból teremtett bábót , 's ne egy harmintz kilentz esztendősnötelenl ültessenek , ha azt akarják hogy vesztég maradjon.

Sz é p h a j n a l.

Tsendesenn halladtt tsézám a' puha homokori. Kénynek szerint hagytam lovaimat lépni , a' szunyadó ártatlanságot karjaim közé szoritván , szememet behunytam , hogy annál szabadabban álmodhassam Friderikémről — papi helyemről — 's menyországomról , mellyek felől ébren lételem nem örvendeztetethetett ; óhajtott álmodozásomból végre valóságos álom lett.

Aluvó társam vélem együtt egy időben ébredtt fel , a' midön kotsim a' puha homokból , egy zökögös fa hidra ért. Már világosodott. Elöttünk a' látkör hatarán láng szín pirosétotta a' mennyezetet , mellynek tündöklése szemeink fényét elvette.

Először derék lovaimra , azután utitársomra tekintettem. Mind a' két kezével szeméit dörzsölé

a' jó leány ; 's én ugyan azt tselekedtem. Azután hidegen tekintettünk egymásra. A' szép teremtmény újra szemeit töröli ; szinte úgy én is A' hajnal pirossa tett úgy hiszem vakká. Még egyszer reája nézek 's ő én reám. Most győződtem még meg a' felül hogy aluszom 's álmodok , mivel úgy rémlett mintha Friderikém ült volna mellettem.

„ Uram 's Istenem az Úr Doctor Úr-e ? így szollita meg a' leányka nyájas édes szavával — majd sarjadzó bajuszomra , mint ezered segédségem maradványára — majd rongyos piszkos szűrökre tekintvén.

Mondja meg kedves Friderikém , hogyan jött idé mellém a' kotsiba ?

Nem kérdezősködtünk tovább. — Öröm érzések édes könnyei borították el szemeinket. Eleresztém a' gyéplüt — mejj mejjhez szorult , ajak ajakon függött , hosszú édes tsókok között tseréltük fel életünket 's lelkeinket. — Feltaláltuk egymást , egy hosszú örökkévalóságig tartott megválásunk után , pedig melly reménytelenül , melly tsudálatosan ! Elfelejtettük szenvedett keserveinket , el életünk nyomoruságit ! bámat , 's könnyeinket ! elfelejtettük még a' jövendőnket fenyegethető zivatarokat is. Egy gyönyörűbb világban lebegtünk , mellyben tsak az Isten és a' szerelem uralkodtak. Minden világi le hullott rólunk , idvezéttő ditsőség folyta körül léte-
lünket.

Tsak az átkozott egyenetlen hid , mellyen kotsim olly irgalmatlanul zökögött , hogy tsokolódó ajakinkat is szélyt rázta , 's azok alig találtak meg ismét egymást — tsak ezen fertelmes hid , melly-

nek készítésekor az ily érzékeny jelenéseknek rajta történhetéseket előre nem láthatták, választott szélyt bennünket, éppen a' midőn azt gondolánk, hogy maga a' halál se választhatna meg egymástól. Így egymás szívéhez szorulva örömmel vártuk volna el a' halált.

Kezembe vettem ismét a' gyepűt. Már most kérdezösködtünk. Noha egymást láttuk, noha kezeink egymásba voltak forradva, mégis attól féltünk, hogy egymást a' kotsiből is elvesztjük, gyakran azon kétségeskedtünk, ha vallyon mi vagyunk - e? Még egyszer elejtettem kezemből a' gyepűt — —

A' mit hadi viszontagságaimról beszéltem Friderikémnek, azt olvasóim már mind tudják; hanem figyelmetesebben, kíváncsiabban halgatta ő azt, mint olvasóim akármelleyike. Jegyesem történetei sokkal egyszerűebbek voltak. Uraságától elbocsátását megnyerte. A' Frantziáknak Berlinbe menektek előtt, Urasága Stettinbe sietett, onnét pedig Isten tudja hová. Friderike miattam nagy kínokat szenvedett, — Ellemedett Annyától utóbb levelet vévén, abban azt kívánta az tőle, hogy Berlint hagyja oda, 's menjen ő hozzá. Mint szófogaadó leánya utnak indult tehát, minek utánna esmerőseimnél szükséges utasításokat hagyott volna maga eránt. Frankfurtig kotsin ment, onnét pedig, mivel a' Frantziák többnyire minden lovakat 's kotsikat elfoglaltak, a' mellyek tőlök mentek maradtak pedig, nem örömet adtak bizonytalan időben hosszas utra oda, bátran gyalog indult utnak. Fáradtan, eltikkadva érkezett tegnap estve azon faluba, mellyből most nekem mint leghivebb kotsisának volt szerentsém vinni.

M e g v i r r a d,

Utközbe — szerelmesek is megszoktak éhezni „Friderikém” anyjának lakhelye pedig még néhány mértföldnyire volt — falatozásunk után a’ fogadóban elenyészett bajuszom, ugymint Generál Adjutánsi tisztségem maradványa, egy falusi borbélynak tompa kése alatt. Friderikém, Isten tudja hol tudakozta ki — maga pénzén a’ Tisztartótól vagy Irodeákjától egy tisztességes kabátot ’s kalapot vett, ’s így a’ nélkül hogy igen szemet szurt volna, elülhettem a’ kotsiban egy jól öltözött leányka mellett.

Igy folytattuk utunkat tovább. Az idő egészen megvirradtt, a’ napnak szép feljöttével kiderültek a’ mi lelkeink is. Már kivalánk hirdetve, az öszve kelésnek megkellett esni; abban megegyeztünk. Hajdani jó akaromhoz a’ Menusi Frankfurti kalmárhoz kellett tehát irnom, annak megtudása végett, ha a’ Grófnak nagyszívűségére ’s a’ megígért Predikátorságra számot tarthatok-e még? Ha a’ francia táborban a’ győzödelmi dalokkal együtt, a’ hívó levelet elégettem is, de tsak ugyan meg voltam én már hívva. — Friderikém mint egy száz tallért gyűjtögetett öszve; ezzel eleinte egy ideig élélhettünk volna. Ha pedig a’ predikátorság eránt minden reménységem füstbe ment volna, valamelly városkában mellék iskola felállításáról álmadoztam. Tsupa kenyér mellett is boldogok lettünk volna együtt — megválva a’ böhség özönébe is boldogtalanok.

A’ mint így keserü szegénységünkben magunkat szerentséseknek érzettük, kedvesem az oltó

levesről, én egy szorgalmatos tanítónak jövedelméről beszélgetnénk, valami tseng peng a' tseza deszkáján. Le tekintünk, hát egy frantzia Lajos arány tűnik szemünkbe.

„Te ejtetted-e el?” ezt kértem Friderikémtől.

„Nékem aranyom nints:” ezt felelé ő.

Ugy tekintettük mint néhai Hadi biztosomnak betses ajándékát, jó kotsisságomért.

Egy kis vártatva ismét, tseng, peng! — Úgyan egy frantzia arany! — valójában vagy Véd anygunk vagy valami jótévő tündér könyörül rajtunk; a' ki sopánkodásinkat hallotta. Felvettem ezt is, 's körül néztem ha nem akadok-e még több társaira. De semmit se láttam, sajnáltam. Azomba nem sokára ismét megujul a' tündérjáték.

Ez nem más, Ördögség! ezt mondván Friderikémhez, megállítom lovaimat; le szállunk, körül nézek mindent. A' kotsi láda hasadékjából fénylik elejbém a' negyedik arany. Meglett az arany forrás. — Felfeszéttetem a' kotsi ládát, egy feloldott pénz zatskóból kihullva heverték a' láda fenekén az aranyok, 's ezek zörögtek, a' mit én előbb a' kerék kötő lantz zörgésének tartottam. Több zatskok voltak jobban bé kötve egymás mellé támasztva. A' frantzia Biztos hogyan juthatott e' kintshez, azt nem tudom. Az övé volt-e, vagy másé, az reám nézve mind egy. De azt Friderikémmel együtt megesmértünk, hogy ezen kints a' mi kevéssel megelégedő kívánságinkat sokkal fellül mulja, 's annak bírása minket nem illet. Vissza tettük hozzájuk a' három aranyt, jól bekötöttük a' zatskót, 's tsendes elmé-

vel folytattuk tovább utunkat, mintha semmit se találtunk volna.

Friderikém' ősz édes anyja örült megérkezésünkön karjai közé szoritva áldott meg bennünket. A' talált kints gondyiselésére bizattatott. A' kotsi, lovak, 's pénz eránt tudósétásokat tetettem minden ujság levelekben. Több hónapok elfolyta után se jelentette magát senki erántok.

Ily szépen végződtek hadi viszontagságaim. Gazdagabb lettem, mint valaha reményleni bátoroktam volna, 's a' szép Friderike most kedves feleségem.

Berlini jó barátomnak kárát, mellyet az által vallott, hogy a' Burkus Föstrázs Mester, kotsiját lovát tsalárdul elvitte, pénzül térétttem meg. A' papi hivatalról lemondottam. Országunk legkiesebb tájján egy szép jövedelmü jószág, mellyet fiatal hárs és gesztenye fák vesznek körül, 's mellyben Friderikémnek, anyyának, 's magamnak elegendő helyünk vagyon, teszi paraditsomom.

SOHAJTÁS.

Felséges vár, éggel rokon elme'
Szent emléke Pindusz' tetején,
Hol Mu'sák' boldogító szerelme
Istenekké vált Böltsek' fején
Nimbuszt áraszt, mellytől megbájolva
Riki feléd sóhajtoz lángolva,
Ki érezni a' Szépnek ketsét
'S látni képes a' Jónak betsét.

Hajlékidban, hol mint nap ragyogva
Az örökké ifjú Hellenek
Uralkodnak ezredektől fogva
A' nagy Elfelejtethetlenek,
Polgári just szánsz - e valahára
Arpád' késő magzati számára
Kik honnjok szép nyelve' szárnyain
Repülnek e' Ditsők nyomain?

MIRZA' LÁTÁSA.

Omnem, quae nunc obducta tuenti
Mortales hebetat visus tibi, et humida circum
Caligat, nubem eripiam.

Virg. Aeneid. II. 604.

Eloszlatom azon felyhöt, mellyen emberi szemid általhatni nemtudnak, és a' melly köröskörül mindent homállal borit.

Eggy tudós barátomnak külömbféle napkeleti — kézírásai vagynak, mellyeket nagy szivességgel szokott velem közölni. Eggyet ezek közül, mellynek tzimje ez: Mirza' látásai, különös gyönyörüséggel olvastam; 's nem állhatom meg, hogy az első látást szóról szóra le-ne fordítsam.

„Az ujholdnak ötödik napján, így szól Mirza, mellyet eleim szokása szerint mindenkor megszoktam innepelni, minekutánna megmosódtam 's reggeli imádságomat véghez vittem, felmentem a' Bagdad mellett fekvő magas hegyre a' napnak hátra lévő részét elmélkedéssel és imádsággal akarván ott eltölteni. Midön a' hegynek tetején a' szabad ég a-

latt leültem, az emberi élet' hijjábavalóságáról melly gondolatokba merülvén elmélkedésemben mind tovább tovább haladtam. Bizonyyára, így szöllek, az ember tsak árnyék, 's az élet tsak álom. Az alatt mig magunkban ezt gondolám, felvettem szemeimet egy nem messze lévő kősziklának tetejére, 's ott egy pásztori ruhába öltözött embert vettem észre, a' kinek kezében muzsikáló szerszám vólt, 's a' ki mi-helyt reá néztem, elkezdett muzsikálni. Ezen mu-zsika kimondhatatlanul édesdeden hangzott, 's oly hangokat adott, a' millyeneket az előtt életemben még soha nem hallottam; 's eszembe juttatta azon menyei énekeket, a' mellyekkel vallásunk tanítása szerint, a' jó és Istenfélő emkerek lelkei a' Para-ditsomba bémenetelekkor megköszöntetnek, 's a' mennyország' örömeire elkészitetnek. Soha nem ér-zett gyönyörűség fogta - el lelkemet.

Sokszor hallottam, hogy az előttem lévő kő-szikla egy lélek' hazája, 's hogy sokan, a' kik mel-lette elmentek, muzsikával örvendeztettek - meg: de azt senki sem mondotta, hogy a' muzsikálót látni lehetne. Minekutánna szép énekei lelkemet egészen elragadták, 's társaságát velem megkivántatták, 's bámuló szeméimet reá függesztettem, intett felém 's jelt adott kezeivel, hogy közelitsek lak-helyéhez. Feléje mentem olyan tisztelettel, a' millyennel egy felségesebb vagyonság eránt viseltetni tartozunk, 's minthogy szivem édes hangjai által megvólt bájol-va, lábaihoz estem, és örömben sirtam. A' lé-lek szánokozó 's eggyszersmind barátságos ábrázat-tal tekintett reám, 's az által oly bizodalmat ger-jesztett bennem maga eránt, hogy egyszerre mi-

den félelmem megszűnt. Felemelt a' földről; megfogta kezemet, 's így szóllott: Mirza, hallottam, mit beszéllettél magaddal, kövess engemet.

Ekkor a' kösziklának legmagasabb tetejére vezetett, 's annak tsutsára állitván, így szóllott hozzá: Fordulj szemeiddel napkelet felé, 's beszélld-el mit látsz. Látok, felelek, egy igen nagy völgyet, mellyet egy rémitő nagyságu folyó - viz hasít kétfelé. A' völgy, mellyet látsz, monda, a' siralom' völgye, 's a' folyó - viz, melly szemedbe tűnik, egy része az örökkévalóság nagy tengerének. Mi az oka, mondék, hogy a' folyó - viz, mellyet látok, egyik felől egy sűrű ködből jö - ki, 's a' másik felől viszont egy sűrű ködbe rejtezik - el? A' mit látsz, felele, az az örökké valóságnak az a' része, melly időnek neveztetik, melly a' nap' járása szerint van ki mérve, 's a' világ' kezdetétől fogva annak végéig terjed. Vi'sgáld - meg figyelmesen, monda továbbá, ezen tengert, mellynek két végeit setétség borítja és zárja - el, 's beszélld - el, mit véssz rajta észre. Egy hidat látok, felelek, a' folyóvizen. A' hid, mellyet látsz, monda az emberi élet, vizsgáld - meg minden figyelemmel. Midőn szemeimet sokáig reá függesztettem: Ugy tapasztaltam, hogy hetven egész és egynéhány darab bolthajtásokból állott, mellyek öszve számlálva mindennestől mintegy százat tettek. Midőn a' bolthajtásokat számba vettem, azt mondotta a' lélek, hogy ezen hid eleinten sokkal több bolthajtásokból állott, de azoknak nagy részét egy nagy viz - özön elragadta, 's a' hidat ilyen romladozott állapotban hagyta, a' millyenben most láttatik. De beszélld - el, mon-

da, mit látz még egyebet rajta? Látom, mondék, hogy sok emberek mennek rajta által, és hogy mind a két végén fekete felhök függenek. Midön tovább szemlélödtem: észre vettem, hogy sokan az utazók közül a' hidról az alatta elfolyó nagyvizbe leestek, 's figyelmesebb megvizsgálás után ugy találtam, hogy számtalan, áljtók voltak a' hidon elrejtve, mellyekre mihelyt valaki reá hágott, azonnal beleesett a' vízbe, 's egyszerre eltűnt. Ezen elrejtett áljtók a' hid' kezdeténél igen sűrűen állottak; ugy, hogy azon nagy sokaság közül, melly a' felhüböl szüntelen elő-tolongott, azonnal igen sokan beestek 's elenyéztek. A' hid' közepe felé kevesebb áljtót láttam, de a' másik végén viszont igen sokat.

Voltak egynéhányon olyanok-is, a' kik a' töredezett bolthajtásokon is folytatták lassu és tántorgó lépésekkel utjokat; de ezek egymásután tsak hamar leestek, minthogy a' hosszas utazásban igen elfáradtak 's egészen elerőtlenedtek.

Egynéhány szempillantatokig elmerültem ezen tsudálkozásra méltó alkotványnak, és a' rajta-lévő külömbféle dolgoknak látásába. Elszomorodtam 's mellyen elkedvetlenedtem, midön olyanok is sokan tűntek szemembe, a' kik örömöknek és jókedveknek közepette-hirtelen lerogytak, 's lerogytokban mindenhez kaptak, a' mit értek; de semmi tartalékot nem találhattak. Némelleyek mély gondolatokba merülve az égfelé szegezték szemeiket, 's az ily elmélkedések közben elhanyatlottak, 's nem láttattak többé. Sokan holmi előttök repdeső 's fénylő vizibuborikok után futottak; de sokszor midön már azokat elérni gondolták, meg-sikámlottak, 's

nyakra före a' vízbe - estek. Ezen külömbféle 's öszve zavart tárgyak' látása közben szemembe tün-tek némellyek, a' kiknek kard, mások, a' kiknek vízellettel megtölt pohár volt kezekben, 's a' kik a' hidon ide 's tova futkosván sokakat olyan áljatokra taszítottak, mellyek nem voltak utjokban, 's mellyeket külömben elkerülhettek volna.

Minekutánna ezen szomorú tárgyakon szemei-
met jó ideig jártattam: a' lélek azt parantsolta, hogy nézzek még jobban körül, 's mondjam meg, ha látok - e még valamit, a' mit nem értek. Széllyel nézván külömbféle madarakat láttam a' hid felett repdesni, mellyek a' hid' közepe táján legsűrűbben gyűltek öszve. Voltak ott keselyűk, hollók, ölyvök, mindenféle ragadozó madarak, 's azok között holmi szárnyas apró gyermekek is. Mit jelentenek ezek? kérdém a' lélektől. Ezek, felele, az irigység, fös-
vénység, babonásság, kétségbe - esés, szerelem és más efféle gondok és indulatok, mellyek az embe-
ri életet gyötörni szokták.

Ekkor mélyen sóhajtottam. Jaj, így szölkék, e' szerint az embernek jobb volna nem születni, mintbogy életében tsupa nyomoruság a' sorsa, 's az-
után a' haláltól végképpen elnyelettetik! A' Lélek szánakozó szemekkel tekintvén reám azt mondotta, hogy ne nézzem tovább az embert életének tsak első léptsőjén 's tsak ott, a' hol az örökké valóság felé utazását kezdi, hanem fordítsam szemeimet azon sűrű ködfelé, mellybe a' folyó víz a' belécső embe-
reket viszi. Ugy tselekedtem, a' mint parantsolta, 's nem tudom, ha szemeimet rendkívül erős látással ajándékozta - e meg, vagy a' ködnek, mellybe előbb

belé nem láthattam, sűrűségét eloszlatta, elég az, hogy a' völgy szemeim előtt megnyilt, és egy véghetetlen tengerre kiterjedett, mellynek közepén egy magas gyémánt kőszikla ment végig 's azt két egyenlő részekre osztotta. Az egyik részénn a' köd megmaradott, úgy hogy ott semmit sem láthattam; de a' másik rész egy roppant nagyságu tengernek látszott, mellyen számtalan szigetek voltak elhintve, mellyek szebbnél szebb gyümölcös fákkal, és közben folyó gyönyörű patakokkal voltak befedve. Lehetett ott látnom bájoló ruhákba öltözött 's koszorúkkal ékeskedő embereket, a' kik a' fák alatt sétáltak, a' források mellett mulattak vagy virágokon nyugodtak, 's egyszer 's mind mindenféle édes zengedezésű muzsikákat is hallottam. Ezen kellemes látás ki-mondhatatlan örömet gerjesztett bennem, és sas-zárnyakkal kivántam volna ezen boldog vidékre repülni: de a' lélek azt mondotta, hogy oda nem viz más ut, hanem csak a' halál' kapuja, melly a' hidon az én számomra - is nem sokára meg - fog - nyilni. A' szigetek, így szólla, mellyeket oly szépen zöldelleni látsz, 's mellyek a' tenger' színén elvagynak hintve, nagyobb számmal vagynak mint a' tenger fővényye. Ezekén a' szemedbe tünökön túl még százmilliomszor ezer szigetek tündöklenek, mellyek messzebb terjednek, mint a' mennyire szemed látni, vagy csak képzelődésed - is érni tud. Ezekben laknak halálok után a' jó és Istenfélő emberek, a' kik külömbféle virtusaikhoz képest, ezen külömbféle szigetekbe osztatnak - el, mellyek minden olyan gyönyörűségekkel és boldogságokkal bővölködnek, a' millyeneknek érzésére ők méltók és alkalmasok. Mindenik sziget maga egy paraditsom, 's a' benne lakók' természete

téhez van alkalmaztatva. Vallyon nem érdemlik-e meg ezen szép lakhelyek, Mirza, hogy az emberek érettek szenvedjenek? nyomoruságnak lehet-e az életet mondani, ha ilyen jutalomra ad alkalmatosságot? érdemes-e félni a' haláltól, melly ily boldog életre vezet? Ne mond többé, hogy jobb lett volna az embernek nem születni, minekutánna látod, milyen örökkévalóság vár reája.

En kimondhatatlan gyönyörűséggel szemléltem egy ideig ezen boldog szigeteket. Végre így szólottam: mutasd-meg nékem, kérlek azon titkokat, mellyek ezen sűrű-felyhő megett vagynak, melly a'tengernek a' gyémánt kösziklán túl lévő részét befedezi. Minthogy a' Lélek semmit sem felelt; megfordultam 's még egyszer akartam kérdeni: de ugy találtam, hogy eltávozott tőlem. Azután ismét azon boldog szigetek felé fordultam vissza, mellyeket elebb oly nagy gyönyörűséggel szemléltem. De már ekkor, a' nagy folyóviz, a' sok bolthajtásu hid és a' boldog szigetek helyett tsak a' Bagdád mellett lévő hosszú és széles völgyet, 's az abban legelő ökröket, juhokat és tevéket láttam.

A' KÖZNÉPTŐL KEDVELT DALOKRÓL ÉS REGÉKRŐL.

Az oly dalok és regék, mellyek a' középnel egy egész tartományban mindenek' nyelvén forognak, 's firól fira szoktak szállani, megérdemlik a' gondolkodó ember' figyelmét. Lehetetlen, hogy valami egy nagy sokaságnál; ha szintén ezen sokaság a' nép
allja

allja volna - is , közönséges kedvességet találhasson, ha oly tulajdonsággal nem - bir , a' mi által az emberi szív' gyönyörködtetésére alkalmas. Az emberi természet minden okos teremtményekben egy és ugyan az , 's a' mi azzal megegyez , az minden rendü és karu emberek között talál kedvelőket és tsudálókat. Moliere , a' Frantziáknál a' leg-jobb vigjátékok' Irója , minden darabjait elszokta egy öreg gazdasszonya előtt , midön az a' kályha mellett font, olvasni , 's abból, a' mit ekkor tapasztalt, előre tudta, millyen kedvességet fognak játékaik nyerni; mert a' mint maga írja, a' nézőknek is ugyan azok a' helyek tetszettek legjobban, a' mellyeknél gazdasszonya legjobb izüen nevetett.

Semmi sem mutatja - meg inkább az igaz gondolatnak és természeti irásnak a' tekervényes gondolat 's Gothus tzifraságu irás felett való tökéleteséget, mint az , hogy az első minden rendbéli embereknek, az utolsó pedig tsak az olyanoknak tetszik, a' kik holmi magokat elbizó kitsiny lelkektől mesterséges izlést tanultak, vagy inkább izléseket megvesztegették. Homer' és Virgil' versei minden józan eszü olvasó előtt, mihelyt a' nyelvet érti, kedvességet fognak találni, még sok olyanok előtt is, a' kik Martiál Epigrammájit, nem tsak szépeknek, nem tarthatták, hanem még azt sem foghatták meg, miképen lehetnek olyan emberek, a' kik azokat szépeknek találják. Az olyan dal vagy rege, melly egy egész nemzet' köznépet gyönyörködteti, bizonyosan találtat magában a' fellyebb való olvasóknál - is szépséget, kivéven az olyanokat, a' kik vagy buták, vagy a' tettetés gyakorlása által természeteket megvesztegették. Oka ez: mert ugyan azon természeti

képek, mellyek azt a közemberrel kedveltetik, a legelméesebb olvasónak-is szépeknek fognak látszani.

Az olyan regéket és dalokat tehát, mellyekről itt szó van, igen érdemes volna nem csak azért, hogy a' nemzet természetét festik, hanem a' bennük elrejtett szépségekért is illendő megvágatással öszve szedni.

A' KALMÁROK ÉS KERESKEDŐK HASZNOS EMBEREK.

Hic segetes, illic veniunt felicius uvae,
Arborei fructus alibi, atque injussa virescunt
Gramina. Nonne vides, croceos ut Gmolus odores,
India mittit ebur, molles sua thura Sabaci?
At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea, Eliadum palmas Epirus equarum?
Continuo has leges aeternaque foedera certis
Imposuit natura locis — — —

A' természetnek, ugy látszik különös gondja volt arra, hogy kintseit a' világnak minden részeiben elszéllessze. Az által kétségkívül az embereket a' kereskedésre kívánta ösztönözni, 's azt akarta, hogy a' világ' külömbbféle részeinek lakosai egymásra reá szorulnának, 's közös hasznaik által egymással öszvekaptsoltatnának. Tsaknem minden tartomány terem valamit olytant, a' mi másutt nem találtatik. Az étkek, mellyek asztalainkra feladattatnak, gyakran több országok' terméséből állanak. Egy fő-

rendü Asszonyágnak öltözete száz külömbféle tájékok' és tartományok' terméseiből készül. A' kalmarok és kereskedők, azt, a' mi egy országban nintsen, más országokból abba beviszik, 's a' mivel egy ország bővelkedik azt más országokkal megosztják, 's az által az élet' könnyebbségére szolgáló dolgokat mindenütt elterjesztik, 's a' természettől elhagyattatni látszott tartományokat - is mindenfélel bővelkedökké teszik.

Melly sovány 's melly nyomorult földel birnának Europa' éjszaki részei, ha a' kereskedésnek minden hasznaitól megvolnának fosztva. A' mesterség' segedelme nélkül azokban semmi gyümöls nem teremne, kivéven az olyanokat, a' millyenek az erdőkben talátnak; a' szilva nem volna edesebb mikor megérnék-is, mint a' kökény 's az almának minden nevei a' vadalma' izéhez közelitenének, a' dinnye, baratzk, füge, teresnye 's más efféle kedves izü gyümölsök, meg annyi jövények, mellyek külömbféle időkben oda bévitettek, és hazaiakká lettek, 's a' mellyek viszont elfajúlnának és vadgyümölsé válnának, ha senki semmit nem gondolna velek, 's ha egészen a' földnek kényére hagyattatnának. Ellenben melly igen meggazdagította az ilyen tartományokban - is a' kereskedés a' növények' országát, 's melly igen elváltoztatta 's melly igen megszépítette általjában a' természet' egész ábrázattját. Az ő hojók mindent visznek hozzájok, valamit más termékennyebb országok teremnek. Az ő asztalaikra mindenféle másutt termő fűszerek, olajok 's borok gazdagon rakattatnak. Az ő szobáik tele vagynak Chinai portékákkal, 's Japanban készült

munkákkal. A' kávé a' legtávolabb fekvő szigetekből bőven hordattatik számokra. Betegségeiket Amerikai orvosságokkal gyógyítják, 's egészséges korokban Indiai készületű Szofákon, 's ágyokon hevernek; 's általjában azt lehetne mondani, hogy a' déli Frantzia Ország' szőlő-hegyei, az ő kertjeik, a' fűszer-szám termő szigetek, az ő meleg ágyaik, a' Perzsák az ő selyem szövöik, és a' Chinaiak az ő gerentsérjeik.

A' természet ugyan minden országban ad annyit, a' mennyi az élet' eltartására elmulthatatlanul szükséges; de a' kereskedés az elmulthatatlanul szükségeseken kívül számtalan más hasznos dolgokat is szerez 's mind azzal is bővelkedtet, valami az életnek könnyebbségére szolgál 's valamiben szívünk gyönyörködhetik. A' mi több, a' kereskedés' segítségével a' legtávolabb lévő éjszaki és déli tartományok' terméseiben részesülhetünk, a' nélkül, hogy az ott uralkodó hideget vagy meleget szenvedni kintelenítettünk, 's inyünket az Aequator körül növő gyümölsökkel tsiklándoztathatjuk a' nélkül, hogy Hazánknak kies és a' természet' minden szépségeivel bájoló tájékait elkellene hagynunk. A' kalmárok és kereskedők tehát a' polgári társaság' leghasznosabb tagjai közé tartoznak, mert az embereket költsönös szolgálatok által egymással öszvé kaptcsolják, a' természet' javait minden felé elosztogattyák, egyfelől számtalan szegényeknek foglaltosságot adnak, más felől a' gazdagok' értékét szaporítják 's azt eszközlik, hogy a' Nagyok sorsokhoz illendő pompát mutathassanak.

A' FALUSI ÉLET' ÖRÖMEI.
TÖRDELÉK.

Mezőkből a' falun bö hasznót hajtani
Mint kell, tudta Máró hajdan tanítani ;
Falun böltsen élni mezők' örömmel
Taníthat - e költő bár melly verseivel ?
Soha sem, bennem sints ez a' viszketeg vágy.
Minden letzkés hangot énekem messze hágy.
Tsak a' természetnek festvén szép képeit,
Kivánja bájolni halandók sziveit ;
Tudván, hogy a' ki a' szépet tsak nézeti,
Nemesbb lelkekkel azt tüstént szeretteti.
Kivülem mások hát, meg annyi Vánjerek,
Majorkodás körül legyenek mesterek,
Az én eisetemnek szokatlan tzeljai
Lesznek a' falusi bölts élet' bájjai,
'S a' gyönyörű tájék' boldog örökösét
Kegyes földes urát, értelmes mivesét,
'S a' melly Tudóst 's Mivészt falu szok rejteni
Fogják egymás után verseim festeni.
Melly tárgy ! Itt Mantua' Dalosa kellene !
Hol van, ki olly ditső hangokat zengene ?
De bár az én tollam reá nem érdemes,
Nyerek, mert a' dolog magában kellemes.
Ti buzdítsátok hát, szép tájok, lelkemet,
'Fi, mellyek bájoltok, mind szívet mind szemet.
A' legszebb lángokat megérdemli dalom,
A' legszebb örömök' lakát magasztalom.
De nem sokan tudják betsülni ezeket.
Tisztán kóstolni mód nints édességeket,

Ha keblünkben a' sziv nem ver ártatlanul,
'S ha vágókat észől 's virtustól nem tanul.

Oh ti, kiknek falun élni nem kedvetek,
Templom a' természet, oltárán féljeteK
Tömjenitek közzé bár mit vegyíteni,
A' mit nem kedvelnek mezőknek Isteni.
Némelly Gróf, sok megyék' dus tulajdonosa,
Jobb ösöknek tsupán testi osztályosa,
Korán elhervasztván örömi' virágit,
'S ezerképp fetsélvén kintsét 's kívánságit,
Kiált mihelyt felkél: „ a' város unalom,
„ Falun van tsak élet 's kedv ugy tapasztalom “
Befogat, kinyargal, de a' mi kergeti,
Unalmát nyakáról el ott sem üzheti,
Az uj üvegházat 's uj filágoriát
Alig tekénti - meg, járatja kotsiját
Sybarisba mohón vissza kívánczozik
'S estve már a' játék szinben ásitozik,
Igy a' helyt 's a' tsömört mindig tserélgeti.
'S okát majd falura majd városra veti,
Ártatlan mind kettő ; szive okozandó :
Tisztátlan edényben a' méz - is romlandó.

A' faluk szent tsendje a' pompát gyüölí,
Melly a' természeti jó kedvet megöli,
De a' bölts Alkotó kinek tesz eleget?
Jaj! az ember mindent tzifráz 's megveszteget,
Azt, hogy városokba beteg képzelete,
Virágokat, fákat, bokrokat ültete,
Még megbotsátánám : a' számkivettetett
'S ismét vissza hívott ditső természetet

Örömmel szemlélem Nagyok' udvariba
Triumfálva lépni örök jusaiba.
De sajnálom az olly gyarló Krözusokat,
Kik falunkba hozzánk hozzák várossokat,
'S nem boldogok, ha tsak regement inasok,
Nem lepik, 's nem hizik nagy asztalnál hasok.

Még bohóbbak ama' hívság' fíjai
A' minden ujdouj szokások' majmai,
Kik fitymálván ösi keskeny hajlékokat,
Fitogtatni a' nagy világban magokat
Fő várost választanak, Istennek 's Istenek
Fényes házaikat lepik, hogy nyerjenek
Ott tsalfán mosolygó színes tekintetet,
Itt fontossá tévő gögös feleletet.
A' boldogtalanok melly szégyent vallanak!
Nem soká a' magas poltzról leszállanak
Felkeresik büszkén elhagyott honnjokat,
'S észre veszik saját károkon magokat,
Hogy böltsen rejtezve jobb élni tsendessen,
Mint Pesten fényt üzni 's megbukni szelesen.

Ès ti, kik járjátok az Udvar tengerét,
Mint kedvelhetnétek a' falu' szük körét,
T'sekély az tinéktek, 's tsak kis szállást adó
Kéntelen' lelt 's hamar unt vendégfogadó.
Mint megbánjátok még vak tévelygésteket!
Hizelkedőitek megtsálnak titeket:
De kertetek igaz, nem fér hozzája vád.
Szívesen lát, 's mindent, a' mit ígér, megád.

Hogy hát jöjjön hozzá előre kedvetek ,
A' város' zajjából gyakran kiszökjeteK ,
Oszlassátok mezőn a' tiszta gondokat
Alkossatok okos planú majorokat.
Megtetszenek ezek , mint teremtményitek ,
'S a' természetet - is utóbb szeretitek .

De a' komor magányt felvidámitani
Szép multságokat szükség választani ,
'S e' részben bár melly szép ész 's izlés közt a' frigy
Böls gazda , játékszínt faludba még se vigy
Ám fényes kastélyban , nem mondok ellene ,
Nevesen Thalia , sirjon Melpomene .
De azok , kik boldog közép szert nyertének ,
Illy pompát Nagyoktól ne költsönözzenek
A' tzikornyas beszéd tündér theatromon
Nem jár a' pásztori nyílt szívvél egy nyomon .
A' városi zajjal városi baj tenyész ,
Kezdődik a' negéd , a' vigság elenyész ;
'S mi rosszat nem szül ez ? Jó barátok között
Tettetett erkölts lesz színről költsönözött .
A' nyájas szívesség jéggé hidegedik
A' vak kény , melly felgyúlt vérrel vetekedik ,
Ki játszik fő személyt , Grófot vagy szeretőt
Sültt nevetségessé tesz sok nevettetőt
'S utóbb (mit legvérzőbb lélekkel szivelek)
Szakadozni fognak minden szent kötelek ,
A' tsendes háznépből terem játszó tanya ,
Lesz Guzmán lesz Alzir , 's nem lesz atya anya ,
Kortsá válik kiki , tsak hagyja - el helyét
'S szedje - fel a' költsön vett helynek mételyét ;
A' korts pedig kiád okos természetén ,
Nero komediáz 's hohér lesz nemzetén .

Hagyd hat a' szint Pestnek (annak van rá jusa)
'S ám kivánd, szülessék magyar Rosciusa,
De, hogy betsültessél, te ne légy alakos,
Hanem, szebb tisztelkedént, bölts mezei lakos.

A' REMÉNY' KERTJE.

Semmi indulatnak 's érzésnek sem engedjük magunkat olly szabadon kényyére, mint a' reménynek. Egyéb indulatok tsak ottan ottan, különös alkalmazosságokkal, vagy az emberi életnek bizonyos szakaszaiban uralkodnak rajtunk. De a' remény társunká lesz mihelyt valóságos állapotunkat a' lehetőségessel öszvehasználni tudjuk; 's minden időben 's minden környülállások között késér bennünket, és szüntelen valamelly távollévő jót mutatván szemünk előtt, vagy fájdalmainknak enyhülést, vagy boldogságunknak nevelkedést ígér.

A' remény minden sorsban szükséges. Ennek vigasztalása nélkül a' szegénységnek, betegségnek 's fogásnak bajjai elviselhetetlenek volnának. 'S a' legboldogabb sors-is ugy látszik, szintén olly kevesé lehetne-ezen betses ajándék nélkül, vagy más szókkal, a' legszerentsésebbnek látszó 's a' természetnek és sorsnak minden javaival bővelkedő élet-is szerentsétlen lenne, ha valamelly új birtoknak vagy új örömeinek várása által nem ketsegtettetnék.

Igaz, hogy a' remény igen sokszor megtsal 's annyit ígér, a' mennyit ritkán ad: de ígéretei már magok-is sokszor többet érnek, mint a' szerentse' ajándékai.

Az emberi természetnek ezen különös hajlandóságáról, melly szerént kiki olly igen szereti magát megtsalni, a' minap huzomosan gondolkodván 's azon hasznokat és károkat, mellyek a' jövendőre való vidám kilátásból származni szoktak, egymással minden figyelemmel öszvevetni akarván, hirtelen elnyomott az álm 's képzelődésem ollyan kertbe helyezettett, mellynek sem szélét, sem hosszát szemeim végig nem láthatták. Minden, a' mi szemembe tünt, vidám ábrázatot mutatott, mindenütt fénylett a' nap, mindenütt kedves illatok terjedtek - el: a' földszinét a' tavasz külömbféle virágokkal befestette, 's az erdőket a' madarak' éneke elevenítette. Midőn az első elragadtatásból, mellyel az öröm' érzése eleinten egy ideig magamon kívül vitt, ismét magamhoz jöttem: józanabban 's nagyobb figyelemmel kezdettem ezen szép helynek minden részeit különkülön vizsgálni. Tsak hamar észrevettem, hogy még nagyobb szépségeket-is várhatnék, 's hogy egy kis messzeségben még elevenebb színü virágok, tisztább források 's hivesebb erdők volnának, mellyekben a' madarak énekléseikkel még sokkal jobban bájolnak. A' körülöttem lévő élők szépen zöldellettek, 's gyönyörűen virágoztak: de még - is szebbeknek tetszettek némelly más fák, mellyek egy kitsinyt távolabb valának; 's ezeknek szépsége arra birt, hogy amazokat elhagytam 's ezeketán indultam. Siettem feléjük a' mint tudtam; de ugy találtam, hogy mennél közelebb értem hozzájuk, annál többet veszettek - el szépségekből. Virágjaik, mire hozzájuk közelítettem, meghalaványodtak, gyümöltseik lehullottak; a' szépen éneklő madarak

mínd tovább-tovább repültek: és jóllehet minden hitelhető gyorsasággal siettem, még-is mindenkor láttam alkalmas távolságban előttem olyan gyönyörűségeket, mellyeknek birtokába, nem jutottam, 's mellyek mennél közelebb mentem, annál inkább eltávozván iparkodásomat kitsufolni látszának.

Jóllehet az örömnök és kedvetlenségnek ennyi változásai miatt valamennyire megzavarodtam: még sem hagytam-félben előre sietésemet, olyan reménységben lévén, hogy talám utóbb ezen futó örömököt elérhetem. Végtére egy minden sorsu, minden nemü és minden idejü emberek-ből álló számlálhatatlan sokaságot láttam, a' kik mindnyájan valamelly közös boldogságban látszattak részesülni; mert minden artzát bizodalom festett 's minden szemben kívánság tündöklött. Mindazáltal ezen sokaságban tsak nem mindenek ellenkeztek egymással tzéljaikban 's örömeikben, tsak kevesen voltak hajlandók szándékaikat egymásnak megjeleníteni, vagy magokon kívül másokról-is gondolkodni. A' nagy sietségből, mellyet minden mozdulások mutatott, előre láthattam, hogy egy vidékinek tudakozódó kérdései terhekre lennének: azért - is megelégedtem azzal, hogy egy ideig minden kérdezősködés nélkül bámultam rajtok. Végre egy öreg embert vettem-észre, a' ki az erőtlenség és bádjattság miatt nem tudott a' sokaság között előre nyomakodni. Azt vélvén, hogy ennek több üressége lesz, mint a' többieknek, hozzá mentem 's megszólítottam: de az haragosan elfordult tőlem 's kért, hogy ne háborgassam; mert a' tsillagzatok' titkos jelentései sze-

rönt éppen most fog azon idő következni, mellyben Mercurius a' szárnyát elveszti 's a' szeretsen szolgál a' bányákban nem fog többé aranyat keresni. Elmentem tőle, 's egy más emberhez folyamodtam, a' kinek szeléd tekintete 's tsendesebb formája nyajósabb elfogadást ígért: de mély maga' meghajtása mellett azt felelte, hogy semmit sem tartana nagyobb szerentséjének, mint azt, ha alkalmatossága lenne nékem szolgálni, 's reményli hogy nem sokára lesz is, minthogy egy tisztség, mellyért már husz esztendőktől fogva instált, minden órán meg fog ürülni. Ezt is elhagyván, egy harmadikat szöllitottam meg, a' ki viszont sietséggel elbutsuzott tőlem, egy gazdag rokonához sietvén menni, a' kinek a' természet' rendi 's kivált ezen ötszének gondolatja szerént, lehetetlen völt már soká élni. A' negyedik azért nem ért-reá feleletet adni, minthogy az ég hosszának kimérésében foglalatoskodott, 's tzeljának elérését minden órán reménylette.

Midön e' szerént mindenünnen üresen hotsátattam - el, a' hol tudósítást kértem; ugy gondolkodtam, hogy legjobb lesz minden tudakozódásról lemondani, 's megpróbálni, mire mehetek saját vizsgálódásom által. De minthogy éppen ekkor egy vidám és jó kedvű ifju igen szemembe tánt: ennél még egy kérdést próbáltam; a' ki tsak ugyan vett magának időt annyit értésemre adni, hogy az a' hely, a' hol vagyok, a' Reménynek, a' Kivánság' leányának kertje, és hogy mind azok, a' kik körülöttem olly nagy zsibongással tolonganak, a' Remény' igéretei által buzdultak annyira-fel, 's azért sietnek olly igen, hogy mennél elébb elvehessék, azon

ajándékokat, mellyeket a' Remény nekik messziről mutat.

Felemelvén szemeit egy Isten-Asszonyt láttam ifjuságának virágjában egy trónuson ülni. Körülötte a' szerentsének minden ajándékai 's az emberi életnek minden javai kivoltak szemlélés végett rakva. Tekéntete szüntelen mosolygott, 's kiki azt vélte, hogy mosolygása, mellyel minden részre hajlás nélkül mindeneket kivánt örvendeztetni, egyedül őket illeti, 's ilyen vélekedésben lévén jobbnak tartotta magát egyebeknél, a' kik magok eránt hasonló bizodalómmal voltak.

Azután felmentem egy halomra, mellyről az egész tájakra elláthattam, 's jól észrevehettem mindeneknek, a' kik ezen tájékat ellepték, magok vi-seleteket. Ezen helyről láttam, hogy a' Remény' kertjébe két kapun lehetett menni, mellyeknek egyikénél az okosság, a' másikánál pedig a' Képzelődés állott őrt. Az okosság komoly és sanyarú volt, 's nem nyitotta - meg senkinek - is a' kaput a' nélkül, hogy sok kétségeket nem emlegetett, és sok kérdéseket nem tett volna. A' Képzelődés igen nyájas és barátságos strázsa volt: a' kaput mindenkor szélesen kitarva tartotta, 's mindeneket szívesen látott a' vigyázása alatt lévő helyen. Ugyan azért mindenek ide siettek, a' kik az okosság' kérdezőskedésétől féltek vagy általa eligazítottak.

Az Okosság' kapujától a' Remény' tronusához egy igen egyenetlen, sikos és tsavargó út ment, melly a' Kétség ösvényének neveztetett. Azok, a' kik a' strázsa' engedelmével a' kertnek ezen részé-

be jöttek mindnyájan ezen az ösvényen mentek előre.

De jóllehet elindulások előtt igen örvendező és bizodalmas szívvel nézték végig ezen utat, 's azon a' nyugvó helyeket-is magoknak előre kiszabták: még-is többnyire sok váratlan akadályokat találtak, 's gyakran kéntelenítették éppen ott megállani, a' hol legszerentsésebb előmenetelt reménylettek. Annyi árkokat találtak 's olly könnyű volt azokba esni, 's olly sok elesőket-is láttak, hogy sokan mindjárt az utazás' kezdetén, mások az utazás' közepén elfáradtak 's visszatértek, 's tsak igen kevesen vezettettek a' Rettenthetetlenség által a' Reménynek magas hegyen fekvő várához. Ezen utól-sók-is nagy részént midön a' Remény által nekik ígért ajándékot elvették, megbánták fáradságokat, 's a' megsalatkozott várakozásnak minden gyötrelmeit érezték, a' többiek pedig, de a' kik igen kevesen voltak, az elvett jutalmakkal visszatértek 's a' böltesség által a' Megelégedés zöld lugosába vezettettek.

Midön azután a' Képzelődes' kapujára fordítottam figyelmemet, ugy tapasztaltam, hogy onnét semmi út sem vitt a' Remény' várához, jóllehet a' Reményt és azon ajándékokat, mellyeket nyájas és minden sziveket megbájoló ábrázattal mutatott, távolról itt-is jól meglehetett látni, a' hegy mindazáltal ezen a' felén kimondhatatlanul meredek 's a' mellett még-is zöld bokrokkal olly sűrűn bévölt növe, hogy a' felmehetésnek lehetetlenségét senki sem vette-észre, sőt kiki ollyan utat vélt találni, melly mások előtt egészen esméretlen. Az itt lévők

ugyan mindenféle eszközöket 's módokat gondoltak-ki tzeljok' elérésére; némellyek még szárnyakat-is tsináltak magoknak, mellyeket egyebek szüntelen lebegtetés által igyekeztek mozgásba hozni. De sokan minden mesterségekkel sem tudtak a' földről felemelkedni, mások pedig ha felemelkedtek-is, hirtelen leestek és a' Remény'tronusához soha sem jutottak közel, hanem arra tsak messzünnen meresztették bámuló szemeiket, 's nevétték azoknak lassu előmeneteleket, a' kiket a' Kétségek' keskeny ösvényén láttak veszödni.

A' Képzelődésnek némelly követőji mihelyt a' kertbe mentek, azonnal a' nélkül, hogy mint a' többiek a' hegyre felhágásban probát tettek volna, visszatértek a' Restség' völgyébe, melly egy tsendes és minden háborgatástól ment pusztaság volt, a' hónnét szüntelen a' Reményre függesztették szemeiket, 's azzal biztatták magokat, hogy az nem sokára lefog hozzájuk szállani. Ezek minden egyebektől meg voltak ugyan vettelve, de keveset gondoltak minden megvetéssel, valamint minden tanátsal és pirongatással-is, hanem erősen feltették magokban, hogy az Isten Asszonyinak látogatását tsendesen elvárják.

Ezen gond nélkül való sereg között fellebb alább jártam, 's tapasztaltam, hogy nem tsak kérdéseimre örömet feleltek, hanem vidámságokban-is mindenkép készek voltak részeltetni. De midön hátra fordultam, két rémitő szörnyeket láttam a' völgybe bójönni, mellyeknek egyikét a' Vénségnek másikat a' Szükölködésnek esmertem lenni. A' tréfálás-

nak és vidámságnak most egészen vége lett; mindenütt a' kétségbe - esésnek kiáltozása hallatott 's engemet - is az álomból felkeltett.

A' LANTHOZ.

Oh lant, ne hagyj bélepetni
A' portól magadat,
Nálunk is tudják szeretni
A' Jobbak szavadat.

2.

Veled, hogy a' had' kotzkája
Néki vakot' vetett,
'S vaksággal meg vertt Hazája
Vesztére sietett.

3.

Akaeus elfelejtette
Nemzeti sérelmét
'S mást nem tehetvén, zengette
A' bort 's ön - szerelmét.

4.

Oh Foebus ditső remeke,
Te, mellynek mérget is
Mézzé változtat éneke,
Enyhíts engemet - is.

A' MAGA - MÉR'SÉKLES.

1.

Jobban jársz , barátom, ha sem büszkén nem mégy
A' tengernek közepére ,
Sem , hogy a' dühödő szélveszektől ment légy ,
Nem siestz siker szélére.

2.

Legboldogabb , a' ki az arany középszert
Érdeme szerint betsüli ,
'S mind a' szennyes kunyhót, hol szükség fészket
vert,
Mind a' palotát kerüli.

3.

Többszer vivják szelek a' felnyúlt fenyőket ,
A' magasabb tornyot sulyja
Jobban földhez csapja , 's a' hegyes tetőket
A' mennykő gyakrabban dulja.

4.

A' bal sorsban remény , a' jóban félelem
A' nemes szivnek vezére ;
Télt 's nyárt felváltva küld az égi kegyelem ,
A' halandóknak földére.

5.

Az idő meggyógyit sok mérges sebeket ;
Apolló gyilkos idege —
Nem mindég lövöldöz , sokszor vig éneket
Zeng szép hugai serege.

Tudj, ha veszélyekkel tisztednek szemközt még
 Bátor szívvvel vitézkedni,
 'S viszont, ha igen jó szél fűv, elég bölts légy
 Vitorláidat beszedni.

F E R N E Y R Ö L.

Voltaire hálósobája attól az időtől fogva, mi-
 dőn 1798-dik esztendőben Párisba utazván, elhagy-
 ta, nem változtatott meg; tsak ágya' szőnyeget,
 mellyeket számos tisztelői lakásának látogatásakor
 rongyokban elhordtak, kellett újakkal pótolni. Itt
 egy igen szép képe vagyon ennek a' nagy ember-
 nek la Tourtól, melly felszázadtól fogva igen jól
 megmaradott. Megvan marquise Chatelleté, Kainé,
 2-dik Fridriké és az Oroszországi Kataliné - is, a'
 melly két utolsót Voltairenek ezen két éjszaki Fe-
 jedelmek küldöttek. Ezekon kívül felvagyon ékesít-
 ve az említett hálószoba rézmettázésekkel, mellyek
 élete' tudós sorsosait, vagy eleit ábrázalják. Kö-
 zöttek vagyon Marmontel, a' kinek a' verselés me-
 sterségéről irtt munkáját Voltaire többre betsülte
 verseinél, 's azért mondotta ezt róla: hogy hason-
 ló volna Móseshez, a' ki másoknak az útát az igé-
 ret földére megmutatná a' nélkül, hogy maga oda
 eljutna. Milton - is közöttök vagyon. Erről azt mon-
 dotta Voltaire: a' régiek a' gráczsiáknak unszoltak
 áldozni, ez a' Sátánnak áldozott. Newton Voltaire
 által lett a' Frantziáknál legelsőben esméretessé, a'

ki az Angolok eránt való szeretetét minden alkalmazással megmutatta. Azt mondotta rólok: hasonlók a' magok' seréhez, mellynek felsője hab, az allja seprü, de a' közepe igen jó. Lord Littletonhoz így szóllott egykor vig beszéllgetés közben:

Fier et bizatre Anglois qui de memes conteaux
Coupez la tête aux Rois et la queue aux che-
vaux.

(Kevély, tsudálatos Angolok! ti ugyan azon egy kés-sel mettzitek - el Királyaitoknak fejét és lavaitoknak farkát.) Angolországnak története mondatta ezt véle, melly tellyes kegyetlen scénákkal. Így szóllott: ezt a' Hóhérnak kellene irni, mivel ez intézett - el benne majd minden visszavonásokat. Könyvtárában, melly egy szép szalában állott, hat ezer kötetek voltak, többnyire mind maga kezével irtt Jegyzésekkel meggazdagitva. Halála után az Orosz - Császárné Katalin ezt igen nagy árun megvette, 's Voltaire' Secretariusával Vagnierrel együtt Pétervárába vitette, a' kinek - is azt ugyan azon rendbe kellett öszverakni, a' mellyben Ferneyben volt. Midön a' Császárné legelőszer bément, méllyen meghajtotta magát Voltairnek ott lévő képe előtt 's így szóllott Vagnierhez: ez az a' Férjfiú, a' kinek mindent köszönök a' mit tudok, 's a' mi vagyok. Vagnier kegyelemmel halmoztatott 's 1500 Frankokból álló ajándékkal küldetett Genfbe vissza.

Egy kis léptső vitt egy leesőajtón Voltaire há-lószobájából az az alatt lévő Secretariusnak szobájába. Az éjjeli meglelkesedéskor tehát tsak kopogtatni kellett ennek a' nagy versszerzőnek 's irhatott.

A' társalkodásra rendelt szoba, a' mellyben húsztendők' elfolyása alatt az Európai főbemberek közül olly sokan megjelentek, szembetünik szoroságáért; de Voltaire maga volt tulajdon építőmestere, 's a' versszerzőnek megengedettetett az a' tsekély hiba, hogy a' falaknak vastagságát a' szoba nagyságával meg nem egyeztette, a' mély által a' belső üreg igen megkitsinyítettetett. A' kert részént elváltozott, a' többek között nintsenek már a' fedett ernyősutak, a' mellyeken Voltaire alkalmatlan látogatói elől elvonta magát. Ezek előtt gyakorta magát nyakasan eltagadtatta. Egykor egy esméretlen jelentette - bé magát. Mondjátok, hogy nem vagyok ithonn kiálta Voltaire mennydörgőszóval. — Hal-lom, viszonozá az Idegen. — Hogy beteg vagyok. Tehát az erét tapintom - meg, - orvos vagyok. — Hogy megholtam. — Hát eltemetem, nem az Ur az első, értem ezt a' mesterséget. — Ez felette szemtelen ember! hadd jöjjen Uram, az Úr engem' tsüda állatnak tart? — Igenis, a' Phoeniksznek. — Jól vagyon, de az én látásomért tizenkét soust kell ám fizetni. Itt vagyon huszonnégy, mert holnap ismét eljövök. Voltaire nevetett, jó kedvü lett, 's udvariságokkal holmozta a' látogatót. Midön egykor jelenlétében számos, inkább ritka, mint fontos tárgyait egy természettörténeti Gyűjteménynek felette igen ditsérték, az ablakon által kertjére mutatott 's azt mondotta: ez az én természet történetes kabinétem. Egy beszélgetés közben a' Chemiáról azt mondotta: a' szakáts - is igen jó Chemicus. Ezért a' tudományt nem betsülte kevesebbé, de annak practicai haszna, még - is legelső szempontja

volt ; hogyha előtte a' hijábanvaló Theoriákról beszéltek , mindég azt kérlette legelsőben ? Mire volna hasznos ? Midön egykor egy alkalmatlan , hiyatlan látogató jött hozzá , így szólla : Don Quixotte a' vendégfogadókat vároknak nézte , de ez az Úr , úgy látzik , mintha váromat vendégfogadónak tartaná .

Kevés útasok keresik - meg temetőhelyét melyet halála előtt tizenhárom esztendővel a' templom mellett építettett és mellette azt jegyzette - meg : ne hányják szemére , hogy minden előregondolkodás nélkül való ember volna . A' Ferneyhez tartozó me eijőszágok igen tetemesek voltak , 's kivált a' revolutio előtt igen nagy igasságokkal bírtak ; a' Tourne Grófságat velek öszveköttöte , 's azt a' felette kedvelt remeteséget - is , mellyet , midön Reusseau szerentsétlen és kitiltott volt , néki ajánlott lakásul . Rausseau ekkor ezt a' dűrva feleletet adta néki : Én az Úrtól semmit sem veszek - el , mivel az Úr nemzetemet Játékdarabjai által elrontja . Midön már magát Voltaire a' Fejedelmeknek udvarától visszavonta , öreg korában , az a' ritka szerentséje volt , ditsőségét még ekkor - is mindég öregbedni látni . Gondviselője lett a' szegényeknek , védelmek a' Lenyomattattaknak ; Ferney az üldöztetetteknek menédeke volt : itt keresett szabadulást Delile de la Sallez Úr , innétt védelmezte Marmontelt , a' kit Belizárja miatt háborgattak ; Byug admirálist , a' ki igasságtalanul halálra íteltetett , és Morangiest , a' ki a' kivántsi úsoráskodók által mindenétől megfosztatott . Innétt szerzette vissza a' Calas Familiának , Seryansnak és Merliusnek betsületeket ; innétt

szabadította - meg az utolsóinak feleségét az elvesztéstől ; innétt emelte - fel erős szavát Lallyért , 's az az öröme volt , hogy halálra íteltetését halála előtt kevéssel , sikeretlennek lenni kinyilatkoztatni hallotta ; innétt la Barreért 's a' Jurának 15000 lakosiért kik a' sz. Claudi püspök' rabszolgái voltak. Ezek a' szegény emberek köszönetből halála után oszlopot akartak néki emelni , a' mellynek a' mint néki mondották st. Claude helyett Blendében kellene állani. Voltaire azt felelte nekik , hogy szépen köszöni ; — de nem szükség sietni. Ferneyben Correille unokáját - is férjhez adta 's 90000 Frankokat , mellyeket azon Commentár hozott , mellyet annak öregattyá munkáihoz irtt , adott vele. Midön ugyan ezt gyermek - ágyai közül egyben meglátogatta , bütszásakor egy nagy ezüst edényt hagyotthátra egy 10000 Frankokból álló Summával eggyütt , 's ezen asszonyosság Leányának Angeline asszonymnak menyegzőjénél 100000 Frankokat adott házassági ajándékkül. Voltaire nem tsak jóltévő volt , hanem egy olyan móddal - is birt , melly az adást betsesebbé tette. Midön Arnand meggazdagodott , megakarta Voltairnek fizetni azt a' pénzt , mellyet ez néki ifjúságától fogva , a' Theatrumba való menetelre adott. Voltaire ezt meg nem engedte ; a' gyermek , így szölla , nem fizeti vissza az atyától nyert nyalánságokat. Thiriot , a' kinek a' szerentse kevéssé kedvezett , egy esztendeig Voltairnél volt ; midön Párisba visszatért , böröndőjében egy tekerts 50 darabokból álló Louisdort talált , a' mellyeket Voltaire maga tett abba , mikor néki öszverakodni segített. Illyen tselekedetekre fordította Voltaire 200000

Frankokból álló jövedelmét. — A' melly gazdagsá-
 gat épen nem tsúdálunk, ha meggondoljuk, hogy ő
 a' Kamarakintstárnokjának fia volt (tresorier de la
 Chambre de Complets) hogy korán meghalálozott
 bátyától kétszerite való részét gyermeki részének
 örökségül kapta, hogy külömbféle Hertzegeknek esz-
 tendei pénze, a' Theatrum és munkái számára arany-
 bányák voltak.

Henriássáért való aláírás tsak magában Angolor-
 szágban - is 50000 Thallért hozott bé néki; a' Pa-
 risi Lotteria fundus, a' mellyet a' Fináncziának fő
 Controleurja Lepelletier Desfortes rosszul vett szám-
 ba, és a' mellyet Voltaire 1729-ben megnyert
 500000 Frankokkal gazdagította-meg; a' Finánczi-
 ára ügyelő Düvernettel való szerződése 700000 Fran-
 kokat hozott-be néki; a' gabonának öszvevevésével
 a' Barbarusoknál, úgy szinte a' Kádikszi kereske-
 désnél-is sokat nyert. Végre számoljuk ide gaz-
 dálkodásának gyümölsét-is, mert tsak 60-dik Esz-
 tendejében kezdette-el jövedelmeit, a' mellyeket
 addig öszvehalmozott, kiadni. A' házigazdálkodás
 így szokott szóllani, a' jöltévőségnek kútfője. Ez-
 zel a' vagyonnal építette-fel Voltaire Ferneyit; azon
 15 házokat, a' mellyeket odajöttével ott talált, 150
 nevelte; egy templomot épített, mellyet ezen fel-
 lülirással ékesített: Deo erexit Voltaire, melly fel-
 fülirás alkalmatosságot adott néki azt mondani, tsak
 ez maga volna Istennek szentelve, a' többieknek
 mind a' szentek volnának patronusaik. A' piaczon
 egy márványkútat épített; egy óratsináló fábrikát
 állított-fel, és egy közönséges edény fábrikát, a'
 mellyek Ferney fele lakosinak még most-is táplá-

lásul vagynak. Ő az egész vidéknek jóltévője volt, 's megszabadította őket Minister Furgot alatt a' vámosoktól, a' melly alkalmatossággal a' következő verset változtatta által Mithudates szomorú Játékból: (Und der letzte meiner Blicke, sah die Mauthner flieh'n) 's utolsó tekintetem sütni látta a' vámosokat.

Legszebb tselekedetei közé tartozik a' mit egy picardiai nemessel Etalondével tett. Ez a' 18 Esztendőös ifjú Barréznak szerentsétlen perébe volt keveredve, 's mint amaz, egy ifjúi vallástalanságból eredett illetlenségért, fejének 's jobbkezének elvesztésére ítéltetett. Futás által megmenekedett, — mint közkatona Russzus szolgálatot vett, 's hadnagysáig felment. Midőn 200 forintokból álló gagejából éhségét-is csak alig tudná elvetni, történetből az jutott eszébe, hogy Voltairhez folyamodik. Ez 25 Louisdort küld néki, hogy hozzá Ferneybe utazhasson, — úgy fogadja mint fiát — esztendőnél tovább magánál tartja, a' melly idő alatt minden lehetségest elkövet, hogy processusát általnézze 's Jóságait néki visszaadattathassa. Midőn a' parlamentumoknál kérés által sem mehet semmire-is az ifju embert a' mathematicaban oktattatja, 's ajánlása által kapitányságot szerez néki a' Prussziai Genieseregnél, 's Morivál, mert ezt a' nevet vette-fel Etalonde németországban — egy szép paripán Voltaire Istállójából, egy jól megtöltött pénzes-zatskóval prussziába visszautaz, a' hol-is gazdagságban 's betsületben élven, jóltévőjének nagylelküségét hállalta.

Midőn egykor hallaná, hogy jobbágyai közül egy 7500 Frankokból álló adósságaért a' tömlötzben

volna, az adósságot kifizetni parantsolta helyette, és ezen ellenvetésre: hogy az embernek minden Jovak helyett, csak egy sereg gyermekei volnának, azt mondá: annál jobb! alamisnát adni, az atyát gyermekeinek, a' polgárt a' köztársaságnak ismét visszaadni, nem vesztesség.

Máskor egy paraszt, a' ki nem az ő Jöszágáról volt, kétségbeneséssel megtelve megy hozzája, 's azon panaszkodik, hogy a' parlamentum Besançonban egy per által egészen semmivé tette. Voltaire papirosait tisztje által megvizsgáltatja; ez dolgát jónak, és a' pert olly hibásnak találja, hogy a' vesztettnek az appellatio még nyitva van. Midőn ezt Voltaire hallja, kabinetjébe megy, felső ruhája zsebében három zatskót hoz elől, mindeniket 1000 frankokkal tele. Itt vagyon, így szölla a' szerentsetlenhez, ez vesztéségedet kipótolja, ne perelj többé, az új per csak új szükséget hoz; badd maradjon így, 's ha jöszágaimon le akarsz telepedni, gondoskodni fogok rólad.

Az Ornekszi Jé'suiták, birtokjokat egy pár tútoros árváknak Jöszágaikkal akarták megnagyobbítani. Ezek 15000 Frankokért voltak elzalogosítva, 's az árvák veszedelemben forogtak egészen elszegénykedni. Voltairnek tudtára esik állapotjuk, 15000 frankokat tesz-le Gexben az országbiróságnál az árvákat a' Jé'suitáknak haszonkeresésétől megszabadítja, 's Jöszágaik ettől az időtől fogva ollyan hasznosan igazgattatnak, hogy azon rendnek eltörlésekor annak Jöszágait is megveszik, és ezen atyáknak Collégiuma most lakóházok. Épen olly nagy lelküen vetette magát közbe a' Ferney szomszédja-

ban lévő Variçour' fámiliájáért - is. Az atyának a' ki most a' testörző seregnél közkatona volt, egy brigádát szerzett; egyik leányát, a' kinek ezt a' hízeltkedő nevet szokta adni: belle et bonne (szép és jó) 150000 Frankokkal házásította-ki. Ezen fámiliának egy fia 8 Octoberben 1789. esztendőben a' helvetziai gárda között a' Tuilleriákban holt meg, a' Királyné szobája' bemenetelének védelmezésekor.

Voltaire heves, hirtelen természetü, és érzékeny volt, de jó, lágyszivü, résztvevő és segítség re kész. Vig kedvü, és szántszándékkal gondatlan vala. Az élet így szölla tellyes tövisekkel, nem tudok jobbat mint ha azokat bátran letiprom. Ha az ember a' rosszon sokat töprenkedik, állandóvá teszi azt. Midön egykor szerfelett vig volt, így szólta hozzá Unokahuga Madame Denis: Vallyon mit mond majd a' késő világ az Úrról! — Hogy egy bolondos kis bagoly voltam, felele néki. Hogyan? azt gondolja e' az Úr, hogy egy olyan emberről a' ki neki 44 köteteket hágy, mást semmit sem mondana? — Óh Leányom! kiálta, annyi poggyással nem ér az ember a' késővilágra.

Még 80-dik Esztendejében - is 14 órát dolgozott Voltaire napjában; sőt gyakorta még éjjel - is felkelt versezni. Nyáron a' kertben, sétálása közben, vagy mikor sétálni kotsizott, télen, agyában dolgozott, a' mellynél asztalokkal volt körülvéve, a' mellyeken papirosai keverték. Az asztalnál udvarisággal és jó kedvel tellyes gazda volt, estve Salonban ő volt a' társaságnak lelke. Valameddig beszéllett, mindég maga elejébenézett, de azután tűz tekintetével az egész társaságon által futott,

hogy megtudná, ha megértették e'. Ha alkalmatlan vendég jött hozzá, úgy láttzott, mintha az étellel tellyes öreg hirtelen ájulásba és erőtelenségbe roskadna - le, és akkor tért csak derültsége vissza, ha az idegen megmutatta, hogy méltó ötet hallani.

Ezen elsőségek és gyengeségek mellett Voltaire a' legelmésebb férjfiú volt az ő idejében 's nem tsúda, hogy valamint az a' hős, a' kiről énekelt, bálványjává lett hazafiainak.

ENGESZTELÉS — HORÁTZ UTÁN.

Meddig emészt - e kínos kárhozat?

Van - e olyan hathatós áldozat,

Mellyel motskom lehet tisztulva?

Téged', éltem' fele, remek - alak,

Mérgem' dühe forrván, zaklattalak,

Vallom 's bánom ortzám - pirúlva.

2.

Semmi, érzem, lelkünk kis erejét,

Agyunk' 's tsontunk' minden tsepp velejét

Ugy nem dülja 's úgy fel nem rázza;

Sem nem gyújtja bennünk a' pokolnak

Tüzét, mellyben ördögök lakolnak

Ugy, a' mint a' harag' hagymáza.

3.

'S a' teremtés' tágos országában,

A' föld' színén 's a' tenger' gyomrában

Hol van illy vak, illy szilaj erő?

Bár felzúdult habra hab tódúljon

Tüz, vas rontson, mennykő sűrűnhulljon,

Megáll, katzag 's viv e' vakmerő.

4.

Jól mondják, hogy, midőn szorultságból
Az egész holt, 's eleven világból
Agyag - mive' részeit szedte,
Ravasz esze ama' nagy Titánnak
Epénkbe a' dühös oroszlánnak
Természetét elegyítette.

5.

A' vad harag miolt' Attilával
Testvér — öttset, kit gyászas várával
Buda hirdet, által szuratta,
Szép hazánkban, hány fényes házoknak
Lett gyilkosa, hány nagy városoknak
Minden követ széllyel hányatta!

6.

Óltsd, 'oh óltsd - el boszudnak lángjait
Ha tavaszunk' édes szép napjait
Vesztegette vérem' vad heve;
Ne büntess, hogy tsalárd vará'slattel
Részegített olyan indulattal
Mellynek méltán dühösség neve,

7.

Azért hogy így keserithetélek,
Nem szünlek meg valameddig élek,
Szelid szivvel, kedves, kérlelni
S ha az utáltt vétket megbotsátod,
Uj életet nyer bódultt barátod,
'S véd - angyalt fog benned ölelni,

SKENÁNDON' ONEIDA KIRÁLLYÁNAK HALÁLA 'S ERKÖLTSI TULAJDONSÁGA.

Tizenegyedik Martiusban 1816 esztendőben halálozott-meg az Oneidai palotában Oneidának híres Fejedelme Skenádon, 110 Esztendős korában, a' kinek neve abban az időben, midőn az Amerikai köztársaságok Angliával a' függetlenségért hartzoltak az egyesült köztársaságokkal való tartása által igen ditséretesen esmérteessé lett. Ifjúságában igen vad volt, 's szerette az italt. Így p. o. 1755-dik Esztendőben jelen volt egy szövetség kötésnél Albániában, melly alkalmatossággal igen megrészegetett, úgy, hogy a' közelebb reggelen az út közepén találták-meg minden ruháitól 's királyi méltóságának jeleitől megfosztatva. Ezen annyira megszegyenült, hogy azon napon erősen feltette magában hogy soha többé erős italt nem iszik, 's ezt a' fogadást meg-is tartotta egész haláláig. Tulajdon gondolkozásai, 's a' megholt Kirklandnak, a' ki sokáig mint Missionarius országában volt, oktatásai, arra vitték, hogy 50-dik Esztendejében a' Poganyságról lemondott 's a' keresztyén vallásra tért, a' mellyben 60 Esztendők után az örök életnek erős reménységében holt-meg. Megtérítőjéhez Kirklandhoz való ragaszkodásából, azt kívánta, hogy e' mellé, 's tulajdon, szintűgy megtérített atya mellé temetnék-el, hogy, a' mint maga kifejezni szokta, a' nagy feltámodásnak idején vélek együtt keltetne fel. Midőn halálát közelíteni érezte, unoka leányának leánya által sokáig imádságokat olvastatott-fel magának, ekkor még egyszer megújította kívánságát a' teme-

tésre nézve 's megholt. Mihelyt Kirkland fámiliája haláláról tudósított, követeket küldött, hogy a tisztelt Fejedelemnek maradványait kivánt temetésének helyére Klinton nevezetű faluba vitetné. Először minden temetési pompák véghez vitettek, az után az érdemes prédikátor Doctor Bachus, a' Hamilton Collegiumnak. Elölülője egy igen helyes beszédett tartott a' nagy sokasággal öszvesereglett Indiaiak előtt, a' mellyet a' Vestmorelandi Biró Dean lefordított. Mihelyt ezek a' Ceremoniák elmúltak, a' halotti késérés a' következő rendel ment véghez: Elölméntek a' Hamilton Collegiuma' tanulói, az után vitetett a' halott, utóbb következtek az Indiaiak helyes rendel, az ifjabb' Kirkland 's fámiliája, Deau Biró, Dr Norton, a' lelkipásztor Ayer, a' Hamilton Collegiumnak tisztviselői. Az eltemetés után a' Fejedelemnek egyetlen egy fia 's örököse egy igen érzékeny és serkentő beszédett tartott a' néphez, megköszönte a' jelenvolt Európaiaknak az Attyához mutatott tiszteletet 's Kirklandnak nyakába esett.

Skenádon személlýére igen nyúlánk, testes, és jól erányzott volt; képvonásai okosságat 's egy Indiai Főt illető méltóságot és nagyságot mutattak. Ifjúságában egy volt a' legvitézebb hősök és hartzolóik közül, 's később esztendeiben egy a' leg tiszteltjebb tanátsadóik 's politikusai közül az északi Amerikakéli képeknek. A' vallásról, felebaráti szeretetről, isteni félelemről és a' halhatatlanságról olly megvilágosodott értelme volt, hogy akármelly Európait-is bámulásra hozhatta, midőn illyen tárgyokról beszéllett. A' rókának ravaszságával, az ehes farkasnak vigyázásával, 's a' vadmatskának serény-

ségével őrizte mindég országát a' Cánádai népeknek bérontása ellen, és tsak ezen elsőségeknek lehet köszönni, egy azon országban megtelepedett kis Német Colóniának a' vad Cánádaiaktól lett megszabadíttását. Az ő meghatározása vala hasonlóképpen oka, hogy egész népe a' szabadság' hartzában az Amerikaiaknak segítségére sietett, 's érték igen vitézül hartzolt. Hány élőket és most már holtakat szabadított-meg az ő embertszerető szöszöllása a' Tomahaoktól 's a' metzökéstől; — hány egyes tagok fejezték-ki néki köszöneteket a' szabadulásért! Hazafiai között leg inkább betsületére vált néki ez a' külömböztető név: a' fejer embereknek barátja, (White Mau's Friend) Ámbár igen keveset tudott-is Anglusul beszélni, 's életének három utolsó esztendeiben vak volt, még-is mindég egyeránt keresték barátságát mind az Amerikaiak, mind az Európaiak, mert az ő társalkodása mindég igen mulattató és szelidséggel tellyes volt, 's úgy tekintették őtet, mint egy élő Kronikáját a' még kevés idejü köztársaságnak. Egy Európai barátjához, a' ki kevéssel halála előtt látogatta meg, a' következő módon szóllott: én öreg fa vagyok, a' szelek már egy századnál tovább fujtak ágaimon által, koronám elhervadt. Az a' Nemzetség a' mellyhez én tartoztam, már eltűnt, 's engemet magamat hagyott; miért élek még én? azt a' nagy lélek tsak magá tudja. — Könyöröggj értem Jésumnál, hogy adjon békeséges türest a' várakozásra, mig halálom' ideje elközelitt. — 'S a' nemes öregnek könyörgése meghalgattatott, vidám és vig kedvü maradt utolsó lehelléséig.

Már annak előtte több Esztendőkkel elkészítette halotti ruháit, 's gyakorta elment gyalog

Klintonba temetőhelyéhez, tellyes lévén azon ohajtással, hogy bár lelke Krisztusnál, teste pedig a keskeny sirban, kedves tanítójánál lehetne. Az úgy nevezett Nagyoknak közserege, földi emlékoszlopokat, 's mulandó betsületjeleket ohajt, — de Skenádon igaz értelem szerint valóságos nemességü lévén, felövedzette magát, 's várokozott, míg az Úr hívna. De az ő pompátlan zöld sirhalma 's köve több való tiszteletet 's szeretetet fog utóbb nyerni, mint a' márvány sirboltok és pyramisok.

Az érzéssel tellyes Amerikánus ezen tudósítást a' tisztelt 's tiszteletre méltó Indusról ezen szókkal fejezi-bé, a' mellyeket bizonyára minden utazó elmond véle:

Indulge my native laud indulge the tear
 That steals impasion'd o'er a nations doom;
 To me each twig from Adam's stock is dear
 And sorrows fall upon an Indian's tomb.

az az:

Botsásd-meg szülőföld, — botsásd-meg a' könnyet!
 Mellyet megindulva hullatok egy Nemzet' vesztésén,
 Nekem mindenik ág drága Ádám' törökéből, —
 Könnyeim egy Indianus' sirjára hullanak.

IRENE MÁSODIK MAHOMED SULTÁN FELESÉGE.

Második Mahomed Török Császár becsület szerető 's vér-szomjuhozó Fejedelem volt, minden virtus és vallás nélkül, de megrettenthetetlen katona 's nagy

's nagy politicus. Azon különös emberek közé tartozott, a' kik arra látszatnak születtetni, hogy a' világ őket egyaránt félje és csudálja

Minekutánna keletnek nagy részét meghódoltatta, Constantinapolba ment-be győzedelmi pompával, hol nagy zsákmányt tett magáévá. Ebben volt a' szép Irene is, egy ifju asszonyi személy fő rendü familiából: Szelid tekintete, szép formája 's elbájoló maga viselete meggyőzték a' hódítót, a' ki most előszer érezte életében: mi az igaz szerelem. Csupán csak véle főglalatoskodott, 's birtokában elfelejtette hadra — 's dicsőségre vágyását 's szive ezen gyengéded indulat behatása által meglágyulni láttatott. Máskor ritkán mult-el egy nap, mellyen halálra ítéltetését alá nem irta volna valakinek, a' ki néki ellene volt, vagy ötet megsértette; most szelid és szánakozó volt, 's megbocsátott Irene' kérésére a' számkivetteknek. Ez keresztény szüléktől eredett 's nem kellett neki vallását megtagadni; sőt Mahomednek is vissza kezdett jönni emlékezetébe, hogy ötet az ő anyja kora ifjuságában a' Kereszténység tanításaiban oktatta volt. Irene, szerencsét kívánt magának győzedelméhez 's azt reménylette hogy valaha eldödinek vallása a' Császár birodalmában befogvetődni.

De a' hadi seregnek nem tetszett a' szép rabnének behatása. A' Nagy vezér élesztette a' hadi sereg haragjának tüzet 's megintette a' Sultánt, hogy dicsőségét és becsületét el ne feledje. Ujra felébredt a' Tigris 's kegyetlenebb volt mint előbb. Egy irtóztató szándékot tett fel, mellyet hamar végre is hajtott. Öszvehiyatta Tisztjeit 's Közkatonáit, 's kö-

zibek vezette Irenét, a' kinek megparantsolta, hogy az ékek minden nemeivel még feljebb emelje ragyogó-szépséget. Kevélységgel eltelve mutatta meg ötet bámuló seregének így szölván: Láttatok e' valaha valamit, a' mi szeretetre méltóbb lett volna? ennek köszönhetem azon egyetlen egy boldogságot, mellyben asszonyi társaságban valaha részesültem. Imádom ötet ezen szempillantatban is, de imádasomat 's ötet feláldozom dicsőségemnek.

Ezen szavaknál kirántotta kardját, a' másik kezével megfogta Irene' repülő haját 's egy ütéssel elválasztotta testétől szép fejét.

A' SZEGÉNY JAKAB.

(Ugyan abból)

„Ej! ej!” — így szólla Harlitt — A' kinek kedvéért Bavell Londonban egy nagy vendégséget adott, hogy ötet megtisztelje 's tőle valamit nyerhessen — a' mint hallom a' társaság a' Biblia kiosztásáról beszél 's azt gondolja, ha ezen könyv mindenek kezébe jutna, veszedelmes is lehetne. Egy kis történetet fogok elbeszélieni.

A' szegény Jakab, mint szerelem gyermeke, a' mit sokan gyalázat gyermekének neveznek, kitétett a' széles világba; egy koldusné megtalálta a' születésétől fogva árva gyermeket az utszán, azt a' maga hasznára fordította 's a' szegény Jakabnak, mihelyest a' lábainak hasznát tudta venni magának is koldulni kellett 's még azon felül gyakorta hallani, hogy csak könyörületességből vétetett fel és semmi nála nem találatott egy kesen kívül, mintha azt

akarta volna az anyja mondani: „ölje meg ötet a' ki tudja, én nem vehetem szivemre. 'S a' szegény Jakab mindég magával hordozta ezen kést. Egykor egy hajót látott megérkezni, és oda ment reája, a' mint meg volt tanítva, a' hajós legényektől kéregetni. Az első a' ki elébe jött részeg volt, 's midön kenyérért könyörgött a' lábával elrugta magától; a' szegény gyermek a' tengerbe esett, és senki sem ugrott segítségére. A' habok fel 's alá hányták, a' jó szerencse egy törött evezőlapátott hajtott elébe a' mellyen magát nagy nehezen megtartotta, egy arra evező hajó észrevette és megmentette ötet. Megmaradt a' hajón és ott szolgált a' miben tudott, de semmit sem tanult mást mint szitkozódni 's testi erejének hasznát venni. Egynéhány esztendő mulva megholt a' kormányos 's más lépett helyébe; melly igen meg ijjedt a' szegény Jakab midön abban azon hajós legényt látta a' ki ötet egykor a' tengerbe taszította 's a' ki ugyan azért olly rémítően 's olly elevenen állott emlékezetében. Halgatott a' dologról ne hogy a' kormányos ha ezen tette ki tudódnék a' többiektől megutáltatni gondolná magát, nem is volt ez már többé azon vad részeges, a' kit akkor látott, csendesesen és békeséges türéssel eldegelt 's mindég egy Biblia volt kezében, éjjel pedig feje alatt. A' szegény Jakab igen kívánta tudni, mi vagyon azon könyvben; a' kormányos megtanította az olvasásra 's gyakran mondotta: ezen könyvnek köszönhetem megjobbulásomat 's valaha a' menyországot! Egykor a' kormányos meg betegedett; a' szegény Jakab mindég körülötte volt 's midön amaz közelíteni látta halálát magához hívta a' gyermekeket

's így szólott: te jó fiak látzol, elfogom néked beszélni életem históriáját, hogy intésedre szolgáljon. 'S midőn a' szegény Jakab azt halgatta, egy esetnél olly különösen érezte magát, kénytelen volt kését elővenni, 's azt mutatván akarátja ellen is szemével kérdezni, és — óh öröm és éjedés! — a' szegény Jakab az attyát a' ki őtet magától kétszer eltaszította, megtalálta, hogy azt nem sokára ismét elveszejtse. Elcsábitotta 's elhagyta ez az ő anyját, kinél tőle semmi más nem maradt, mint ezen kés, mellyet az egykori esmértető jelül gyermekének adott, midőn csak a' sorsot magát választotta ennek pártfogójának. A' Biblia a' szegény Jakabnak igen kedves emlék, 's legbeesesebb törvény könyve lett; 's most is az az ő néki, midőn őtet az Isten sok fáradozás után szépen megáldotta, mert — én magam vagyok a' szegény Jakab.

Mindenek bámulással és részvétellel voltak eltelve, midőn Harlitt nagy megilletődéssel ezt beszélette. Hogy magán egy kevesé könnyebbitsen, megmutatta a' társaságnak azon kést, mellyet még most is magánál tartott; némán és gondolatokba merülve nézték azt mindenek: egyszerre nagy sóhajtások szakasztották félbe a' csendességet 's egy öregecske asszony a' házi szolgálók közül térden álvá azt rebegette: „Én vagyok Litton Fanny!” „Az én anyám” kiálta Harlitt, 's azt felvidulva mellyére rántotta, a' néma megilletődésben lévő társasághoz így szólván: Ime, a' szegény Jakab melly boldoggá lett! Hogy ezt minden irtózás nélkül érzi, 's mind azt a' mivé lett, azon világosságnak köszöni, mellyel a' Biblia az ő utjait megvilágosította. Akarmit

ítélnék az urak ezen szent könyvről; a' ki tiszta szívü megtalálja benne a' magával való békeséget, a' mi a' legnagyobb szerencse e' földön! Vajha ebben részesülhetnénk mindnyájan!

A' RÉGI IRÓK' HASZNA.

A' szép tudományok a' közép idő vége felé újra Születtek. De nem a' Konstantinopolból jött pedantok, nem is a' Medicisek pensioi gyujtották meg az Olaszokban az elme' tüzet. Ezeknek már jóval az előtt volt Dajtejok, meg volt már nyelvek, 's azt Petrarka már mivelte volt; 's a' Medicisek század-jának irói Boccaccio' beszéléseinek kellemeit nem tudták fellyül halladni. A' leg nagyobbik az ekkor élt irók közül az volt, a' ki a' Medicisek' ellen esküdött, Machiavel, a' tizenhatodik Század leg fényesebb udvarának hiv leirója.

Nem sokára a' perlekedések foglalták-el és homályosították-meg a' lelkeket.

Végre a' szép tudományok arany ideje 14-dik Lajos uralkodása alatt feltetszett. Ekkor pensioik jutalmazták sok hires irók érdemeit; de ujat egyet sem teremtettek. Az elérhetetlen la Fontaine, a' ki Molierével együtt ezen időnek leg eredetibb irója volt, egy garas pensiot sem huzott, sem Pascal az ujjabb nemzeteknek Demosthenese. Chapelain, Benserade, Quinault meg jutalmaztattak: Des Cartes és Bayle üldöztettek 's Francia országból számkivettettek. Az történt, a' mit az Augustus század-járól tudunk. Virgil a' praescriptusok' számából ki-

töröltetvén kegyelmet nyert és egynéhány földeket; szép elméje volt, de a' melly nem törölte-el 's nem homályosította-meg ama világtalan öregnek nagyobb ditsőségét, a' ki hajdan szigetről szigetre utazott, 's Achilles haragját, és Uliszes' ravaszságait egy darab kenyérért énekelte. Horácz olly ritkán jelent-meg ad udvarnál, a' mint lehetett; attól fél azt mondotta Augustus, hogy a' jövő Századokban barátságom gyalázatjára fog válni.

E' szerént nem a' Királyok udvarai, 's nem a' Királyok penzoi érlelik-meg az elme' gyümöltseit. A' Királyok elég szerentsések, ha a' genikkel bővelkedő században élvén magokat arra méltóknak mutatják: a' genik el lehetnek a' Királyok nélkül. E' szerént a' Németh literatura' hijánosságait sem annak a' hidegségnek kell tulajdonítani, mellyel némelly Német Országi Fejedelmek az eránt viseltetnek.

Ennek előtte a' Klimát akartam; a' déli tartományokat a' feltalálás' az éjszakiakat az utánnazás hazájának tartottam, azon okból minthogy az éjszaki nemzetek elég békeséges türéssel birnak az utolsóira, a' déliek pedig elég képzelődéssel és érzékeny nervusokkal az elsőre. De mennél tovább tanúltam a' Görögöket, annál jobban által láttam, hogy Pericles szép századjában Görög-Ország Klimája nem sokkal volt mértékletesebb, mint ma Német-Országé, hogy a' tartomány még nedvesebb volt, hogy az éjszaki szelek sokszor minden termést elvettek, és hogy még Rhodus szigetében sem lehetett sok olyan fákat, és hüvelyesveteményeket ter-

meszteni, mellyek nálunk mindenütt találtatnak. E' szerént Német - Ország szülihet Sophocleseket, Thucydideseket, és Plátokat, valamint szült ilyen királyt, a' ki Sándort felül haladta, és Caesárral vetekedett.

Azt - is hittem, hogy Német Országának egy közép pontra, egy olly fővárosra, mint Páris, egy negyven tagu tudós társaságra, 's egy az az által törvényes tekintetet nyerő szókönyvre volna szüksége. De a' régi Görög - Országának 's a' közép-időbéli Olasz - Országának állapotját jobban megvizsgálván, ugy találtam, hogy az emberi ész ditsősége, több városok egymással vetélkedésének következtése volt, hogy az igaz vilés és a' Philosophia Homerus gunyhójában, azon Platanusnak, hol Thucydides halhatatlan munkáját készítette, árnyékában, 's míg Aristoteles élt Stagira kis városában - is lakott, és hogy a' jó könyvek a' legjobb Lexiconok voltak. Másfelől láttam, hogy a' 14-dik Lajos idejébéli legszebb elmék a' fővárosban éltek, azoknak méltó követőji tudós társaság által formáltattak, és a' nyelv olly értelmeségre lépett, hogy a' békeség kötések azon irattattak. Ezekből azt hoztam ki, hogy a' Münsteri kötés, sem nem siettette, sem nem kislelte a' Német nyelv előmenetelét, és hogy a' Német - nemzet tudományos ditsőségére nézve, sem kárt sem hasznot nem tett, a' Német birodalom-béli statusoknak egynéhánnyal több vagy kevesebb száma.

Látván hogy sem a' Fejedelmek' kegyelme, sem a' déli tartományok' ege, sem a' Párisi Academiák nem elmulhatatlanul szükségesek a' végre, hogy jól

lehessen írni, a' tapasztalást, kérdeztem meg. Eltem mind a' nagy világban, mind a' magánosságban, próbáltam, mind az udvarokat, mind a' városokat, mind a' falusi életet, esmértem minden állapotbéli tudósokat, 's én magam is képíró vagyok. Tudakoztam magamtól, millyen állapotot tapasztaltam legkedvezőbbnek, barátimnak a' tudományokban -való előmenetelekre nézve.

A' tudós munkáknak elmulthatatlanul nagy tenseség kell, hogy valamelly tökéletességre juthassanak. A' genie a' figyelmezés' gyümöltse; szükségesképen megkivántatik, hogy az azon egy tárgyról egymásután több órákig gondolkodhassék. A' ki Professor az szüntelen egészen félbenszakasztatik hivatalbéli dolgai által; mennél jobb letzkéket tart annál több időt forditt azokra; 's elég szerentsés, ha mire pallyáját végzi mindenik leányának illendő jegy pénzt adhat, azon tudományról, mellyet tanított, egy nagyobb, vagy kissebb mértékben jó és igaz utmutatást irhat, 's egynéhány más olyan munkákat készétthet, mellyeket sem a' maga elméjéhez méltókkatenni, sem classicus rangra emelni elég ideje nintsen. Ugyan azért a' nagy írók ritkán is voltak Professorok, hanem mástól nem függő állapotban élő emberek; vagy eleiktől nyertek örökséget, vagy a' Catholicus Országokban az anyaszentegyház adott nekik jószágot, nagy nemes lélekkel adakozó barátokat találtak. Ezen utolsóknak jótéteményei sokkal többet érnek mint a' fejedelmek pensioi. A' Királyoknak ditsérés, sőt sokszor hízkelkedés által adunk hálákat; emezek meglegesz-

nek azzal, ha őket szeretjük. Az egyik könnyen lealacsonyíthat, a' másik mindenkor felemel. De ezt felteszi hogy a' nemzet' naggyainak meg világo-sodtaknak kell lenni, hogy a' tudományok' szeretetét ditsőségeknek tartsák. A' Fejedelem kötele-sége a' nagyokba ilyen lelket adni; ilyen lélek fog pedig önként benne uralkodni, ha a' Fejedelem a tudós nagyokat megkülömbözteti.

Ebből kimondhatatlan nagy hasznok fognak kö-vetkezni. A' függetlenül élő Tudósok, nem fognak esztendőnként két kötetet írni, jobban kifogják mun-káikat dolgozni. Minthogy a' Kormányozókat lát-hatják, a' világnak, 's a' Status dolgainak olyan esmérete fogja őket vezetni, a' millyent azok ne-hezen szerezhetnek - meg a' kik tsupán könyvek buváraival társalkodnak. Irásaik azzal a' szinezet-tel fognak birni, melly a' régiség nagy embereinek munkáit az Augustus századjánál későbben kezdő-dött pusztá gyűjteményektől megkülömbözteti, és a' melly a' Frantzia íróknak sok országokban a' Ha-zaiak felett nagy és megszegyenéttő, elsőséget ad.

Ha a' hadi szolgálatbéliek, a' polgári Tisztvi-selők és a' henyélők azon egy társaságban öszve ele-gyednek, mindenik karbéli elhagyja, a' maga ne-vetséges tulajdonságait a' Tudósok között keve-sebb pedantság, a' nemesek között kevesebb gög, a' katonák között kevesebb durvaság lesz. Tsak akkor lehet a' társalkodás igazán szeretetre méltó, és tsak az ilyen társaság érdemes az ud-várt, és a' fővárost lelkesíteni, 's eleveníteni, mellyek az egész nemzet erköltseit regulázni szokták,

Hallom a' philosophusokat kiáltozni a' Maece-
nások, a' nagyobbakkal való társalkodás, a' Párisi
szép elmék' mászkálása ellen. A' függetlenségnek
ilyen lelke, millyent ezek az Urak kívánnak, né-
kem ugy látszik, tulmegy a' határon a' tudósok nem
lehetnek - el a' világ esmérete nélkül, valamint a'
nagyok sem a' tudományok nélkül, ha a' mi száza-
dunkban tetszeni akarnak. Jusson eszünkbe Me-
nenius - Agrippa meséje: egy karnak és rendnek
sem kell magát külömb szakasztani, mindeniknek
közös tzelra kell törekedni.

Nem mondom, hogy a' Tudósoknak a' nagy
világtengerében egészen el kell merülni, hanem,
hogy szükséges azt látniok. Minekutánna azt látták,
csak akkor lehet a' magánosság hasznos, 's tapasztal-
nunk kell a' nagy világürességet, ha a' barát-
ság édeségeit igazán betsülni akarjuk.

Nem mondom, hogy a' nagy világ nem okoz a'
Tudósoknak, néha olyan bajjokat is, mellyek őket
nevetségessé teszik; de azt mondom, hogy a'
kontzokon való Professori marakodások (A' mint
Bayle nevezte) még tsömörletesebbek.

Nem mondom hogy ezen esetben, ha a' Feje-
delmek a' tanultabbakat, 's tudományosabbakat meg
külömböztetik minden nagy Urak, valóban tuda-
mányosabbakká is lesznek, hogy ugy fognak élni
a' tudósokkal, mint hajdon Perikles, Alcibiades, és
a' Scipiok 's hogy minden tudósak Socratesek Te-
rentiusok és Polybiusok fognak lenni. Nagy embe-
reket soha sem lehet regementenként számlálni, 's
csak, kevés Potsdái Tudósokat mutat a' tudomá-

nyok' históriája. De szükség, hogy a' kik vagynak vagy lehetnek azok illendőképpen fogadtassanak-el: több mint egy Montesquieu fojtódott meg az oskolák porában.

Frantzia országban a' nagy irók nem mászkálnak nem is kénytelenek mászkálni. Valamelly nemzet tudósairól egynéhány kiabálók után itélni, a' kik az Asszonyok ditsérete által ideig óráig egy kis nevet kapnak, annyit tesz, mint valamelly palotának belső keszületeit 's drágaságait a' belöle takarodó szemét sepredék szerént itélni-meg. De az igen igaz, hogy az üresség és a' nagy világ a' Bufon' Voltaire' Montesquieu' írásait szerentsésebbekké, és minden nemzeteknek tetszetőbbeké tette, mint százmásokét.

Ezen jegyzésekből az következik, hogy a' németek igazságtalanok, ha a' Professori kartól mindentvárnak, ha tőlök olyan munkákat kívánnak, mellyeknek ki tsinoséttására idejek nintsen, 's azokba nagy világi hangot - is, holott senkit sem látnak. Ha a' tudományok' pallyáját mellyen negyven esztendőktől fogva ditséretes iparkodással futunk, szerentsésen akarjuk végezni, a' nemességnek nem tsak a' végre kell tanulni, hogy a' törvény székeken, 's az udvaroknál, hanem egyszersmind a' végre, hogy a' legkésőbb századok' emlékezetében is az olly sok Anglus Frantzia, Olasz, és még Spanyol fő Úrak között helye, és rangja lehessen, 's azokat a' kiket a' természet halhatatlan irások készítésére elegendő talentomokkal fel ruházott ugy kell ápolgatni, hogy minden szorongató bilintsek-

től meg válva, semmi egyéb kötelességek ne legyen, hanem csak magokat és hazájokat ditsöíteni.

Gyülölöm a' születés napját, mert néma magányban
'S Cerinthus nélkül mász az unalmas idő.

Melly szép a' város! 's mi lehet kedvére leánynak
Pusztá falun, mikor a' tél zivatarja havaz?

Már, Messzála, mikor szünsz gondoskodni felesleg
Arról, a' ki gyakran nyugta-szakadva tied?

Elhoztál, de heves szívem szeretömmel együtt van
Most is, bár mindent nem lehet a' mit akar.

A' SZERELEM' INNEPE.

Az égen bús felhök boronganak
Csak néha tündököl rajtok keresztül
A' tellyes holdnak reszketö világa.
A' szendergö tájt harmatos homály
Boritja; nem ragyognák csillagok.
Az álom' karjain pihen kiki,
Az életnek feledve terheit.

Csak engemet tart ébren egy kies,
Egy bájoló remény e' hüs lugasban,
Itt e' viritó jázminok között,
Itt mondta ö, a' mint alkony felé
Elvála tölem, bogy meg fog jelenni,
Ha majd feltünik fénye Cynthiának,
Feltüne már 's ö mégis nincsen itt.
Hol késhetik? mi tartóztatja - el?

A' nyugtalan várás miként epeszt,
'S a' kétség mint kinozza lelkemet.

Itt jö! itt jö! hallom suhogni már,
Ah, nem, csak lengzetök sohajtatimnak
Suhog, midön rezgő gallyakba ötlük.

Meddig gyözöt még vallyon késedelmé
Mi tiltja karjaim közé repülni?
Egek, talán csak játszik hív tüzemmel,
'S veszteg kaczagja kinom' a' kegyetlen!
Ti szívem' sűrű hév fohászai,
Nyögdelő leblek! oh repüljetek
Hozzája, 's feldúlván kevély nyugalmát,
Verjétek - fel hült mellye' lángjait
Altokból, és sügjátok - meg neki
Epedve mint keserg utánna hive!

De, oh, mi lel? mi gömbölyü karok,
Fejérek, mint a' hó, ölelnek - által?
Te vagy, le kedves! gyúlva érzem,
Hah, mint ver szívem a' tiéd elébe,
'S mint részegül a' kénytöl! Melly sebes
Szárnyakra kél a' bánat homlokomról.

Miként vidit meg mindent bájoló
Tekinteted: sietve oszlanak
A' fellegek, 's szemed' kies tüzetöl
A' csillagok ragyogva gyúlanak - meg.
Szeléden, mint Latmusz virányira
Mosolyg le ránk az éjnek Asszonya,
Az almafák' virágos ágain

A' fülmilék vidúlva zengedeznek
'S nem hallod e' ezüst accordjaikban
Miként csattognak Ámor szárnyai?

Szerelmet, 's bajt lehel minden körülünk,
Cythère' templomává változik
A' gallyas, mellynek meghitt enyhe rejt.
'S a' szép vidék gyönyörben olvadozva
Innepli áldozatját sziveinknek.

Sz. Miklóssy Aloyz.

F o g l a l a t.

	<i>lap.</i>
Az idő - irások mostani állapotja	3
Politicus időirások.	—
Tudományos időirások	4
Ugyan ilyenek a' külföldi literatura számára	5
Parnassra - utazás	6
Álom az emberi romlottságról	8
Filep és Aster	15
Az elmúlt boldogság	16
Egy békeszeretőnek hadi viszontagságai	19
Harmintzkilentzedik születés napom	—
Levél	22
Kézfogás 's elválás	25
Magdeburgi utazás	27
Ketséges kilátások	29
Vissza térés	32
Tábori Papi hivatalom	34
Ezered segéd	36
Nagy Károly hadi seregének utja	39
Győzödelmes tsata	42
Második tsata, 's annak következési	46

	<i>lap</i>
Hadi fogság	52
Őszve találkozás	54
Maga kiszabadéttása	56
Lovász és kotsis	59
Gyilkosság és halál	62
Veszedelmes Útitárs	65
Szép hajnal	68
Meg virrad	71
Sohajtás	73
Mirza' látása	74
A' köznéptől kedvelt dalokról és regékről	80
A' kalmárok és kereskedők hasznos emberek	82
A' falusi élet' örömei. Tördelék	85
A' remény' kertje	89
A' lanthoz	96
A' maga mérsékles	97
Ferneyről	98
Engesztelés — horázt után	107
Skenádon' oneida Királynának halála 's erköltsi tulajdonsága	109
Irene második Mahomed Sultán Felesége	112
A' szegény Jakab	114
A' Régi Irók' haszna	117
A' szerelem' innepe	124

P e s t e n,
Trattner Ján. Tamás
bet. 's költsegerel.